תלמוד בבלי · סדר מועד

# תענית

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# תענית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תענית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

# תוכן העניינים


דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 10
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 14
דף ז. 16
דף ז: 17
דף ח. 19
דף ח: 21
דף ט. 22
דף ט: 23
דף י. 25
דף י: 27
דף יא. 28
דף יא: 29
דף יב. 30
דף יב: 31
דף יג. 32
דף יג: 33
דף יד. 35
דף יד: 36
דף טו. 37
דף טו: 38
דף טז. 40
דף טז: 41
דף יז. 43
דף יז: 44
דף יח. 46
דף יח: 47
דף יט. 48
דף יט: 50
דף כ. 51
דף כ: 53
דף כא. 54
דף כא: 56
דף כב. 58
דף כב: 59
דף כג. 61
דף כג: 63
דף כד. 65
דף כד: 67
דף כה. 69
דף כה: 71
דף כו. 72
דף כו: 73
דף כז. 75
דף כז: 76
דף כח. 78
דף כח: 79
דף כט. 80
דף כט: 82
דף ל. 83
דף ל: 85
דף לא. 86

## דף ב.

**מֵאֵימָתַי** מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סִימָן קְלָלָה בָּחָג, לָמָּה הוּא מַזְכִּיר? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי לִשְׁאוֹל אֶלָּא לְהַזְכִּיר "מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בְּעוֹנָתוֹ. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר!

אֵין שׁוֹאֲלִים אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לַגְּשָׁמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג — הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר, הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח — הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר, הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.

**גְּמָ'** תַּנְיָא הֵיכָא קָאֵי דְּקָתָנֵי "מֵאֵימָתַי"? תַּנְיָא הָתָם קָאֵי — דְּקָתָנֵי: מַזְכִּירִים גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, וְשׁוֹאֲלִין בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים, וְהַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת. וְקָתָנֵי: מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִים גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים.

וְלִיתְנֵי הָתָם! מַאי שְׁנָא דְּשַׁבָּקֵיהּ עַד הָכָא?!

אֶלָּא, תַּנְיָא מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה סָלֵיק, דְּתָנַן: וּבָחֹג נִידּוֹנִין עַל הַמַּיִם. וְאַיְידֵי דְּתָנָא וּבָחֹג נִידּוֹנִים עַל הַמַּיִם, תָּנָא מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים.

וְלִיתְנֵי "מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִים עַל הַגְּשָׁמִים". מַאי "גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁיּוֹרְדִין בִּגְבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר", וּכְתִיב: "הַנּוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ וְשֹׁלֵחַ מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת".

מַאי מַשְׁמַע? אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: אָתְיָא "חֵקֶר" "חֵקֶר" מִבְּרֵיָיתוֹ שֶׁל עוֹלָם.

כְּתִיב הָכָא: "עֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר", וּכְתִיב הָתָם: "הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם ה' בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגָע אֵין חֵקֶר לִתְבוּנָתוֹ", וּכְתִיב: "מֵכִין הָרִים בְּכֹחוֹ נֶאְזָר בִּגְבוּרָה".

וּמְנָא לַן דִּבְתְפִלָּה — דְּתַנְיָא: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם", אֵיזוֹ הִיא עֲבוֹדָה שֶׁהִיא בַּלֵּב — הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ תְּפִלָּה. וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה מַפְתְּחוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ בְּיַד שָׁלִיחַ, וְאֵלּוּ הֵן: מַפְתֵּחַ שֶׁל גְּשָׁמִים, מַפְתֵּחַ שֶׁל חַיָּה, וּמַפְתֵּחַ שֶׁל תְּחִיַּית הַמֵּתִים.

מַפְתֵּחַ שֶׁל גְּשָׁמִים — דִּכְתִיב: "יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ". מַפְתֵּחַ שֶׁל חַיָּה מְנַיִן — דִּכְתִיב: "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע

## דף ב:

אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ". מַפְתֵּחַ שֶׁל תְּחִיַּית הַמֵּתִים מִנַּיִן — דִּכְתִיב: "וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם".

בְּמַעְרְבָא אָמְרִי: אַף מַפְתֵּחַ שֶׁל פַּרְנָסָה, דִּכְתִיב: "פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וְגוֹ'". וְרַבִּי יוֹחָנָן, מַאי טַעְמָא לָא קָא חָשֵׁיב לְהָא? אָמַר לָךְ: גְּשָׁמִים הַיְינוּ פַּרְנָסָה.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג כּוּ'. אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵהֵיכָא גָּמַיר לַהּ? מִלּוּלָב גָּמַר לַהּ, אוֹ מִנִּיסּוּךְ הַמַּיִם גָּמַר לַהּ.

מִלּוּלָב גָּמַר לַהּ: מָה לוּלָב בַּיּוֹם — אַף הַזָּכָרָה בַּיּוֹם. אוֹ דִלְמָא מִנִּיסּוּךְ הַמַּיִם גָּמַר לַהּ: מָה נִיסּוּךְ הַמַּיִם מֵאוּרְתָּא, דְּאָמַר מָר: "וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם", אֲפִילּוּ בַּלַּיְלָה — אַף הַזָּכָרָה מֵאוּרְתָּא.

תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לֹא לְמָדָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא מִלּוּלָב. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רַבִּי אֲבָהוּ גְּמָרָא גְּמִיר לַהּ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: מַתְנִיתָא שְׁמִיעַ לֵיהּ.

מַאי הִיא — דְּתַנְיָא: מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין עַל הַגְּשָׁמִים? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִשְּׁעַת נְטִילַת לוּלָב. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִשְּׁעַת הַנָּחָתוֹ.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הוֹאִיל וְאַרְבַּעַת מִינִין הַלָּלוּ אֵינָן בָּאִין אֶלָּא לְרָצוֹת עַל הַמַּיִם, וּכְשֵׁם שֶׁאַרְבַּע מִינִין הַלָּלוּ אִי אֶפְשָׁר בָּהֶם בְּלֹא מַיִם — כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא מַיִם.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וַהֲלֹא גְּשָׁמִים בָּחַג אֵינוֹ אֶלָּא סִימָן קְלָלָה! אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי לִשְׁאוֹל, אֶלָּא לְהַזְכִּיר. וּכְשֵׁם שֶׁתְּחִיַּית הַמֵּתִים מַזְכִּיר כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ וְאֵינָהּ אֶלָּא בְּזַמָּנָהּ, כָּךְ מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים כָּל הַשָּׁנָה וְאֵינָן אֶלָּא בְּזַמָּנָן. לְפִיכָךְ, אִם בָּא לְהַזְכִּיר כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ — מַזְכִּיר. רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי: מִשְּׁעָה שֶׁמַּפְסִיק לִשְׁאֵלָה — כָּךְ מַפְסִיק לְהַזְכָּרָה.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר: בַּשֵּׁנִי בֶּחָג הוּא מַזְכִּיר, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בַּשִּׁשִּׁי בֶּחָג הוּא מַזְכִּיר. רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג — הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר, הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח — הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר, הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.

שַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ! אָמַר לָךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בִּשְׁלָמָא תְּחִיַּית הַמֵּתִים מַזְכִּיר, דְּכוּלֵּי יוֹמָא זְמַנֵּיהּ הוּא.

אֶלָּא גְּשָׁמִים, כֹּל אֵימַת דְּאַתְיֵין זְמַנֵּיהוּ הֵיא?! וְהָתְנַן: יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים — סִימַן קְלָלָה הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלוֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם וְגוֹ'".

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: בַּשֵּׁנִי בָּחָג הוּא מַזְכִּיר. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה? דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר:
נֶאֱמַר בַּשֵּׁנִי "וְנִסְכֵּיהֶם", וְנֶאֱמַר בַּשִּׁשִּׁי "וּנְסָכֶיהָ", וְנֶאֱמַר בַּשְּׁבִיעִי "כְּמִשְׁפָּטָם",
הֲרֵי מ״ם יו״ד מ״ם, הֲרֵי כָּאן מַיִם — מִכָּאן רָמָז לְנִיסּוּךְ הַמַּיִם מִן הַתּוֹרָה.
וּמַאי שְׁנָא בְּשֵׁנִי דְּנָקֵט, דְּכִי רְמִיזִי לְהוּ בְּקְרָא — בְּשֵׁנִי הוּא דִּרְמִיזִי, הִלְכָךְ בְּשֵׁנִי מַדְכְּרִינַן.
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בַּשִּׁשִּׁי בָּחָג הוּא מַזְכִּיר, שֶׁנֶּאֱמַר בַּשִּׁשִּׁי: "וּנְסָכֶיהָ", בְּשִׁנֵּי נִיסּוּכִין הַכָּתוּב מְדַבֵּר — אֶחָד נִיסּוּךְ הַמַּיִם, וְאֶחָד נִיסּוּךְ הַיַּיִן.
אֵימָא תַּרְוַיְיהוּ דְּחַמְרָא! סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה, דְּאָמַר: רְמִיזִי מַיָּא.

## דף ג.

אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה — נֵימָא כְּוָותֵיהּ! קָסָבַר רַבִּי עֲקִיבָא: כִּי כְּתִיב נִיסּוּךְ יַתִּירָא — בְּשִׁשִּׁי הוּא דִּכְתִיב.
תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַה׳", בְּשִׁנֵּי נִיסּוּכִין הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד נִיסּוּךְ הַמַּיִם וְאֶחָד נִיסּוּךְ הַיַּיִן. אֵימָא תַּרְוַיְיהוּ דְּחַמְרָא! אִם כֵּן, לִכְתּוֹב קְרָא אוֹ "הַסֵּךְ הֶסֵךְ", אוֹ "נַסֵּךְ נֶסֶךְ", מַאי "הַסֵּךְ נֶסֶךְ" — שְׁמַעְתְּ מִינַּהּ: חַד דְּמַיָּא וְחַד דְּחַמְרָא.
אֶלָּא, הָא דְּתָנַן: נִיסּוּךְ הַמַּיִם כָּל שִׁבְעָה, מַנִּי? אִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — נֵימָא חַד יוֹמָא, אִי רַבִּי עֲקִיבָא — תְּרֵי יוֹמֵי, אִי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה — שִׁיתָּא יוֹמֵי!
לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה הִיא, וּסְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמַתְנִיתִין. דְּתָנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּלּוֹג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׁמוֹנָה. וּמַפִּיק רֵאשׁוֹן וּמְעַיֵּיל שְׁמִינִי.
וּמַאי שְׁנָא רֵאשׁוֹן דְּלָא, דְּכִי רְמִיזִי מַיִם — בְּשֵׁנִי הוּא דִּרְמִיזִי; שְׁמִינִי נָמֵי, כִּי רְמִיזִי מַיִם — בְּשִׁבְיעִי הוּא דִּרְמִיזִי!
אֶלָּא: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם כָּל שִׁבְעָה — הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ,
דְּאָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי נְחוּנְיָא אִישׁ בְּקִעַת בֵּית חוֹרָתָן: עֶשֶׂר נְטִיעוֹת, עֲרָבָה, וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם — הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג — הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר, הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח — הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר, הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.
הֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? אִילֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּמַתְנִיתִין, הָא אָמַר: בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג הוּא מַזְכִּיר.
אֶלָּא: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּבָרַיְיתָא, הָאָמַר: מִשְׁעַת הַנָּחָתוֹ.

וְתוּ, הָא דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם בֶּן בְּתִירָה: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג — הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר, הֵי בֶּן בְּתִירָה? אִילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה — הָא אָמַר: בַּשֵּׁנִי בֶּחָג הוּא מַזְכִּיר!

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: תְּהֵא בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתִירָה, זִמְנִין דְּקָרֵי לֵיהּ בִּשְׁמֵיהּ, וְזִימְנִין דְּקָרֵי לֵיהּ בִּשְׁמֵיהּ דְּאַבָּא. וְהָא מִקַּמֵּי דְּלִיסְמְכוּהוּ, וְהָא לְבָתַר דְּלִיסְמְכוּהוּ.

תְּנָא: בַּטַּל וּבָרוּחוֹת, לֹא חִיְּיבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר. וְאִם בָּא לְהַזְכִּיר — מַזְכִּיר. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לְפִי שֶׁאֵין נֶעֱצָרִין.

וְטַל מָנָלַן דְּלָא מִיעֲצַר — דְּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִו הַתִּשְׁבִּי מִתִּשְׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחְאָב חַי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי דְבָרִי", וּכְתִיב: "לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", וְאִילּוּ טַל לָא קָאָמַר לֵיהּ, מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם

## דף ג:

דְּלָא מִיעֲצַר. וְכִי מֵאַחַר דְּלָא מִיעֲצַר, אֵלִיָּהוּ אִשְׁתְּבוֹעֵי לְמָה לֵיהּ? הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ טַל בְּרָכָה נָמֵי לָא אָתֵי. וְלֵיהְדְּרֵיהּ לְטַל דִּבְרָכָה? מִשּׁוּם דְּלָא מִינַּכְּרָא מִילְּתָא.

אֶלָּא רוּחוֹת מְנָא לַן דְּלָא מִיעֲצָרִי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר קְרָא: "כִּי כְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פֵּרַשְׂתִּי אֶתְכֶם נְאֻם ה'". מַאי קָאָמַר לְהוּ? אִילֵימָא הָכִי קָאָמַר לְהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: דְּבַדְּרִתְּינְכוּ בְּאַרְבַּע רוּחֵי דְּעָלְמָא, אִי הָכִי — "כְּאַרְבַּע"? "בְּאַרְבַּע" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא רוּחוֹת — כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא יִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הִלְכָךְ, בֵּימוֹת הַחַמָּה: אָמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. אָמַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים: לֹא אָמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ אָמַר "מַעֲבִיר הָרוּחַ וּמַפְרִיחַ הַטַּל" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

תְּנָא: בֶּעָבִים וּבָרוּחוֹת לֹא חִיְּיבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר, וְאִם בָּא לְהַזְכִּיר — מַזְכִּיר, מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דְּלָא מִיעֲצָרִי.

וְלָא מִיעֲצָרִי? וְהָתְנֵי רַב יוֹסֵף: "וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם" — מִן הֶעָבִים וּמִן הָרוּחוֹת. אַתָּה אוֹמֵר מִן הֶעָבִים וּמִן הָרוּחוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַמָּטָר? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא יִהְיֶה מָטָר" — הֲרֵי מָטָר אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם" — מִן הֶעָבִים וּמִן הָרוּחוֹת.

קַשְׁיָא רוּחוֹת אַרוּחוֹת, קַשְׁיָא עָבִים אַעָבִים! עָבִים אַעָבִים לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּחָרְפֵּי, הָא — בְּאַפְלֵי.

רוּחוֹת אַרוּחוֹת לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּרוּחַ מְצוּיָה, הָא — בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה. רוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה חַזָיָא לְבֵי דָרֵי! אֶפְשָׁר בְּנָפְווֹתָא.

תָּנָא: הֶעָבִים וְהָרוּחוֹת שְׁנֵיּוֹת לַמָּטָר. הֵיכִי דָּמֵי? אָמַר עוּלָּא, וְאִיתֵּימָא רַב יְהוּדָה: דְּבָתַר מִיטְרָא. לְמֵימְרָא דִּמְעַלְּיוּתָא הִיא? וְהָכְתִיב: "יִתֵּן ה' אֶת מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר", וְאָמַר עוּלָּא וְאִיתֵּימָא רַב יְהוּדָה: זִיקָא דְּבָתַר מְטָרָא!

לָא קַשְׁיָא: הָא דַּאֲתָא נִיחָא, הָא דַּאֲתָא רַזְיָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא דְּמַעֲלָה אָבָק, הָא דְּלָא מַעֲלָה אָבָק.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה: זִיקָא דְּבָתַר מִיטְרָא — כְּמִיטְרָא. עֵיבָא דְּבָתַר מִיטְרָא — כְּמִיטְרָא. שִׁימְשָׁא דְּבָתַר מִיטְרָא — כִּתְרֵי מִטְרֵי. לְמַעוֹטֵי מַאי? לְמַעוֹטֵי גִּילְהֵי דְּלֵילְיָא, וְשִׁמְשָׁא דְּבֵינֵי קָרְחֵי.

אָמַר רָבָא: מְעַלֵּי תַּלְגָּא לְטוּרֵי כְּחַמְשָׁה מִטְרֵי לְאַרְעָא, שְׁנָאֲמַר: "כִּי לַשֶּׁלֶג יֹאמַר הֱוֵא אָרֶץ וְגֶשֶׁם מָטָר וְגֶשֶׁם מִטְרוֹת עֻזּוֹ".

וְאָמַר רָבָא: תַּלְגָּא — לְטוּרֵי, מִטְרָא רַזְיָא — לְאִילָנֵי, מִטְרָא נִיחָא — לְפֵירֵי,

## דף ד.

עוּרְפִּילָא — אֲפִילּוּ לְפַרְצִידָא דְּתוּתֵי קָלָא מַהְנְיָא לֵיהּ. מַאי עוּרְפִּילָא — עוּרּוּ פִּילֵי. וְאָמַר רָבָא: הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן דְּמֵי לְפַרְצִידָא דְּתוּתֵי קָלָא, דְּכֵיוָן דִּנְבַט — נְבַט.

וְאָמַר רָבָא: הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן דְּרָתַח — אוֹרָיְיתָא הוּא דְּקָא מַרְתְּחָא לֵיהּ, שְׁנָאֲמַר: "הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'", וְאָמַר רַב אָשֵׁי: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵינוֹ קָשֶׁה כַּבַּרְזֶל — אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, שְׁנָאֲמַר: "וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע".

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אָשֵׁי: אַתּוּן, מֵהָתָם מַתְנִיתוּ לַהּ. אָנָן, מֵהָכָא מַתְנִינַן לַהּ, דִּכְתִיב: "אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל", אַל תִּקְרֵי "אֲבָנֶיהָ", אֶלָּא בּוֹנֶיהָ. אָמַר רָבִינָא: אֲפִילּוּ הָכִי, מִיבְּעֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ לְמֵילַךְ נַפְשֵׁיהּ בְּנִיחוּתָא, שְׁנָאֲמַר: "וְהַסֵּר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְגוֹ'".

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: שִׁלְשָׁה שָׁאֲלוּ שְׁלֹא כַּהוֹגֶן, לִשְׁנַיִם הֻשִׁיבוּהוּ כַּהוֹגֶן, לְאֶחָד הֻשִׁיבוּהוּ שְׁלֹא כַּהוֹגֶן. וְאֵלּוּ הֵן: אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, וְשָׁאוּל בֶּן קִישׁ, וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי.

אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם — דִּכְתִיב: "וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְגוֹ'", יָכוֹל אֲפִילּוּ חִיגֶּרֶת, אֲפִילּוּ סוֹמָא. הֻשִׁיבוּ כַּהוֹגֶן, וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ רִבְקָה.

שָׁאוּל בֶּן קִישׁ — דִּכְתִיב: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ יַעְשְׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ עֹשֶׁר גָּדוֹל וְאֶת בִּתּוֹ יִתֵּן לוֹ", יָכוֹל אֲפִילּוּ עֶבֶד, אֲפִילּוּ מַמְזֵר. הֻשִׁיבוּ כַּהוֹגֶן, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ דָּוִד.

יִפְתַּח הַגִּלְעָדִי — דִּכְתִיב: ״וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתִי וְגוֹ׳״, יָכוֹל אֲפִילּוּ דָּבָר טָמֵא. הֵשִׁיבוּ שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן, נִזְדַּמְּנָה לוֹ בִּתּוֹ.

וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר לְהוּ נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל: ״הַצָּרֵי אֵין בְּגִלְעָד אִם רֹפֵא אֵין שָׁם״.

וּכְתִיב: ״אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא דִבַּרְתִּי וְלֹא עָלְתָה עַל לִבִּי״,

״אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי״ — זֶה בְּנוֹ שֶׁל מֵישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עֹלָה״; ״וְלֹא דִבַּרְתִּי״ — זֶה יִפְתָּח; ״וְלֹא עָלְתָה עַל לִבִּי״ — זֶה יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם.

אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: אַף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שְׁאָלָה שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵשִׁיבָהּ כַּהוֹגֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְנִדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה׳ כְּשַׁחַר נָכוֹן מֹצָאוֹ וְיָבוֹא כַגֶּשֶׁם לָנוּ״,

אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בִּתִּי, אַתְּ שׁוֹאֶלֶת דָּבָר שֶׁפְּעָמִים מִתְבַּקֵּשׁ וּפְעָמִים אֵינוֹ מִתְבַּקֵּשׁ, אֲבָל אֲנִי אֶהְיֶה לָךְ דָּבָר הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֶהְיֶה כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל״.

וְעוֹד שְׁאָלָה שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן, אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! ״שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ״, אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בִּתִּי, אַתְּ שׁוֹאֶלֶת דָּבָר שֶׁפְּעָמִים נִרְאֶה וּפְעָמִים אֵינוֹ נִרְאֶה, אֲבָל אֲנִי אֶעֱשֶׂה לָךְ דָּבָר שֶׁנִּרְאֶה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֵן עַל כַּפַּיִם חַקּוֹתִיךְ״.

אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגִּשְׁמִים כּוּ׳. סַבְרוּהָ: שְׁאֵלָה וְהַזְכָּרָה חָדָא מִילְתָא הִיא, מַאן תַּנָּא? אָמַר רָבָא: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, דְּאָמַר מִשְׁעַת הַנָּחָתוֹ.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — שְׁאֵלָה לְחוּד, וְהַזְכָּרָה לְחוּד.

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: לֵימָא

## דף ד:

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, דְּאָמַר מִשְׁעַת הַנָּחָתוֹ?! אָמַר רָבָא: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — שְׁאֵלָה לְחוּד, וְהַזְכָּרָה לְחוּד.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה כּוּ׳.

וּרְמִינְהוּ: עַד מָתַי שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד שֶׁיַּעֲבוֹר נִיסָן.

אָמַר רַב חִסְדָּא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן לִשְׁאוֹל, כָּאן לְהַזְכִּיר. מִישָׁאֵל — שָׁאֵיל וְאָזֵיל, לְהַזְכִּיר — בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן פָּסֵיק.

אָמַר עוּלָּא: הָא דְּרַב חִסְדָּא קַשְׁיָא כַּחֹמֶץ לַשִּׁנַּיִם וְכֶעָשָׁן לָעֵינַיִם. וּמָה בִּמְקוֹם שֶׁאֵינוֹ שׁוֹאֵל — מַזְכִּיר, בִּמְקוֹם שֶׁשּׁוֹאֵל, אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא מַזְכִּיר?

אֶלָּא אָמַר עוּלָּא: תְּרֵי תַּנָּאֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה.

רַב יוֹסֵף אָמַר: מַאי "עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח" — עַד שֶׁיַּעֲבוֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר רִאשׁוֹן הַיּוֹרֵד בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח.

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: שְׁאֵלָה בְּיוֹם טוֹב מִי אִיכָּא?

אֲמַר לֵיהּ: אִין שׁוֹאֵל מְתוּרְגְּמָן שׁוֹאֵל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לַצִּבּוּר? אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא, כִּדְעוּלָּא.

רַבָּה אָמַר: מַאי "עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח" — עַד שֶׁיַּעֲבוֹר זְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח. וְכִתְחִילָּתוֹ כֵּן סוֹפוֹ: מָה תְּחִילָּתוֹ — מַזְכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹאֵל, אַף סוֹפוֹ — מַזְכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹאֵל.

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: בִּשְׁלָמָא תְּחִילָּתוֹ מַזְכִּיר — הַזְכָּרָה נָמֵי רִיצּוּי שְׁאֵלָה הִיא, אֶלָּא סוֹפוֹ, מַאי רִיצּוּי שְׁאֵלָה אִיכָּא? אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְעוּלָּא.

אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אַסִּי: וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָתְנַן: בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָון שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בִּשְׁבָעָה בּוֹ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל!

אֲמַר לֵיהּ: גַּבְרָא אַגַּבְרָא קָא רָמֵית?! אִיבָּעֵית אֵימָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן לִשְׁאוֹל, כָּאן לְהַזְכִּיר. וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמָקוֹם שֶׁשּׁוֹאֵל מַזְכִּיר! הָהוּא לְהַפְסָקָה אִיתְּמַר. וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִתְחִיל לְהַזְכִּיר — מַתְחִיל לִשְׁאוֹל, פָּסַק מִלִּשְׁאוֹל — פּוֹסֵק מִלְּהַזְכִּיר.

אֶלָּא, לָא קַשְׁיָא: הָא לַן, הָא לְהוּ. מַאי שְׁנָא לְדִידַן — דְּאִית לַן פִּירֵי בְּדַבְרָא, לְדִידְהוּ נָמֵי אִית לְהוּ עוֹלֵי רְגָלִים!

כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי — הָא וְהָא לְדִידְהוּ, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, כָּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים.

וַאֲנַן דְּאִית לַן תְּרֵי יוֹמֵי, הֵיכִי עָבְדִינַן? אָמַר רַב: מַתְחִיל בְּמוּסָפִין, וּפוֹסֵק בְּמִנְחָה עַרְבִית וְשַׁחֲרִית, וְחוֹזֵר בְּמוּסָפִין.

אָמַר לְהוּ שְׁמוּאֵל, פּוּקוּ וֶאֱמַרוּ לֵיהּ לְאַבָּא: אַחַר שֶׁעָשִׂיתוּ קוֹדֶשׁ תַּעֲשׂוּ חוֹל? אֶלָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: מַתְחִיל בְּמוּסָפִין וּבְמִנְחָה, וּפוֹסֵק עַרְבִית וְשַׁחֲרִית, וְחוֹזֵר וּמַתְחִיל בְּמוּסָפִין.

## דף ה.

רָבָא אָמַר: כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל, שׁוּב אֵינוֹ פּוֹסֵק. וְכֵן אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל, שׁוּב אֵינוֹ פּוֹסֵק.

וְאַף רַב הֶדַר בֵּיהּ. דְּאָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: מוֹנֶה עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה עֶשְׂרֵה יָמִים מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּמַתְחִיל, וְכֵיוָן שֶׁהִתְחִיל — שׁוּב אֵינוֹ פּוֹסֵק. וְהִלְכְתָא: כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל, שׁוּב אֵינוֹ פּוֹסֵק.

**מַתְנִי׳** עַד מָתַי שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן״.

**גְּמ׳** אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק: יוֹרֶה בְּנִיסָן? יוֹרֶה בְּמַרְחֶשְׁוָן הוּא! דִּתְנַן: יוֹרֶה בְּמַרְחֶשְׁוָן וּמַלְקוֹשׁ בְּנִיסָן! אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בִּימֵי יוֹאֵל בֶּן פְּתוּאֵל נִתְקַיְּימָה מִקְרָא זֶה דִּכְתִיב בֵּיהּ ״יֶתֶר הַגָּזָם אָכַל הָאַרְבֶּה וְגוֹ׳״. אוֹתָהּ שָׁנָה יָצָא אָדָר וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, יָרְדָה לָהֶם רִבִּיעָה רִאשׁוֹנָה בְּאֶחָד בְּנִיסָן.

אָמַר לָהֶם נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל: צְאוּ וְזִרְעוּ! אָמְרוּ לוֹ: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַב חִטִּים אוֹ קַבַּיִם שְׂעוֹרִין — יֹאכְלֶנּוּ וְיִחְיֶה, אוֹ יִזְרָעֶנּוּ וְיָמוּת? אָמַר לָהֶם: אַף עַל פִּי כֵן צְאוּ וְזִרְעוּ. נַעֲשָׂה לָהֶם נֵס, וְנִתְגַּלָּה לָהֶם מַה שֶּׁבַּכְּתָלִין וּמַה שֶּׁבְּחוֹרֵי נְמָלִים.

יָצְאוּ וְזָרְעוּ שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי, וְיָרְדָה לָהֶם רְבִיעָה שְׁנִיָּה בַּחֲמִשָּׁה בְּנִיסָן. הִקְרִיבוּ עוֹמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, נִמְצֵאת תְּבוּאָה הַגְּדֵילָה בְּשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, גְּדֵילָה בְּאַחַד עָשָׂר יוֹם. נִמְצָא עוֹמֶר הַקָּרֵב מִתְּבוּאָה שֶׁל שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, קָרֵב מִתְּבוּאָה שֶׁל אֲחַד עָשָׂר יוֹם.

וְעַל אוֹתוֹ הַדּוֹר הוּא אוֹמֵר: ״הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ. הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע וְגוֹ׳״. מַאי ״הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ וְגוֹ׳״? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שׁוֹר, כְּשֶׁהוּא חוֹרֵשׁ — הוֹלֵךְ וּבוֹכֶה, וּבַחֲזִירָתוֹ — אוֹכֵל חֲזִיז מִן הַתֶּלֶם. וְזֶהוּ: ״בֹּא יָבֹא בְרִנָּה״.

מַאי ״נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו״? אָמַר רַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: קָנֶה זָרַת, שִׁיבּוֹלֶת זְרַתַּיִם. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: ״כִּי קָרָא ה׳ לָרָעָב וְגַם בָּא אֶל הָאָרֶץ שֶׁבַע שָׁנִים״, בְּהָנֵךְ שֶׁבַע שָׁנִים מַאי אֲכוּל?

אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שָׁנָה רִאשׁוֹנָה אָכְלוּ מַה שֶּׁבַּבָּתִּים, שְׁנִיָּה אָכְלוּ מַה שֶּׁבַּשָּׂדוֹת, שְׁלִישִׁית בְּשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, רְבִיעִית בְּשַׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה, חֲמִישִׁית בְּשַׂר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, שִׁשִּׁית בְּשַׂר בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שְׁבִיעִית בְּשַׂר זְרוֹעוֹתֵיהֶם, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: ״אִישׁ בְּשַׂר זְרֹעוֹ יֹאכֵלוּ״.

וַאֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: ״בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר״, מְשׁוּם דִּבְקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ לֹא אָבוֹא בְּעִיר? אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא אָבוֹא בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה עַד שֶׁאָבוֹא לִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה!

וּמִי אִיכָּא יְרוּשָׁלַיִם לְמַעְלָה? אֵין, דִּכְתִיב: ״יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו״.

וַאֲמַר לֵיהּ רַבִּי נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: ״וּבְאַחַת יִבְעֲרוּ וְיִכָּסְלוּ מוֹסַר הֲבָלִים עֵץ הוּא״? אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַחַת הִיא שֶׁמְּבַעֶרֶת רְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם, מַאי הִיא — עֲבוֹדָה זָרָה. כְּתִיב הָכָא: ״מוֹסַר הֲבָלִים עֵץ הוּא״, וּכְתִיב הָתָם: ״הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים״.

וַאֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: "כִּי שְׂתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי", תַּרְתֵּין הוּא דַּהֲווֹ? עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע שְׁבִיקָא לְהוּ? אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַחַת שֶׁהִיא

## דף ה:

שְׁקוּלָה כְּשִׁתַּיִם, וּמַאי נִיהוּ — עֲבוֹדָה זָרָה, דִּכְתִיב: "כִּי שְׂתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארוֹת נִשְׁבָּרִים", וּכְתִיב בְּהוּ: "כִּי עִבְרוּ אִיֵּי כִתִּיִּים וּרְאוּ וְקֵדָר שִׁלְחוּ וְהִתְבּוֹנָנוּ מְאֹד וְגוֹ' הַהֵימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל".

תָּנָא: כּוּתִיִּים עוֹבְדִים לָאֵשׁ, וְקֵדְרִיִּים עוֹבְדִין לַמַּיִם, וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁהַמַּיִם מְכַבִּין אֶת הָאֵשׁ — לֹא הֵמִירוּ אֱלֹהֵיהֶם, "וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל".

וַאֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל", וּמִי סֵיב שְׁמוּאֵל כּוּלֵי הַאי? וְהָא בַּר חֲמִישִׁים וּשְׁתַּיִם הֲוָה, דְּאָמַר מָר: מֵת בַּחֲמִישִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, זֶהוּ מִיתָתוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי.

אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זְקֵנָה קָפְצָה עָלָיו, דִּכְתִיב: "נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׁאוּל". אָמַר לָפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! שְׁקָלְתַּנִי כְּמשֶׁה וְאַהֲרֹן, דִּכְתִיב: "מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ", מָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹא בָּטְלוּ מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם בְּחַיֵּיהֶם, אַף אֲנִי לֹא יִתְבַּטֵּל מַעֲשֵׂה יָדַי בְּחַיַּי.

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הֵיכִי אֶעֱבֵיד? לֵימוּת שָׁאוּל — לָא קָא שָׁבֵיק שְׁמוּאֵל, לֵימוּת שְׁמוּאֵל אַדְּזוּטַר — מְרַנְּנִי אַבָּתְרֵיהּ. לָא לֵימוּת שָׁאוּל וְלָא לֵימוּת שְׁמוּאֵל — כְּבָר הִגִּיעָה מַלְכוּת דָּוִד, וְאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ אֶפִילּוּ כְּמִלְא נִימָא.

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַקְפִּיץ עָלָיו זְקָנָה. הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וְשָׁאוּל יוֹשֵׁב בַּגִּבְעָה תַּחַת הָאֶשֶׁל בָּרָמָה", וְכִי מָה עִנְיַן גִּבְעָה אֵצֶל רָמָה? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: מִי גָּרַם לְשָׁאוּל שֶׁיִּשַּׁב בַּגִּבְעָה שְׁתֵּי שָׁנִים וּמֶחֱצָה — תְּפִלָּתוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי.

וּמִי מִידְּחֵי גַּבְרָא מִקַּמֵּי גַּבְרָא? אִין, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: "עַל כֵּן חָצַבְתִּי בַּנְּבִיאִים הָרַגְתִּים בְּאִמְרֵי פִי" — "בְּמַעֲשֵׂיהֶם" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "בְּאִמְרֵי פִי", אֲלָמָא: מִידְּחֵי גַּבְרָא מִקַּמֵּי גַּבְרָא.

רַב נַחְמָן וְרַבִּי יִצְחָק הֲווֹ יָתְבִי בְּסָעוּדְתָּא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק: לֵימָא מָר מִילְּתָא. אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מְסִיחִין בִּסְעוּדָה, שֶׁמָּא יַקְדִּים קָנֶה לְוֶשֶׁט וְיָבֹא לִידֵי סַכָּנָה.

בָּתַר דִּסְעוּד אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת. אֲמַר לֵיהּ: וְכִי בִּכְדִי סְפַדוּ סַפְּדָנַיָּא וַחֲנַטוּ חָנְטַיָּיא וּקְבַרוּ קַבְּרַיָּיא? אֲמַר לֵיהּ: מִקְרָא אֲנִי דּוֹרֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְאַל תֵּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֲךָ מֵרָחוֹק וְאֶת זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם", מַקִּישׁ הוּא לְזַרְעוֹ: מָה זַרְעוֹ בַּחַיִּים — אַף הוּא בַּחַיִּים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הָאוֹמֵר "רָחַב" "רָחַב" מֵיָּד נִקְרֵי. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: אָנָא אֲמֵינָא וְלָא אִיכְפַּת לִי! אֱמַר לֵיהּ: כִּי קָאֲמֵינָא, בְּיוֹדְעָה וּבְמַכִּירָה.

כִּי הֲווֹ מִיפַּטְרִי מֵהֲדֵדֵי, אֲמַר לֵיהּ: לִיבָרְכַן מָר! אֲמַר לֵיהּ: אֶמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר וְהָיָה רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא, וּמָצָא אִילָן שֶׁפֵּירוֹתָיו מְתוּקִין וְצִלּוֹ נָאֶה וְאַמַּת הַמַּיִם עוֹבֶרֶת תַּחְתָּיו. אָכַל מִפֵּירוֹתָיו, וְשָׁתָה מִמֵּימָיו, וְיָשַׁב בְּצִילּוֹ.

וּכְשֶׁהִבְקִישׁ לֵילֵךְ, אָמַר: אִילָן אִילָן, בַּמֶּה אֲבָרֶכְךָ? אִם אוֹמַר לְךָ שֶׁיְּהוּ פֵּירוֹתֶיךָ מְתוּקִין — הֲרֵי פֵּירוֹתֶיךָ מְתוּקִין, שֶׁיְּהֵא צִילְּךָ נָאֶה — הֲרֵי צִילְּךָ נָאֶה, שֶׁתְּהֵא אַמַּת הַמַּיִם עוֹבֶרֶת תַּחְתֶּיךָ — הֲרֵי אַמַּת הַמַּיִם עוֹבֶרֶת תַּחְתֶּיךָ, אֶלָּא: יְהִי רָצוֹן שֶׁכָּל נְטִיעוֹת שֶׁנּוֹטְעִין מִמְּךָ

## דף ו.

יִהְיוּ כְּמוֹתְךָ. אַף אַתָּה, בַּמֶּה אֲבָרֶכְךָ? אִם בְּתוֹרָה — הֲרֵי תּוֹרָה, אִם בְּעוֹשֶׁר — הֲרֵי עוֹשֶׁר, אִם בְּבָנִים — הֲרֵי בָּנִים, אֶלָּא: יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּהוּ צֶאֱצָאֶיךָ מֵעֵיקְ כְּמוֹתְךָ.

תָּנוּ רַבָּנָן: "יוֹרֶה" — שֶׁמּוֹרֶה אֶת הַבְּרִיּוֹת לְהָטִיחַ גַּגּוֹתֵיהֶן, וּלְהַכְנִיס אֶת פֵּירוֹתֵיהֶן, וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵיהֶן. דָּבָר אַחֵר: שֶׁמּוֹרֶה אֶת הָאָרֶץ וּמַשְׁקָה עַד תְּהוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ בִּרְבִיבִים תְּמֹגְגֶנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ". דָּבָר אַחֵר: "יוֹרֶה" — שֶׁיּוֹרֵד בְּנַחַת וְאֵינוֹ יוֹרֵד בְּזַעַף.

אוֹ אֵינוֹ "יוֹרֶה", אֶלָּא שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַפֵּירוֹת, וּמַשְׁטִיף אֶת הַזְּרָעִים, וּמַשְׁטִיף אֶת הָאִילָנוֹת — תַּלְמוּד לוֹמַר: "מַלְקוֹשׁ", מָה מַלְקוֹשׁ לִבְרָכָה — אַף יוֹרֶה לִבְרָכָה. אוֹ אֵינוֹ "מַלְקוֹשׁ", אֶלָּא שֶׁמַּפִּיל אֶת הַבָּתִּים, וּמְשַׁבֵּר אֶת הָאִילָנוֹת, וּמַעֲלֶה אֶת הַסְּקָאִין — תַּלְמוּד לוֹמַר: "יוֹרֶה", מָה יוֹרֶה לִבְרָכָה — אַף מַלְקוֹשׁ לִבְרָכָה.

וְיוֹרֶה גּוּפֵיהּ מְנָלַן — דִּכְתִיב: "וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּה' אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן".

תָּנוּ רַבָּנָן: יוֹרֶה בְּמֻרְחָשְׁוָן, וּמַלְקוֹשׁ בְּנִיסָן. אַתָּה אוֹמֵר: יוֹרֶה בְּמֻרְחָשְׁוָן וּמַלְקוֹשׁ בְּנִיסָן, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא יוֹרֶה בְּתִשְׁרֵי וּמַלְקוֹשׁ בְּאִיָּיר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּעִתּוֹ".

"מַלְקוֹשׁ" — אָמַר רַב נְהִילַאי בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל: דָּבָר שֶׁמָּל קַשְׁיוּתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: דָּבָר שֶׁמְּמַלֵּא תְּבוּאָה בְּקַשָּׁיהָ. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: דָּבָר שֶׁיּוֹרֵד עַל הַמְּלִילוֹת וְעַל הַקַּשִּׁין.

תָּנוּ רַבָּנַן: יוֹרֶה בִּמְרַחְשָׁוָן, וּמַלְקוֹשׁ בְּנִיסָן. אַתָּה אוֹמֵר יוֹרֶה בִּמְרַחְשָׁוָן, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵיו? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ", מָה מַלְקוֹשׁ בְּעִתּוֹ — אַף יוֹרֶה בְּעִתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים אֵינוֹ סִימָן בְּרָכָה.

תַּנְיָא אִידַּךְ: יוֹרֶה בִּמְרַחְשָׁוָן וּמַלְקוֹשׁ בְּנִיסָן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יוֹרֶה בְּכִסְלֵיו.

מַאן חֲכָמִים? אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּתַנְיָא: אֵיזוֹ הִיא רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה? הַבְּכִירָה — בִּשְׁלִשָּׁה בִּמְרַחְשָׁוָן, בֵּינוֹנִית — בְּשִׁבְעָה בּוֹ, אֲפִילָה — בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בּוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה, וּבְשִׁבְעָה עָשָׂר, וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַיְחִידִים מִתְעַנִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו.

אָמַר רַב חִסְדָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. אַמֵּימָר מַתְנֵי לְהָא דְּרַב חִסְדָּא בְּהָא לִישָּׁנָא: בִּשְׁלִשָּׁה בִּמְרַחְשָׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ, אָמַר רַב חִסְדָּא: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל.

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: גְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ שִׁבְעָה יָמִים זֶה אַחַר זֶה אַתָּה מוֹנֶה בָּהֶן רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, כְּמַאן — כְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר רַב חִסְדָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי.

בְּשִׁלְמָא רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה — לִשְׁאוֹל. שְׁלִישִׁית — לְהִתְעַנּוֹת. שְׁנִיָּה, לְמַאי? אָמַר רַבִּי זֵירָא: לִנְדָרִים, דְּתָנַן:

## דף ו:

הַנּוֹדֵר עַד הַגְּשָׁמִים — מִשֶּׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה.

רַב זְבִיד אָמַר: לְזֵיתִים. דְּתָנַן: מֵאֵימָתַי כָּל אָדָם מוּתָּרִין בְּלֶקֶט בִּשְׁכִחָה וּבְפֵאָה — מִשֶּׁיֵּלְכוּ הַנְּמוֹשׁוֹת. בְּפֶרֶט וּבְעוֹלְלוֹת — מִשֶּׁיֵּלְכוּ עֲנִיִּים בַּכֶּרֶם וְיָבוֹאוּ. בְּזֵיתִים — מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה.

מַאי "נְמוֹשׁוֹת"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סְבֵי דְּאָזְלִי אַתִּיגְרָא. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: לְקוֹטֵי בָּתַר לְקוֹטֵי. רַב פָּפָּא אָמַר: כְּדֵי לְהַלֵּךְ בִּשְׁבִילֵי הָרְשׁוּת. דְּאָמַר מָר: מְהַלְּכִין כָּל אָדָם בִּשְׁבִילֵי הָרְשׁוּת — עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה.

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְבַעֵר פֵּירוֹת שְׁבִיעִית. דִּתְנַן: עַד מָתַי נָהֲנִין וְשׁוֹרְפִין בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית — עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה.

מַאי טַעְמָא? דִּכְתִיב: "וְלִבְהֶמְתֶּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ", כָּל זְמַן שֶׁחַיָּה אוֹכֶלֶת בַּשָּׂדֶה — הַאֲכֵל לִבְהֶמְתֶּךָ בַּבַּיִת. כָּלָה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה — כַּלֵּה לִבְהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מַאי לְשׁוֹן "רְבִיעָה" — דָּבָר שֶׁרוֹבֵעַ אֶת הַקַּרְקַע. כִּדְרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: מִיטָרָא בַּעְלַהּ דְּאַרְעָא הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ".

וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה — כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד בַּקַּרְקַע טֶפַח. שְׁנִיָּה — כְּדֵי לָגוּף בָּהּ פִּי חָבִית. אָמַר רַב חִסְדָּא: גְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ כְּדֵי לָגוּף בָּהֶן פִּי חָבִית אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם "וְעָצַר".

וְאָמַר רַב חִסְדָּא: גְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ קוֹדֶם "וְעָצַר", אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם "וְעָצַר".

אָמַר אַבָּיֵי: לָא אָמַרַן אֶלָּא קוֹדֶם "וְעָצַר" דְּאוּרְתָּא, אֲבָל קוֹדֶם "וְעָצַר" דְּצַפְרָא — יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם "וְעָצַר". דְּאָמַר רַב יְהוּדָה בַּר יִצְחָק: הָנֵי עֲנָנֵי דְּצַפְרָא לֵית בְּהוּ מְשָׁשָׁא, דִּכְתִיב: "מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ אֶפְרַיִם מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ יְהוּדָה וְחַסְדְּכֶם כַּעֲנַן בֹּקֶר וְגוֹ'".

אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, וְהָא אָמְרִי אִינָשֵׁי: בְּמִפְתַּח בָּבֵי מִיטָרָא — בַּר חַמְרָא מוּךְ שַׁקָּךְ וּגְנִי! לָא קַשְׁיָא: הָא דִּקְטִיר בְּעֵיבָא, הָא דִּקְטִיר בַּעֲנָנֵי.

אָמַר רַב יְהוּדָה: טָבָא לְשַׁתָּא דְּטֵבֵת אַרְמַלְתָּא. אִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּלָא בַּיְירִי תַּרְבִּיצֵי, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּלָא שְׁקִיל שׁוּדְפָנָא. אִינִי? וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: טָבָא לְשַׁתָּא דְּטֵבֵת מְנַוּולְתָּא! לָא קַשְׁיָא: הָא דַּאֲתָא מִיטָרָא מֵעִיקָּרָא, הָא דְּלָא אֲתָא מִיטָרָא מֵעִיקָּרָא.

וְאָמַר רַב חִסְדָּא: גְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ עַל מִקְצָת מְדִינָה וְעַל מִקְצָת מְדִינָה לֹא יָרְדוּ — אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם "וְעָצַר". אִינִי? וְהָכְתִיב: "וְגַם אָנֹכִי מָנַעְתִּי מִכֶּם אֶת הַגֶּשֶׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לַקָּצִיר וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אֶחָת וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר וְגוֹ'", וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שְׁתֵּיהֶן לִקְלָלָה!

לָא קַשְׁיָא: הָא דַּאֲתָא טוּבָא, הָא דַּאֲתָא כִּדְמִבְּעֵי לֵיהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: דַּיְקָא נָמֵי, דִּכְתִיב: "תִּמָּטֵר" — תְּהֵא מְקוֹם מָטָר. שְׁמַע מִינַּהּ.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מֵאֵימָתַי מְבָרְכִין עַל הַגְּשָׁמִים — מִשֶּׁיֵּצֵא חָתָן לִקְרַאת כַּלָּה.

מַאי מְבָרֵךְ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁהוֹרַדְתָּ לָנוּ". וְרַבִּי יוֹחָנָן מְסַיֵּים בַּהּ הָכִי: "אֵילּוּ פִּינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו כּוּ'", עַד "אַל יַעְזְבוּנוּ רַחֲמֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְלֹא עֲזָבוּנוּ, בָּרוּךְ רוֹב הַהוֹדָאוֹת".

"רוֹב הַהוֹדָאוֹת" וְלֹא "כָּל הַהוֹדָאוֹת"? אָמַר רָבָא, אֵימָא: "אֵל הַהוֹדָאוֹת". אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ

## דף ז.

נֵימְרִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ: "אֵל הַהוֹדָאוֹת" וְ"רוֹב הַהוֹדָאוֹת".
אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים מִתְּחִיַּית הַמֵּתִים, דְּאִילּוּ תְּחִיַּית הַמֵּתִים — לַצַּדִּיקִים, וְאִילּוּ גְּשָׁמִים — בֵּין לַצַּדִּיקִים בֵּין לָרְשָׁעִים. וּפְלִינָא דְּרַב יוֹסֵף, דְּאָמַר רַב יוֹסֵף: מִתּוֹךְ שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כִּתְחִיַּית הַמֵּתִים — קְבָעוּהָ בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים.
אָמַר רַב יְהוּדָה: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים כְּיוֹם שֶׁנִּיתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי", וְאֵין "לֶקַח" אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ". רָבָא אָמַר: יוֹתֵר מִיּוֹם שֶׁנִּיתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי", מִי נִתְּלָה בְּמִי? הֱוֵי אוֹמֵר: קְטָן נִתְּלָה בַּגָּדוֹל.
רָבָא רָמֵי, כְּתִיב: "יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי", וּכְתִיב: "תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי"! אִם תַּלְמִיד חָכָם הָגוּן הוּא — כַּטַּל, וְאִם לָאו — עוֹרְפֵהוּ כַּמָּטָר.
תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי בְּנָאָה אוֹמֵר: כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לִשְׁמָהּ — תּוֹרָתוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ", וְאוֹמֵר: "רְפָאוּת תְּהִי לְשָׁרֶךָ", וְאוֹמֵר: "כִּי מֹצְאֵי מָצָא חַיִּים". וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ — נַעֲשֵׂית לוֹ סַם הַמָּוֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי", וְאֵין עֲרִיפָה אֶלָּא הֲרִיגָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל".
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: לֵיתֵי מָר לִיתְנֵי. אָמַר לֵיהּ: חֲלַשׁ לִבַּאי וְלָא יָכֵילְנָא. לֵימָא מָר מִילְּתָא דְּאַגַּדְתָּא, אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — מַאי דִּכְתִיב: "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה", וְכִי אָדָם עֵץ שָׂדֶה הוּא?
אֶלָּא, מְשׁוּם דִּכְתִיב: "כִּי מִמֶּנּוּ תֹּאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת", וּכְתִיב: "אֹתוֹ תַּשְׁחִית וְכָרַתָּ". הָא כֵּיצַד? אִם תַּלְמִיד חָכָם הָגוּן הוּא — "מִמֶּנּוּ תֹּאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת", וְאִם לָאו — "אֹתוֹ תַּשְׁחִית וְכָרַתָּ".
אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב: "בִּרְזֶל בְּבַרְזֶל יָחַד", לוֹמַר לָךְ: מָה בַּרְזֶל זֶה — אֶחָד מְחַדֵּד אֶת חֲבֵירוֹ, אַף שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים — מְחַדְּדִין זֶה אֶת זֶה בַּהֲלָכָה.
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלֹא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'", לוֹמַר לָךְ: מָה אֵשׁ אֵינוֹ דּוֹלֵק יְחִידִי, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּימִין בְּיִחִידִי.
וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב: "חֶרֶב אֶל הַבַּדִּים וְנֹאָלוּ", חֶרֶב עַל שׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁעוֹסְקִין בַּד בְּבַד בַּתּוֹרָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּטַפְּשִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנֹאָלוּ". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁחוֹטְאִין. כְּתִיב הָכָא: "וְנֹאָלוּ", וּכְתִיב הָתָם: "אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ". וְאִיבָּעֵית אֵימָא — מֵהָכָא: "נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן [וְגוֹ'] הִתְעוּ אֶת מִצְרַיִם".

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּעֵץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ", לוֹמַר לָךְ: מָה עֵץ קָטָן מַדְלִיק אֶת הַגָּדוֹל, אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים קְטַנִּים מְחַדְּדִים אֶת הַגְּדוֹלִים. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַרְבֵּה לָמַדְתִּי מֵרַבּוֹתַי, וּמֵחֲבֵירַי יוֹתֵר מֵרַבּוֹתַי, וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכּוּלָּן.

רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמֵי: כְּתִיב "לִקְרַאת צָמֵא הֵתָיוּ מָיִם", וּכְתִיב: "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם". אִם תַּלְמִיד הָגוּן הוּא — "לִקְרַאת צָמֵא הֵתָיוּ מַיִם", וְאִי לָא — "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם".

רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא רָמֵי: כְּתִיב "יָפוּצוּ מַעְיְנֹתֶיךָ חוּצָה", וּכְתִיב: "יִהְיוּ לְךָ לְבַדֶּךָ". אִם תַּלְמִיד הָגוּן הוּא — "יָפוּצוּ מַעְיְנֹתֶיךָ חוּצָה", וְאִם לָאו — "יִהְיוּ לְךָ לְבַדֶּךָ".

וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר אִידִי: לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לְמַיִם, דִּכְתִיב: "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם", לוֹמַר לָךְ: מָה מַיִם מַנִּיחִין מָקוֹם גְּבוֹהַּ וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם נָמוּךְ, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה.

וְאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לִשְׁלֹשָׁה מַשְׁקִין הַלָּלוּ: בְּמַיִם, וּבְיַיִן, וּבְחָלָב. דִּכְתִיב: "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם", וּכְתִיב: "לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב", לוֹמַר לָךְ: מָה שְׁלֹשָׁה מַשְׁקִין הַלָּלוּ אֵין מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בַּפָּחוּת שֶׁבַּכֵּלִים — אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה.

כְּדַאֲמַרָה לֵיהּ בְּרָתֵיהּ דְּקֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: אִי חָכְמָה מְפוּאָרָה בְּכָלִי מְכוֹעָר! אָמַר לַהּ: אֲבִיךְ רָמֵי חַמְרָא בְּמָנֵי דְּסַחְרָא? אָמַרָה לֵיהּ: אֶלָּא בְּמַאי נִירְמֵי? אָמַר לַהּ: אַתּוּן דַּחֲשִׁיבִיתּוּ, רְמוּ בְּמָאנֵי דַּהֲבָא וְכַסְפָּא.

אֲזַלָה וַאֲמַרָה לֵיהּ לַאֲבוּהּ רַמְיֵיהּ לְחַמְרָא בְּמָנֵי דַּהֲבָא וְכַסְפָּא, וּתְקֵיף. אֲתוֹ וַאֲמַרוּ לֵיהּ. אָמַר לַהּ לִבְרָתֵיהּ: מַאן אָמַר לָךְ הָכִי? אָמַרָה לֵיהּ: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה. קַרְיוּהוּ. אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי אֲמַרְתְּ לַהּ הָכִי? אָמַר לֵיהּ: כִּי הֵיכִי דַּאֲמַרָה לִי, אֲמַרִי לַהּ. וְהָא אִיכָּא שַׁפִּירֵי דְּגַמִּירִי!

## דף ז:

אִי הֲווֹ סְנוּ — טְפֵי הֲווֹ גְּמִירִי. דָּבָר אַחֵר: מָה שְׁלֹשָׁה מַשְׁקִין הַלָּלוּ אֵין נִפְסָלִין אֶלָּא בְּהֶיסֵּח הַדַּעַת — אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מִשְׁתַּכְחִין אֶלָּא בְּהֶיסֵּח הַדַּעַת.

אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים כְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַרְעִיפוּ שָׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁחָקִים יִזְּלוּ צֶדֶק תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ יַחַד אֲנִי ה' בְּרָאתִיו". "בְּרָאתִים" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "בְּרָאתִיו".

אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים, שֶׁאֲפִילּוּ יְשׁוּעָה פָּרָה וְרָבָה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע״. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילַאי: אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִים אֶלָּא אִם כֵּן נִמְחֲלוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״רָצִיתָ ה׳ אַרְצֶךָ שַׁבְתָּ שְׁבִית יַעֲקֹב. נָשָׂאתָ עֲוֹן עַמֶּךָ כִּסִּיתָ כָּל חַטָּאתָם סֶלָה״.

אָמַר לֵיהּ זְעִירִי מִדֵּיהֲבַת לְרָבִינָא: אַתּוּן, מֵהָכָא מַתְנִיתוּ לַהּ. אֲנַן, מֵהָכָא מַתְנֵינַן לַהּ: ״וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת וְגוֹ׳״.

אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא אִם כֵּן נִתְחַיְּבוּ שׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּלָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״צִיָּה גַּם חֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי שָׁלֶג שְׁאוֹל חָטָאוּ״. אָמַר לֵיהּ זְעִירִי מִדֵּיהֲבַת לְרָבִינָא: אַתּוּן, מֵהָכָא מַתְנִיתוּ לַהּ. אֲנַן, מֵהָכָא מַתְנֵינַן לַהּ: ״וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֵבְדָתֶם מְהֵרָה״.

אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל בִּיטּוּל תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״צִיָּה גַּם חֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי שָׁלֶג״. מַאי מַשְׁמַע? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁצִּוִּיתִי אֶתְכֶם בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא עֲשִׂיתֶם — יִגָּזְלוּ מִכֶּם מֵימֵי שֶׁלֶג בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל מְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר: ״רוּחַ צָפוֹן תְּחוֹלֵל גֶּשֶׁם וּפָנִים נִזְעָמִים לְשׁוֹן סָתֶר״.

אָמַר רַב סָלָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַזֵּי פָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּמָּנְעוּ רְבִבִים וּמַלְקוֹשׁ לוֹא הָיָה וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ וְגוֹ׳״. וְאָמַר רַב סָלָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת פָּנִים — סוֹף נִכְשָׁל בַּעֲבֵירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ״. רַב נַחְמָן אָמַר: בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשַׁל בַּעֲבֵירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָיָה לָךְ״, וְלֹא נֶאֱמַר ״יִהְיֶה לָךְ״.

אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת פָּנִים — מוּתָּר לִקְרוֹתוֹ רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַעֵז אִישׁ רָשָׁע בְּפָנָיו״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מוּתָּר לִשְׂנֹאוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנָּא״. אַל תִּקְרֵי ״יְשֻׁנָּא״, אֶלָּא ״יִשְׂנָא״.

אָמַר רַב קַטִּינָא: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל בִּיטּוּל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בַּעֲצַלְתַּיִם יִמַּךְ הַמִּקְרֶה״ — בִּשְׁבִיל עַצְלוּת שֶׁהָיָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָסְקוּ בַּתּוֹרָה — נַעֲשָׂה שׁוֹנְאוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָךְ. וְאֵין ״מָךְ״ אֶלָּא עָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאִם מָךְ הוּא מֵעָרְכֶךָ״. וְאֵין ״מִקְרֶה״ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַמִּקְרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו״.

רַב יוֹסֵף אָמַר, מֵהָכָא: ״וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם״, וְאֵין ״אוֹר״ אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר״ — ״בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים״. תָּנָא

דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁרָקִיעַ נַעֲשָׂה בְּהוֹרִין בְּהוֹרִין לְהוֹרִיד טַל וּמָטָר — "רוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם".

אָמַר רַבִּי אַמֵּי: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא בַּעֲוֹן גָּזֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כַּפַּיִם כִּסָּה אוֹר". בַּעֲוֹן כַּפַּיִם — כִּסָּה אוֹר. וְאֵין "כַּפַּיִם" אֶלָּא חָמָס, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם", וְאֵין "אוֹר" אֶלָּא מָטָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּלַח עֲנָן אוֹרוֹ".

מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ — יַרְבֶּה בִּתְפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצַּו עָלֶיהָ בְּמַפְגִּיעַ", וְאֵין "פְּגִיעָה" אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְגוֹ' וְאַל תִּפְגַּע בִּי".

וְאָמַר רַבִּי אַמֵּי, מַאי דִּכְתִיב: "אִם קֵהָה הַבַּרְזֶל וְהוּא לֹא פָנִים קִלְקָל", אִם רָאִיתָ רָקִיעַ שֶׁקֵּיהָה כַּבַּרְזֶל מִלְּהוֹרִיד טַל וּמָטָר — בִּשְׁבִיל מַעֲשֶׂה הַדּוֹר שֶׁהֵן מְקוּלְקָלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא לֹא פָנִים קִלְקָל".

מָה תַּקָּנָתָן — יִתְגַּבְּרוּ בְּרַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחַיָּלִים יְגַבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁיר חָכְמָה", כָּל שֶׁכֵּן אִם הוּכְשְׁרוּ מַעֲשֵׂיהֶן מֵעִיקָּרָא.

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אִם רָאִיתָ תַּלְמִיד

## דף ח.

שֶׁתַּלְמוּדוֹ קָשֶׁה עָלָיו כַּבַּרְזֶל — בִּשְׁבִיל מִשְׁנָתוֹ שֶׁאֵינָהּ סְדוּרָה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא לֹא פָנִים קִלְקָל".

מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ — יַרְבֶּה בִּישִׁיבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַחַיָּלִים יְגַבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁיר חָכְמָה". כָּל שֶׁכֵּן אִם מִשְׁנָתוֹ סְדוּרָה לוֹ מֵעִיקָּרָא.

כִּי הָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ הֲוָה מְסַדֵּר מַתְנִיתֵיהּ אַרְבְּעִין זִמְנִין, כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁנִּיתְּנָה תּוֹרָה, וְעָיֵיל לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה מְסַדֵּר מַתְנִיתֵיהּ עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע זִמְנִין, כְּנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וְעָיֵיל לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא.

רָבָא אָמַר: אִם רָאִיתָ תַּלְמִיד שֶׁתַּלְמוּדוֹ קָשֶׁה עָלָיו כַּבַּרְזֶל — בִּשְׁבִיל רַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא לֹא פָנִים קִלְקָל".

מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ — יַרְבֶּה עָלָיו רֹעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַחַיָּלִים יְגַבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁיר חָכְמָה". כָּל שֶׁכֵּן אִם הוּכְשְׁרוּ מַעֲשָׂיו בִּפְנֵי רַבּוֹ מֵעִיקָּרָא.

וְאָמַר רַבִּי אַמֵּי, מַאי דִּכְתִיב: "אִם יִשַּׁךְ הַנָּחָשׁ בְּלוֹא לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן", אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁהַשָּׂמִים מִשְׁתַּכְּיִן כִּנְחֹשֶׁת מִלְּהוֹרִיד טַל וּמָטָר — בִּשְׁבִיל לוֹחֲשֵׁי לְחִישׁוֹת שֶׁאֵין בַּדּוֹר.

מַאי תַּקָּנָתָן — יֵלְכוּ אֵצֶל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְלָחוּשׁ, דִּכְתִיב: "יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ", "וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן". וּמִי שֶׁאָפְשָׁר לוֹ לְלָחוּשׁ וְאֵינוֹ לוֹחֵשׁ, מָה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ?

וְאִם לָחַשׁ וְלֹא נַעֲנָה, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? יֵלֵךְ אֵצֶל חָסִיד שֶׁבַּדּוֹר, וְיִרְבֶּה עָלָיו בִּתְפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצְעַק עָלֶיהָ בְּמַפְגִּיעַ", וְאֵין פְּגִיעָה אֶלָּא תְּפִילָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי".

וְאִם לָחַשׁ וְעָלְתָה בְיָדוֹ, וּמֵגִיס דַּעְתּוֹ עָלָיו — מֵבִיא אַף לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְקֻנֶּה אַף עַל עוֹלֶה".

רָבָא אָמַר: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹשְׁבִין בְּעִיר אַחַת וְאֵין נוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה — מִתְקַנְּאִין בָּאַף וּמַעֲלִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְקֻנֶּה אַף עַל עוֹלֶה".

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "אִם יִשַּׂח הַנָּחָשׁ בְּלוֹא לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן", לְעִתִּיד לָבוֹא מְתַקְבְּצוֹת וּבָאוֹת כָּל הַחַיּוֹת אֵצֶל הַנָּחָשׁ, וְאוֹמְרִים לוֹ: אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, זְאֵב טוֹרֵף וְאוֹכֵל, אַתָּה מָה הֲנָאָה יֵשׁ לְךָ? אֹמֵר לָהֶם: "וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן".

אָמַר רַבִּי אַמִּי: אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא אִם כֵּן מַשִּׂים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם", אֵינִי?! וְהָא אוֹקִים שְׁמוּאֵל אָמוֹרָא עֲלֵיהּ וּדְרַשׁ: "וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם יְכַזְּבוּ לוֹ וְלִבָּם לֹא נָכוֹן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֶמְנוּ בִּבְרִיתוֹ", וְאַף עַל פִּי כֵן — "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְגוֹ'"!

לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּיָחִיד, כָּאן בְּצִבּוּר.

אָמַר רַבִּי אַמִּי: אֵין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל בַּעֲלֵי אֻמָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף".

וְאָמַר רַבִּי אַמִּי: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גְּדוֹלִים בַּעֲלֵי אֻמָּנָה, מִנַּיִן — מֵחוּלְדָּה וּבוֹר. וּמָה הַמַּאֲמִין בְּחוּלְדָּה וּבוֹר — כָּךְ, הַמַּאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמַּצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ מִלְמַטָּה — מַצְדִּיקִין עָלָיו הַדִּין מִלְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף". רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבִּין אָמַר רַב הוּנָא, מֵהָכָא: "וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ".

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מֵהָכָא: "פָּגַעְתָּ אֶת שָׂשׂ וְעֹשֵׂה צֶדֶק בִּדְרָכֶיךָ יִזְכְּרוּךָ הֵן אַתָּה קָצַפְתָּ וַנֶּחֱטָא בָּהֶם עוֹלָם וְנִוָּשַׁע". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַשָּׂמֵחַ בְּיִסּוּרִין שֶׁבָּאִין עָלָיו — מֵבִיא יְשׁוּעָה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּהֶם עוֹלָם וְנִוָּשַׁע".

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם", בְּשָׁעָה שֶׁהַשָּׁמַיִם נֶעֱצָרִין מִלְּהוֹרִיד טַל וּמָטָר — דּוֹמֶה לְאִשָּׁה שֶׁמְּחַבֶּלֶת וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: נֶאֱמְרָה עֲצִירָה בִּגְשָׁמִים וְנֶאֱמְרָה עֲצִירָה בְּאִשָּׁה,

## דף ח:

נֶאֱמְרָה עֲצִירָה בְּאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי עָצֹר עָצַר ה' בְּעַד כָּל רֶחֶם", וְנֶאֱמְרָה עֲצִירָה בִּגְשָׁמִים, דִּכְתִיב: "וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם".

נֶאֱמַר לֵידָה בְּאִשָּׁה וְנֶאֱמַר לֵידָה בִּגְשָׁמִים, נֶאֱמַר לֵידָה בְּאִשָּׁה, דִּכְתִיב: "וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן", וְנֶאֱמַר לֵידָה בִּגְשָׁמִים, דִּכְתִיב: "וְהוֹלִידָה וְהִצְמִיחָה".

נֶאֱמַר פְּקִידָה בְּאִשָּׁה, וְנֶאֱמַר פְּקִידָה בִּגְשָׁמִים. נֶאֱמַר פְּקִידָה בְּאִשָּׁה, דִּכְתִיב: "וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה", וְנֶאֱמַר פְּקִידָה בִּגְשָׁמִים, דִּכְתִיב: "פָּקַדְתָּ הָאָרֶץ וַתְּשֹׁקְקֶהָ רַבַּת תַּעְשִׁרֶנָּה פֶּלֶג אֱלֹהִים מָלֵא מָיִם".

מַאי "פֶּלֶג אֱלֹהִים מָלֵא מַיִם"? תָּנָא: כְּמִין קוּבָּה יֵשׁ בָּרָקִיעַ, שֶׁמִּמֶּנָּה גְּשָׁמִים יוֹצְאִין.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, מַאי דִּכְתִיב: "אִם לְשֵׁבֶט אִם לְאַרְצוֹ אִם לְחֶסֶד יַמְצִאֵהוּ". "אִם לְשֵׁבֶט" — בְּהָרִים וּבִגְבָעוֹת, "אִם לְחֶסֶד יַמְצִאֵהוּ לְאַרְצוֹ" — בְּשָׂדוֹת וּבְכָרְמִים.

"אִם לְשֵׁבֶט" — לְאִילָנוֹת, "אִם לְאַרְצוֹ" — לִזְרָעִים, "אִם לְחֶסֶד יַמְצִאֵהוּ" — בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת.

בִּימֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הֲוָה כַּפְנָא וּמוֹתָנָא, אָמְרִי: הֵיכִי נַעֲבִיד? נִיבְעֵי רַחֲמֵי אַתַּרְתֵּי — לָא אֶפְשָׁר. אֶלָּא לִיבְעֵי רַחֲמֵי אַמּוֹתָנָא, וְכַפְנָא נִיסְבּוֹל. אֲמַר לְהוּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: נִיבְעֵי רַחֲמֵי אַכַּפְנָא, דְּכִי יְהֵיב רַחֲמָנָא שׂוּבְעָא — לְחַיֵּי הוּא דְּיָהֵיב, דִּכְתִיב: "פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן".

וּמְנָלַן דְּלָא מְצַלֵּינַן אַתַּרְתֵּי — דִּכְתִיב: "וַנָּצוּמָה וְנְבַקְּשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל זֹאת", מִכְּלָל דְּאִיכָּא אַחֲרִיתֵי. בְּמַעְרְבָא אָמְרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי חַגַּי מֵהָכָא: "וְרַחֲמִין לְמִבְעֵא מִן קֳדָם אֱלָהּ שְׁמַיָּא עַל רָזָא דְּנָה", מִכְּלָל דְּאִיכָּא אַחֲרִיתֵי.

בִּימֵי רַבִּי זֵירָא גְּזוּר שְׁמָדָא, וּגְזוּר דְּלָא לְמֵיתַב בְּתַעֲנִיתָא. אֲמַר לְהוּ רַבִּי זֵירָא: נְקַבְּלֵיהּ עִילָּוון, וּלְכִי בָּטֵיל שְׁמָדָא לֵיתְבֵיהּ.

אָמְרִי לֵיהּ: מְנָא לָךְ הָא? אֲמַר לְהוּ, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר אֵלַי אַל תִּירָא דָּנִיֵּאל כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְּךָ לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ".

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֲפִילּוּ שְׁנַיִם כִּשְׁנֵי אֵלִיָּהוּ, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת — אֵינָן אֶלָּא סִימָן קָלָלָה. הַיְינוּ דְּאָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: קָשֶׁה יוֹמָא דְּמִיטְרָא כְּיוֹמָא דְּדִינָא. אָמַר אַמֵּימָר: אִי לָא דִּצְרִיךְ לְבָרְיָיתָא, בָּעֵינַן רַחֲמֵי וּמְבַטְּלִינַן לֵיהּ.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת — צְדָקָה לַעֲנִיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא". וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים, שֶׁאֲפִילּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֶתֶת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ".

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: "יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ".

תָּנוּ רַבָּנַן: הַנִּכְנָס לָמוֹד אֶת גָּרְנוֹ, אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ". הִתְחִיל לָמוֹד, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה". מָדַד וְאַחַר כָּךְ בֵּירַךְ — הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא, לְפִי שֶׁאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה לֹא בְּדָבָר הַשָּׁקוּל, וְלֹא בְּדָבָר הַמָּדוּד, וְלֹא בְּדָבָר הַמָּנוּי, אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן.

קִבּוּץ, גְּיָיסוֹת, צְדָקָה, מַעֲשֶׂר, פַּרְנָס סִימָן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים כְּיוֹם קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוּבָה ה' אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב", וְאֵין "אֲפִיקִים" אֶלָּא מָטָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּרְאוּ אֲפִקֵי יָם".

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים, שֶׁאֲפִילּוּ גְּיָיסוֹת פּוֹסְקוֹת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ". וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל פּוֹסְקֵי צְדָקָה בָּרַבִּים וְאֵין נוֹתְנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר".

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב:

## דף ט.

"עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" — עַשֵּׂר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׂר.

אַשְׁכְּחֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְיָנוֹקָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ, אֲמַר לֵיהּ: אִימָא לִי פְּסוּקֵיךְ! אֲמַר לֵיהּ: "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר". אֲמַר לֵיהּ: וּמַאי "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר"? אֲמַר לֵיהּ: עַשֵּׂר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׁר, אֲמַר לֵיהּ: מְנָא לָךְ? אֲמַר לֵיהּ: זִיל נַסֵּי.

אֲמַר לֵיהּ: וּמִי שְׁרֵי לְנַסּוֹיֵיהּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? וְהָכְתִיב: "לֹא תְנַסּוּ אֶת ה'"! אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: חוּץ מִזּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי".

מַאי "עַד בְּלִי דָי"? אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא אָמַר רַב: עַד שֶׁיִּבָּלוּ שִׂפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר "דַּי". אֲמַר לֵיהּ: אִי הֲוָות מָטֵי הָתָם לְהַאי פְּסוּקָא, לָא הֲוֵית צְרִיכְנָא לָךְ וּלְהוֹשַׁעְיָא רַבָּךְ.

וְתוּ אַשְׁכְּחֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְיָנוֹקֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּיָתֵיב וְאָמַר: "אַוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לִבּוֹ".

יְתֵיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא מַתְמַהּ. אָמַר: מִי אִיכָּא מִידֵּי דִּכְתִיבִי בִּכְתוּבֵי דִּלָּא רְמִיזִי בְּאוֹרָיְיתָא? אָמַר לֵיהּ: אַטּוּ הָא מִי לָא רְמִיזִי, וְהָכְתִיב: ”וַיֵּצֵא לִבָּם וַיֶּחֶרְדוּ אִישׁ אֶל אָחִיו לֵאמֹר מַה זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ“.

דַּל עֵינֵיהּ וַחֲזָא בֵּיהּ, אָתְיָא אִימֵּיהּ אַפֵּיקְתֵּיהּ, אֲמַרָה לֵיהּ: תָּא מִקַּמֵּיהּ, דְּלָא לֶיעְבַּד לָךְ כְּדַעֲבַד לַאֲבוּךְ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָטָר בִּשְׁבִיל יָחִיד, פַּרְנָסָה בִּשְׁבִיל רַבִּים. מָטָר בִּשְׁבִיל יָחִיד, דִּכְתִיב: ”יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ“. פַּרְנָסָה בִּשְׁבִיל רַבִּים, דִּכְתִיב: ”הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם“.

מֵיתִיבִי, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁלְשָׁה פַּרְנָסִים טוֹבִים עָמְדוּ לְיִשְׂרָאֵל, אֵלּוּ הֵן: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם. וְשָׁלֹשׁ מַתָּנוֹת טוֹבוֹת נִיתְּנוּ עַל יָדָם, וְאֵלּוּ הֵן: בְּאֵר, וְעָנָן, וּמָן. בְּאֵר — בִּזְכוּת מִרְיָם, עָמּוּד עָנָן — בִּזְכוּת אַהֲרֹן, מָן — בִּזְכוּת מֹשֶׁה. מַתָּה מִרְיָם — נִסְתַּלֵּק הַבְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם“, וּכְתִיב בָּתָרֵיהּ: ”וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה“, וְחָזְרָה בִּזְכוּת שְׁנֵיהֶן.

מֵת אַהֲרֹן — נִסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד“, מָה שְׁמוּעָה שָׁמַע? שָׁמַע שֶׁמֵּת אַהֲרֹן וְנִסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָּבוֹד, וּכְסָבוּר נִיתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: ”וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן“.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אַל תִּקְרֵי ”וַיִּרְאוּ“, אֶלָּא ”וַיִּירְאוּ“. כְּדְרָדֵישׁ רֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: ”כִּי“ מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת: אִי, דִּלְמָא, אֶלָּא, דְּהָא.

חָזְרוּ שְׁנֵיהֶם בִּזְכוּת מֹשֶׁה, מֵת מֹשֶׁה נִסְתַּלְּקוּ כּוּלָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וָאַכְחִד אֶת שִׁלְשֶׁת הָרֹעִים בְּיֶרַח אֶחָד“, וְכִי בְּיֶרַח אֶחָד מֵתוּ? וַהֲלֹא מִרְיָם מֵתָה בְּנִיסָן, וְאַהֲרֹן בְּאָב, וּמֹשֶׁה בַּאֲדָר! אֶלָּא, מְלַמֵּד שֶׁנִּתְבַּטְּלוּ שִׁלֹּשׁ מַתָּנוֹת טוֹבוֹת שֶׁנִּתְּנוּ עַל יָדָן, וְנִסְתַּלְּקוּ כּוּלָּן בְּיֶרַח אֶחָד.

אַלְמָא אַשְׁכְּחַן פַּרְנָסָה בִּשְׁבִיל יָחִיד! שַׁאנֵי מֹשֶׁה, כֵּיוָן דִּלְרַבִּים הוּא בָּעֵי — כְּרַבִּים דָּמֵי.

רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אִידִי וְרַב חִיָּיא מְוֹסְתַּנְיָא הֲווֹ שְׁכִיחִי קַמֵּיהּ דְּרָבָא. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרָבָא, אָתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, כָּל אִימַּת דַּהֲוָה אָמַר לְהוּ שְׁמַעְתָּא וְלָא הֲוָה מְסַתַּבְּרָא לְהוּ, הֲווֹ מְרַמְּזִי אַהֲדָדֵי. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ.

## דף ט:

אַקְרִיוּהּ בְּחֶלְמֵיהּ: ”וָאַכְחִד אֶת שִׁלְשֶׁת הָרֹעִים“. לְמָחָר, כִּי הֲווֹ מִיפַּטְרִי מִינֵּיהּ, אָמַר לְהוּ: לֵיזְלוּ רַבָּנַן בִּשְׁלָמָא.

רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, הֲוָה מַקְשֵׁי לֵיהּ טוּבָא. יוֹמָא חַד חַזְיֵיהּ דִּנְפַל עַל אַפֵּיהּ, שַׁמְעֵיהּ דְּאָמַר: רַחֲמָנָא לִיצְלַן מִכִּיסּוּפָא דְּשִׁימִי. קַבֵּיל עֲלֵיהּ שְׁתִיקוּתָא, וְתוּ לָא אַקְשֵׁי לֵיהּ.

וְאַף רֵישׁ לָקִישׁ סָבַר מָטָר בִּשְׁבִיל יָחִיד, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מִנַּיִן לַמָּטָר בִּשְׁבִיל יָחִיד, דִּכְתִיב: ״שַׁאֲלוּ מֵה׳ מָטָר בְּעֵת מַלְקוֹשׁ ה׳ עֹשֶׂה חֲזִיזִים וּמְטַר גֶּשֶׁם יִתֵּן לָהֶם לְאִישׁ עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה״.

יָכוֹל לַכֹּל — תַּלְמוּד לוֹמַר ״לְאִישׁ״. וְתַנְיָא: אִי לְאִישׁ, יָכוֹל לְכָל שְׂדוֹתָיו — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״שָׂדֶה״. אִי שָׂדֶה, יָכוֹל לְכָל הַשָּׂדֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עֵשֶׂב״.

כִּי הָא דְּרַב דְּנִיֵּאל בַּר קַטִּינָא הֲוָה לֵיהּ הָהִיא גִּינְּתָא. כָּל יוֹמָא הֲוָה אָזֵיל וְסָיֵיר לַהּ. אָמַר: הָא מֵישְׁרָא בְּעָיְא מַיָּא, וְהָא מֵישְׁרָא לָא בְּעָיְא מַיָּא. וַאֲתָא מִיטְרָא וְקָמַשְׁקֵי כָּל הֵיכָא דְּמִיבְּעֵי לֵיהּ מַיָּא.

מַאי ״ה׳ עֹשֶׂה חֲזִיזִים״? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מְלַמֵּד שֶׁכָּל צַדִּיק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֲזִיז בִּפְנֵי עַצְמוֹ. מַאי ״חֲזִיזִים״? אָמַר רַב יְהוּדָה: פּוֹרְחוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סִימָן לַמָּטָר — פּוֹרְחוֹת. מַאי פּוֹרְחוֹת? אָמַר רַב פָּפָּא: עֵיבָא קְלִישָׁא תּוּתֵי עֵיבָא סְמִיכְתָּא.

אָמַר רַב יְהוּדָה: נְהִילָא מִקַּמֵּי מִיטְרָא — אָתֵי מִיטְרָא. בָּתַר מִיטְרָא — פָּסֵיק מִיטְרָא. מִקַּמֵּי מִיטְרָא — אָתֵי מִיטְרָא. וְסִימָנִיךְ: מַהוֹלְתָא. דְּבָתַר מִיטְרָא — פָּסֵיק מִיטְרָא. וְסִימָנִיךְ: חַרְיָא דְּעִיזֵּי.

עוּלָּא אִיקְּלַע לְבָבֶל, חֲזָא פּוֹרְחוֹת, אֲמַר לְהוּ: פַּנּוּ מָאנֵי, דְּהַשְׁתָּא אָתֵי מִיטְרָא. לְסוֹף לָא אָתֵי מִיטְרָא. אָמַר: כִּי הֵיכִי דְּמִשַּׁקְרִי בַּבְלָאֵי, הָכִי מְשַׁקְּרֵי מִיטְרַיְיהוּ.

עוּלָּא אִיקְּלַע לְבָבֶל, חֲזִי מִלָּא צַנָּא דְּתַמְרֵי בְּזוּזָא. אָמַר: מִלָּא צַנָּא דְּדוּבְשָׁא בְּזוּזָא, וּבַבְלָאֵי לָא עָסְקִי בְּאוֹרָיְיתָא? בְּלֵילְיָא צַעֲרוּהוּ, אָמַר: מִלָּא צַנָּא דְּסַכִּינֵי בְּזוּזָא, וּבַבְלָאֵי עָסְקִי בְּאוֹרָיְיתָא!

תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מְמֵימֵי אוֹקְיָינוֹס הוּא שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה״. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וַהֲלֹא מֵימֵי אוֹקְיָינוֹס מְלוּחִין הֵן! אָמַר לוֹ: מִתְמַתְּקִין בָּעֲבִים.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מְמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים הוּא שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָיִם״, אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ״וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ״? מְלַמֵּד שֶׁהָעֲנָנִים מִתְגַּבְּרִים וְעוֹלִים לָרָקִיעַ, וּפוֹתְחִין פִּיהֶן כְּנוֹד, וּמְקַבְּלִין מֵי מָטָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יָזֹקוּ מָטָר לְאֵדוֹ״.

וּמְנוּקְבוֹת הֵן כִּכְבָרָה, וּבָאוֹת וּמְחַשְּׁרוֹת מַיִם עַל גַּבֵּי קַרְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר: ״חַשְׁרַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים״. וְאֵין בֵּין טִיפָּה לְטִיפָּה אֶלָּא כִּמְלֹא נִימָא, לְלַמֶּדְךָ שֶׁגָּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים כְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ בּוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

שֶׁנֶּאֱמַר: ״עֹשֶׂה גְדֹלוֹת וְאֵין חֵקֶר״, וּכְתִיב: ״הַנֹּתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ״, וּכְתִיב לְהַלָּן: ״הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם ה׳ אֵין חֵקֶר לִתְבוּנָתוֹ״, וּכְתִיב: ״מֵכִין הָרִים בְּכֹחוֹ וְגוֹ׳״.

כְּמַאן אָזְלָא הָא דִּכְתִיב: ״מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו״, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵעֲלִיּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמַאן — כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כֵּיוָן דְּסָלְקִי לְהָתָם — ״מַשְׁקֶה מֵעֲלִיּוֹתָיו״ קְרֵי לְהוּ. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, ״אֲבָל וְעָפָר מִן הַשָּׁמַיִם״ הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? אֶלָּא כֵּיוָן דְּמִדְּלֵי לְהָתָם — ״מִן הַשָּׁמַיִם״ קְרֵי לֵיהּ. הָכִי נָמֵי: דְּסָלְקִי לְהָתָם — ״מֵעֲלִיּוֹתָיו״ קְרֵי לֵיהּ.

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: ״כֹּנֶס כַּנֵּד מֵי הַיָּם נֹתֵן בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת״. מִי גָּרַם לְאוֹצָרוֹת שֶׁיִּתְמַלְּאוּ בָּר — תְּהוֹמוֹת, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הָהוּא

## דף י.

בִּבְרֵייתוֹ שֶׁל עוֹלָם.

תָּנוּ רַבָּנָן: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִבְרֵאת תְּחִילָּה וְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִבְרָא לְבַסּוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: ״עַד לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוּצוֹת״. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַשְׁקֶה אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, וְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַנֹּתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ וְשֹׁלֵחַ מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת״.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה מֵי גְּשָׁמִים, וְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִתַּמְצִית, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַנֹּתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ וְגוֹ׳״. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִילָּה, וְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לְבַסּוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַנֹּתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ וְגוֹ׳״ — מָשָׁל לְאָדָם שֶׁמְּגַבֵּל אֶת הַגְּבִינָה, נוֹטֵל אֶת הָאוֹכֶל וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסוֹלֶת.

אָמַר מָר: מִמַּתְקִין הֵן בָּעָבִים. מְנָלַיהּ? דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּתִיב: ״חֶשְׁכַּת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים״, וּכְתִיב: ״חַשְׁרַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים״.

שְׁקוֹל כָּף וּשְׁדֵי אַרֵישׁ וּקְרֵי בֵּיהּ ״חַכְשָׁרַת״.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּהָנֵי קְרָאֵי מַאי דָּרֵישׁ בְּהוּ? סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר, אָמְרִי בְּמַעְרְבָא: נְהוֹר עֲנָנֵי — זְעִירִין מוֹהֵי. חֲשׁוּךְ עֲנָנֵי — סַגְיִין מוֹהֵי.

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא: מַיִם הָעֲלְיוֹנִים בְּמַאֲמָר הֵם תְּלוּיִם, וּפֵירוֹתֵיהֶן מֵי גְּשָׁמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ״, כְּמַאן — כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הָהוּא, בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא דִּכְתִיב.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִתַּמְצִית גַּן עֵדֶן הוּא שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן וְגוֹ׳״, תָּנָא: מִתַּמְצִית בֵּית כּוֹר שׁוֹתֶה תַּרְקַב.

תָּנוּ רַבָּנָן: אֶרֶץ מִצְרַיִם הָוְיָא אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה, וְהוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּכוּשׁ, וְכוּשׁ — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בָּעוֹלָם, וְעוֹלָם — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בַּגָּן, וְגַן — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְעֵדֶן, וְעֵדֶן — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם, נִמְצָא כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּכִיסּוּי קְדֵרָה לְגֵיהִנֹּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: גֵּיהִנֹּם אֵין לָהּ שִׁיעוּר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עֵדֶן אֵין לָהּ שִׁיעוּר.

אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַאי דִּכְתִיב: ”שֹׂכַנְתְּ עַל מַיִם רַבִּים רַבַּת אוֹצָרֹת“, מִי גָּרַם לְבָבֶל שֶׁיְּהוּ אוֹצְרוֹתֶיהָ מְלֵאוֹת בָּר, הֲוֵי אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹכֶנֶת עַל מַיִם רַבִּים. אָמַר רַב: עַתִּירָה בָּבֶל דְּחַצְדָא בְּלָא מִיטְרָא. אָמַר אַבָּיֵי: נְקִיטִינַן, טוֹבְעָנִי וְלֹא יוֹבְשָׁנִי.

**מַתְנִי'** בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג. כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ אַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לְנַהַר פְּרָת.

**גְּמָ'** אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. תַּנְיָא, חֲנַנְיָה אוֹמֵר: וּבַגּוֹלָה, עַד שִׁשִּׁים בַּתְּקוּפָה. אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה.

אִינִי?! וְהָא בְּעוֹ מִינֵּיהּ מִשְׁמוּאֵל: מֵאֵימַת מַדְכְּרִינַן ”יוֹתֶן טַל וּמָטָר“? אָמַר לְהוּ: מִכִּי מְעַיְּילִי צִיבֵי לְבֵי טָבוּת רִישְׁבָּא! דִּילְמָא אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: יוֹם שִׁשִּׁים, כְּלִפָּנֵי שִׁשִּׁים אוֹ כְּלְאַחַר שִׁשִּׁים? תָּא שְׁמַע, רַב אָמַר: יוֹם שִׁשִּׁים כְּלְאַחַר שִׁשִּׁים, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: יוֹם שִׁשִּׁים כְּלִפָּנֵי שִׁשִּׁים.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְסִימָנָךְ עִלָּאֵי בָּעוּ מַיָּא, תַּתָּאֵי לָא בָּעוּ מַיָּא. אָמַר רַב פָּפָּא, הִלְכְתָא: יוֹם שִׁשִּׁים כְּלְאַחַר שִׁשִּׁים.

**מַתְנִי'** הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים — הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשַּׁחֲשֵׁיכָה, וּמוּתָּרִין בְּמְלָאכָה וּבְרִחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים — בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה, וּמוּתָּרִין בְּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

**גְּמָ'** מַאן ”יְחִידִים“? אָמַר רַב הוּנָא: רַבָּנָן. וַאֲמַר רַב הוּנָא: יְחִידִים מִתְעַנִּין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת, שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי.

מַאי קָמַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בַּתְּחִילָּה בַּחֲמִישִׁי, שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ אֶת הַשְּׁעָרִים, אֶלָּא שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי!

מַהוּ דְּתֵימָא: הָנֵי מִילֵּי צִבּוּר, אֲבָל יָחִיד לָא, קָמַשְׁמַע לַן. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: כְּשֶׁהִתְחִילוּ הַיְחִידִים לְהִתְעַנּוֹת, מִתְעַנִּין שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי, וּמַפְסִיקִין בְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים

## דף י׃

וּבְיָמִים טוֹבִים הַכְּתוּבִין בִּמְגִילַּת תַּעֲנִית.

תָּנוּ רַבָּנָן: אַל יֹאמַר אָדָם תַּלְמִיד אֲנִי, אֵינִי רָאוּי לִהְיוֹת יָחִיד, אֶלָּא: כָּל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יְחִידִים. אֵיזֶהוּ יָחִיד וְאֵיזֶהוּ תַּלְמִיד? יָחִיד — כֹּל שֶׁרָאוּי לְמַנּוֹתוֹ פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, תַּלְמִיד — כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר הֲלָכָה בְּתַלְמוּדוֹ וְאוֹמֵר, וַאֲפִילּוּ בְּמַסֶּכְתָּא דְכַלָּה.

תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא כָּל הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ יָחִיד עוֹשֶׂה, תַּלְמִיד — עוֹשֶׂה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עוֹשֶׂה, וְזָכוּר לַטּוֹב, לְפִי שֶׁאֵין שָׁבַח הוּא לוֹ, אֶלָּא צַעַר הוּא לוֹ.

תַּנְיָא אִידַּךְ: לֹא כָּל הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ יָחִיד עוֹשֶׂה, תַּלְמִיד — עוֹשֶׂה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים: בְּדָבָר שֶׁל שָׁבַח, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁל צַעַר — עוֹשֶׂה, וְזָכוּר לַטּוֹב, שֶׁאֵין שָׁבַח הוּא לוֹ, אֶלָּא צַעַר הוּא לוֹ.

תָּנוּ רַבָּנָן: מִי שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עַל הַצָּרָה וְעָבְרָה, עַל הַחוֹלֶה וְנִתְרַפֵּא — הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. הַהוֹלֵךְ מִמְּקוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּין לִמְקוֹם שֶׁמִּתְעַנִּין — הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה עִמָּהֶן. מִמְּקוֹם שֶׁמִּתְעַנִּין לִמְקוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּין — הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.

שָׂכַח וְאָכַל וְשָׁתָה — אַל יִתְרָאֶה בִּפְנֵי הַצִּבּוּר, וְאַל יַנְהִיג עִידּוּנִין בְּעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ״, אָמַר לָהֶם יַעֲקֹב לְבָנָיו: אַל תֵּרָאוּ עַצְמְכֶם כְּשֶׁאַתֶּם שְׁבֵעִין, לֹא בִּפְנֵי עֲשָׂו וְלֹא בִּפְנֵי יִשְׁמָעֵאל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַנְּאוּ בָּכֶם.

״אַל תִּרְגְּזוּ בַּדֶּרֶךְ״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לָהֶם יוֹסֵף לְאֶחָיו: אַל תִּתְעַסְּקוּ בִּדְבַר הֲלָכָה, שֶׁמָּא תִּרְגְּזוּ עָלַיְכֶם הַדֶּרֶךְ.

אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי אַלְעָאי בַּר בָּרְכִיָּה: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמְּהַלְכִים בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בֵּינֵיהֶן דִּבְרֵי תוֹרָה — רְאוּיִין לִישָּׂרֵף, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי הֵמָּה הֹלְכִים הַלּוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וַיַּפְרְדוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם״, טַעְמָא דְּאִיכָּא דִּיבּוּר, הָא לֵיכָּא דִּיבּוּר — רְאוּיִין לִישָּׂרֵף!

לָא קַשְׁיָא: הָא — לְמִיגְרַס, הָא — לְעַיּוֹנֵי.

בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אַל תַּפְסִיעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה, וְהַכְנִיסוּ חַמָּה לְעִיר. אַל תַּפְסִיעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה — דְּאָמַר מָר: פְּסִיעָה גַּסָּה נוֹטֶלֶת אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם.

וְהַכְנִיסוּ חַמָּה לָעִיר — כְּדָרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יֵצֵא אָדָם בְּ״כִי טוֹב״ וְיִכָּנֵס בְּ״כִי טוֹב״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַבֹּקֶר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שִׁלְּחוּ״.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַבִּי חִיָּיא: הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ — אַל יֹאכַל יוֹתֵר מִשִּׁנֵּי רְעָבוֹן. מַאי טַעְמָא? הָכָא תִּרְגִּימוּ: מִשּׁוּם מַעְיָינָא. בְּמַעְרְבָא אָמְרִי: מִשּׁוּם מְזוֹנֵי. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ,

## דף יא.

דְּיָתֵיב בְּאַרְבָּא. אִי נָמֵי, דְּקָאָזֵיל מֵאַוּוֹנָא לְאַוּוֹנָא.

רַב פָּפָּא — כָּל פַּרְסָה וּפַרְסָה אָכֵיל חָדָא רִיפְתָּא. קָסָבַר, מִשּׁוּם מַעְיְינָא.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמַּרְעִיב עַצְמוֹ בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן, — נִיצָּל מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּרְעָב פָּדָךְ מִמָּוֶת". "מֵרָעָב" מִיבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: בִּשְׁכַר שֶׁמַּרְעִיב עַצְמוֹ בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן — נִיצּוֹל מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה.

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אָסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְיוֹסֵף יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים בְּטֶרֶם תְּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב". תָּנָא: חֲסוּכֵי בָּנִים מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן.

תָּנוּ רַבָּנָן: בְּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר וּפֵירַשׁ אֶחָד מֵהֶן, בָּאִין שְׁנֵי מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁמְּלַוִּין לוֹ לָאָדָם, וּמַנִּיחִין לוֹ יְדֵיהֶן עַל רֹאשׁוֹ, וְאוֹמְרִים: פְּלוֹנִי זֶה שֶׁפֵּירַשׁ מִן הַצִּבּוּר אַל יִרְאֶה בְּנֶחָמַת צִבּוּר.

תַּנְיָא אִידַּךְ: בְּזְמַן שֶׁהַצִּבּוּר שְׁרוּי בְּצַעַר, אַל יֹאמַר אָדָם: אֵלֵךְ לְבֵיתִי, וְאוֹכַל וְאֶשְׁתֶּה, וְשָׁלוֹם עָלַיִךְ נַפְשִׁי. וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְהִנֵּה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה הָרֹג בָּקָר וְשָׁחֹט צֹאן אָכֹל בָּשָׂר וְשָׁתוֹת יַיִן אָכוֹל וְשָׁתוֹ כִּי מָחָר נָמוּת", מָה כְּתִיב בָּתְרֵיהּ — "וְנִגְלָה בְאָזְנָי ה' צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמֻתוּן".

עַד כָּאן מִידַּת בֵּינוֹנִים. אֲבָל בְּמִדַּת רְשָׁעִים, מָה כְּתִיב? "אֵתָיו אֶקְחָה יַיִן וְנִסְבְּאָה שֵׂכָר וְהָיָה כָזֶה יוֹם מָחָר", מָה כְּתִיב בָּתְרֵיהּ: "הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נָאֱסַף הַצַּדִּיק".

אֶלָּא, יְצַעֵר אָדָם עִם הַצִּבּוּר, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ שֶׁצִּיעֵר עַצְמוֹ עִם הַצִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּדֵּי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ", וְכִי לֹא הָיָה לוֹ לְמֹשֶׁה כַּר אֶחָד אוֹ כֶּסֶת אַחַת לֵישֵׁב עָלֶיהָ? אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה: הוֹאִיל וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר — אַף אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר. וְכָל הַמְצַעֵר עַצְמוֹ עִם הַצִּבּוּר — זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּנֶחָמַת צִבּוּר.

וְשֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם: מִי מֵעִיד בִּי? אַבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל אָדָם וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם מְעִידִים בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה". דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא אָמְרִי: שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הַמְלַוִּין לוֹ לָאָדָם, הֵן מְעִידִין עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ".

רַבִּי חִידְקָא אוֹמֵר: נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא מְעִידָה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִשְׂכֶּבֶת חֵיקֵךְ שְׁמֹר פְּתָחֵי פִיךָ". וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם מְעִידִים בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַתֶּם עֵדַי נְאֻם ה'".

"אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל". "אֵל אֱמוּנָה", כְּשֵׁם שֶׁנִּפְרָעִין מִן הָרְשָׁעִים לָעוֹלָם הַבָּא אַף נִפְרָעִין עַל עֲבֵירָה קַלָּה שֶׁעוֹשִׂין, כָּךְ נִפְרָעִין מִן הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה עַל עֲבֵירָה קַלָּה שֶׁעוֹשִׂין.

"וְאֵין עָוֹל", כְּשֵׁם שֶׁמְּשַׁלְּמִין שָׂכָר לַצַּדִּיקִים לָעוֹלָם הַבָּא אֲפִילּוּ עַל מִצְוָה קַלָּה שֶׁעוֹשִׂין, כָּךְ מְשַׁלְּמִין שָׂכָר לָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲפִילּוּ עַל מִצְוָה קַלָּה שֶׁעוֹשִׂין.

"צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא", אָמְרוּ: בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם לְבֵית עוֹלָמוֹ כָּל מַעֲשָׂיו נִפְרָטִין לְפָנָיו, וְאוֹמְרִים לוֹ: כָּךְ וְכָךְ עָשִׂיתָ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְהוּא אוֹמֵר: הֵן, וְאוֹמְרִים לוֹ: חָתוֹם! וְחוֹתֵם. שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמַּצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין, וְאוֹמֵר לָהֶם: יָפֶה דַּנְתּוּנִי, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ".

אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חוֹטֵא. סָבַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרַבִּי אוֹמֵר, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ", וְכִי בְּאֵיזֶה נֶפֶשׁ חָטָא זֶה? אֶלָּא שֶׁצִּיער עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן.

וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה זֶה, שֶׁלֹּא צִיער עַצְמוֹ אֶלָּא מִן הַיַּיִן — נִקְרָא חוֹטֵא, הַמְצַעֵר עַצְמוֹ מִכָּל דָּבָר וְדָבָר — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נִקְרָא קָדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "קָדוֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ". וּמָה זֶה, שֶׁלֹּא צִיער עַצְמוֹ אֶלָּא מִדָּבָר אֶחָד — נִקְרָא קָדוֹשׁ, הַמְצַעֵר עַצְמוֹ מִכָּל דָּבָר — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וְלִשְׁמוּאֵל, הָא אִיקְּרִי קָדוֹשׁ! הָהוּא, אַגִּידּוּל פֶּרַע קָאֵי. וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר, הָא נִקְרָא חוֹטֵא! הָהוּא דְּסַאֵיב נַפְשֵׁיהּ.

וּמִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם יָמוֹד אָדָם עַצְמוֹ

## דף יא:

כְּאִילּוּ קָדוֹשׁ שָׁרוּי בְּתוֹךְ מֵעָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר"! לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּמָצֵי לְצַעוֹרֵי נַפְשֵׁיהּ, הָא — דְּלָא מָצֵי לְצַעוֹרֵי נַפְשֵׁיהּ.

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: "גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד וְעֹכֵר שְׁאֵרוֹ וְגוֹ'". אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הַאי בַּר בֵּי רַב דְּיָתֵיב בְּתַעֲנִיתָא — לֵיכוֹל כַּלְבָּא לְשֵׁירוּתֵיהּ.

אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: אֵין תַּעֲנִית צִיבּוּר בְּבָבֶל אֶלָּא תִּשְׁעָה בְּאָב בִּלְבַד. אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט בִּמְלֶאכֶת שָׁמַיִם.

אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחְשִׁיכָה כּוּ'. אָמַר רַבִּי זְעִירָא אָמַר רַב הוּנָא: יָחִיד שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית, אֲפִילּוּ אָכַל וְשָׁתָה כָּל הַלַּיְלָה — לְמָחָר הוּא מִתְפַּלֵּל תְּפִילַּת תַּעֲנִית. לָן בְּתַעֲנִיתוֹ — אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל שֶׁל תַּעֲנִית.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְסָבַר רַב הוּנָא? סְבִירָא לֵיהּ: אֵין מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת, אוֹ דִלְמָא: מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת — וְהַמִּתְעַנֶּה לְשָׁעוֹת אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל תְּפִילַּת תַּעֲנִית?

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: לְעוֹלָם קָסָבַר רַב הוּנָא מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת, וְהַמִּתְעַנֶּה לְשָׁעוֹת מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית. וְשָׁאנֵי הָכָא, דְּאִיכָּא שָׁעוֹת דְּלֵילְיָא דְּלָא קָבִיל עֲלֵיהּ מֵעִיקָּרָא.

מָר עוּקְבָא אִיקְּלַע לְגִינְזַק, בְּעוֹ מִינֵּיהּ: מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת אוֹ אֵין מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. קַנְקַנִּין שֶׁל נָכְרִים, אֲסוּרִין אוֹ מוּתָּרִין? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. בַּמֶּה שִׁימֵּשׁ מִשֶּׁה כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ.

אֲזַל וּשְׁאֵיל בֵּי מִדְרְשָׁא. אֲמַרוּ לֵיהּ, הִלְכְתָא: מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת, וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת תַּעֲנִית, וְהִלְכְתָא: קַנְקַנִּין שֶׁל נָכְרִים, לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ — מוּתָּרִין. בַּמֶּה שִׁימֵּשׁ מִשֶּׁה כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים — בְּחָלוּק לָבָן. רַב כָּהֲנָא מַתְנֵי: בְּחָלוּק לָבָן שֶׁאֵין לוֹ אִימְרָא.

אָמַר רַב חִסְדָּא:

## דף יב.

הָא דְּאָמְרַתְּ מִתְעַנִּין לְשָׁעוֹת — וְהוּא שֶׁלֹּא טָעַם כְּלוּם עַד הָעֶרֶב. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הָא תַּעֲנִית מְעַלְּיֶיתָא הִיא! לָא צְרֵיכָא — דְּאִימְלַךְ אִימָּלוֹכֵי.

וְאָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל תַּעֲנִית שֶׁלֹּא שָׁקְעָה עָלָיו חַמָּה — לָא שְׁמֵיהּ תַּעֲנִית. מֵיתִיבִי: אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין! הָתָם, לְצַעוֹרֵי נַפְשַׁיהּ בְּעָלְמָא הוּא.

תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: אֲנִי מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִין, וּפַעַם אַחַת חָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וּדְחִינוּהוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהִתְעַנִינוּ בּוֹ וְלֹא הִשְׁלַמְנוּהוּ — מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב שֶׁלָּנוּ הוּא. הָתָם נָמֵי, לְצַעוֹרֵי נַפְשַׁיהּ בְּעָלְמָא הוּא.

תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲהֵא בְּתַעֲנִית עַד שֶׁאָבוֹא לְבֵיתִי. הָתָם, לְשַׁמּוֹטֵי נַפְשַׁיהּ מִבֵּי נְשֵׁיאָה הוּא דַּעֲבַד.

אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל תַּעֲנִית שֶׁלֹּא קִיבֵּל עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם — לָאו שְׁמֵיהּ תַּעֲנִית. וְאִי יָתֵיב, מַאי? אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דָּמֵי לְמַפּוּחָא דְּמַלְיָא זִיקָא.

אֵימַת מְקַבֵּיל לֵיהּ? רַב אָמַר: בְּמִנְחָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל מִסְתַּבְּרָא, דִּכְתִיב בִּמְגִילַּת תַּעֲנִית: לָהֶן, כֹּל אִינִישׁ דְּיֵיתֵי עֲלוֹהִי מִקַּדְמַת דְּנָא — יֵיסַר.

מַאי לָאו — יֵיסַר עַצְמוֹ בְּצַלּוֹ? לָא — יֵאסַר עַצְמוֹ.

פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי. חַד אָמַר: יֵיסַר, וְחַד אָמַר: יֵאָסֵר. מַאן דְּאָמַר יֵיסַר — כִּדְאָמְרִינַן. לְמַאן דְּאָמַר יֵאָסֵר — מַאי הִיא?

דְּתַנְיָא בִּמְגִילַּת תַּעֲנִית: כָּל אִינִישׁ דְּיֵיתֵי עֲלוֹהִי מִקַּדְמַת דְּנָא יֵאָסֵר. כֵּיצַד? יָחִיד שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, וְאֵירְעוּ בָּם יָמִים טוֹבִים הַכְּתוּבִין בִּמְגִילַּת

תַּעֲנִית, אִם נִדְרוֹ קוֹדֶם לִגְזֵרָתֵנוּ — יְבַטֵּיל נִדְרוֹ אֶת גְּזֵרָתֵנוּ, וְאִם גְּזֵרָתֵנוּ קוֹדֶמֶת לְנִדְרוֹ — תְּבַטֵּל גְּזֵרָתֵנוּ אֶת נִדְרוֹ.

תָּנוּ רַבָּנָן: עַד מָתַי אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה — עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד קְרוֹת הַגֶּבֶר. אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא גָּמַר סְעוּדָתוֹ, אֲבָל גָּמַר סְעוּדָתוֹ — אֵינוֹ אוֹכֵל.

אֵיתִיבֵיהּ רָבָא: גָּמַר וְעָמַד — הֲרֵי זֶה אוֹכֵל! הָתָם כְּשֶׁלֹּא סִילֵּק. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא יָשַׁן, אֲבָל יָשַׁן — אֵינוֹ אוֹכֵל. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: יָשַׁן וְעָמַד — הֲרֵי זֶה אוֹכֵל! הָתָם בְּמִתְנַמְנֵם.

הֵיכִי דָּמֵי מִתְנַמְנֵם? אָמַר רַב אָשֵׁי:

## דף יב:

נִים וְלָא נִים, תִּיר וְלָא תִּיר. דְּקָרוּ לֵיהּ וְעָנֵי, וְלָא יָדַע אַהֲדּוֹרֵי סְבָרָא, וְכִי מַדְכְּרִי לֵיהּ מִדְּכַר. אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: יָחִיד שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית — אָסוּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל. חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּעֲנִית צִבּוּר קִיבֵּל עָלָיו. הֵיכִי לֵיעְבַּד? אָמַר רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא, לֵימָא הָכִי: לְמָחָר אֲהֵא לְפָנֶיךָ בְּתַעֲנִית יָחִיד.

אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב שֵׁשֶׁת: הָא קָא חָזֵינַן רַבָּנַן דִּמְסַיְּימִי מְסָנַיְּיהוּ וְאָתוּ לְבֵי תַּעֲנִיתָא! אִיקְפַּד וַאֲמַר לְהוּ: דִּלְמָא מֵיכַל נָמֵי אֲכוּל.

אַבָּיֵי וְרָבָא (מְעַיְּילִי כִּי מְסַיְּימִי אֲפַנְתָּא. מָרִימָר וּמַר זוּטְרָא מְחַלְּפִי דַּיְמִינָא לִשְׂמָאלָא וְדִשְׂמָאלָא לְיַמִּינָא. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי נָפְקִי כִּי אוֹרְחַיְיהוּ, סָבְרִי כִּי הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין תַּעֲנִית צִבּוּר בְּבָבֶל אֶלָּא תִּשְׁעָה בְּאָב בִּלְבַד.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לוֹ אָדָם תַּעֲנִיתוֹ וּפוֹרֵעַ. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי: וְכִי נֶדֶר קַבֵּל עֲלֵיהּ, דִּלְמָא מְשַׁלֵּם? לְצַעוֹרֵי נַפְשֵׁיהּ קַבֵּיל עֲלֵיהּ. אִי מָצֵי — מְצַעַר נַפְשֵׁיהּ, אִי לָא מָצֵי — לָא מְצַעַר נַפְשֵׁיהּ.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לוֹ אָדָם תַּעֲנִיתוֹ וּפוֹרֵעַ. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי: פְּשִׁיטָא! לֹא יְהֵא אֶלָּא נֶדֶר. נֶדֶר — מִי לָא מָצֵי בָּעֵי לְשַׁלּוֹמֵי וּמֵיזַל לְמָחָר וּלְיוֹמָא אַחֲרִינָא.

רַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אִיקְלַע לְבֵי רַב אַסִי. עֲבַדוּ לֵיהּ עִגְלָא תִּילְתָּא, אֲמַרוּ לֵיהּ: לִיטְעוֹם מָר מִידֵּי. אֲמַר לְהוּ: בְּתַעֲנִיתָא יָתֵיבְנָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְלוֹזִיף מָר וְלִיפְרַע, לָא סָבַר מָר לְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לוֹ אָדָם תַּעֲנִיתוֹ וּפוֹרֵעַ? אֲמַר לְהוּ: תַּעֲנִית חֲלוֹם הוּא.

וְאָמַר רַבָּה בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: יָפָה תַּעֲנִית לַחֲלוֹם כְּאֵשׁ לִנְעוֹרֶת. אָמַר רַב חִסְדָּא: וּבוֹ בַּיּוֹם. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: וְאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? לִיתֵּיב תַּעֲנִיתָא לְתַעֲנִיתָא.

**מַתְנִי׳** עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ — בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֲחֵרוֹת עַל הַצִּבּוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם, וַאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְנוֹעָלִין אֶת הַמֶּרְחָצָאוֹת.

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עֲלֵיהֶן עוֹד שֶׁבַע שֶׁהֵן שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר. הֲרֵי אֵלּוּ יְתֵרוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת, שֶׁבְּאֵלּוּ מַתְרִיעִין, וְנוֹעָלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת. בַּשֵּׁנִי מַטִּין עִם חֲשֵׁיכָה, וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה, בְּאֵירוּסִין וּבְנִישּׂוּאִין, וּבִשְׁאֵילַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ — כִּבְנֵי אָדָם הַנִּזּוֹפִין לַמָּקוֹם. הַיְחִידִים חוֹזְרִין וּמִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן. יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים — סִימָן קְלָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֲלוֹא קָצִיר חִטִּים הַיּוֹם וְגוֹ׳״.

**גְּמָ׳** בִּשְׁלָמָא כּוּלְּהוּ, אִית בְּהוּ תַּעֲנוּג: רְחִיצָה וְסִיכָה וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, אֲבָל מְלָאכָה — צַעַר הוּא! אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, אָמַר קְרָא: ״קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה אִסְפוּ זְקֵנִים״, כַּעֲצֶרֶת, מָה עֲצֶרֶת אָסוּר בַּעֲשַׂיִית מְלָאכָה — אַף תַּעֲנִית אָסוּר בַּעֲשַׂיִית מְלָאכָה.

אִי, מָה עֲצֶרֶת מֵאוּרְתָּא — אַף תַּעֲנִית נָמֵי מֵאוּרְתָּא! אָמַר רַבִּי זֵירָא: לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לִי מִינַּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא. אָמַר קְרָא: ״אִסְפוּ זְקֵנִים״, דּוּמְיָא דַּאֲסִיפַת זְקֵנִים, מָה אֲסִיפַת זְקֵנִים בַּיּוֹם — אַף צוֹם נָמֵי בַּיּוֹם. וְאִימָא מִטִּיהֲרָא? אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב הוּנָא, דְּאָמַר: מִצַּפְרָא כִּינּוּפְיָא.

הֵיכִי עָבְדִי? אָמַר אַבָּיֵי: מִצַּפְרָא עַד פַּלְגָא דְּיוֹמָא מְעַיְּינִינַן בְּמִילֵּי דְּמָתָא. מִכָּאן וְאֵילָךְ, רִבְעָא דְּיוֹמָא קָרֵינַן בְּסִפְרָא וְאַפְטָרְתָא, מִכָּאן וְאֵילָךְ בָּעֵינַן רַחֲמֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיָּקוּמוּ עַל עָמְדָם וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת ה׳ אֱלֹהֵיהֶם רְבִעִית הַיּוֹם וּרְבִעִית מִתְוַדִּים וּמִשְׁתַּחֲוִים לַה׳ אֱלֹהֵיהֶם״.

## דף יג.

אֵיפוֹךְ אָנָא! לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: ״וְאֵלַי יֵאָסְפוּ כֹּל חָרֵד בְּדִבְרֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל מַעַל הַגּוֹלָה וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קַמְתִּי מִתַּעֲנִיתִי וְאֶפְרְשָׁה כַּפַּי אֶל ה׳״.

אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם אֵבֶל, כְּגוֹן תִּשְׁעָה בְּאָב וְאֵבֶל — אָסוּר בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, כָּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם תַּעֲנוּג, כְּגוֹן תַּעֲנִית צִבּוּר — בְּחַמִּין אָסוּר, בְּצוֹנֵן מוּתָּר.

אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: וְנוֹעֲלִין אֶת הַמְּרָחֲצָאוֹת. אֶמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְאִי בְּצוֹנֵן אָסוּר, סוֹכְרִין אֶת הַנְּהָרוֹת מִבְּעֵי לֵיהּ לְמֵיתְנֵי?!

אָמַר רַב שֵׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: אַבָּא הָכִי קַשְׁיָא לֵיהּ, מִכְּדֵי תְּנַן: אָסוּר בִּרְחִיצָה — נוֹעֲלִין אֶת הַמֶּרְחֲצָאוֹת לְמָה לִי? אֶלָּא לָאו, שְׁמַע מִינַּהּ: בְּחַמִּין אָסוּר, בְּצוֹנֵן מוּתָּר.

לֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ: כָּל חַיָּיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן, בֵּין בְּתִשְׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. בְּמַאי? אִילֵימָא בְּחַמִּין, טְבִילָה בְּחַמִּין מִי אִיכָּא? שְׁאוּבִין נִינְהוּ.

אֶלָּא לָאו, בְּצוֹנֵן. וְחַיָּיבֵי טְבִילוֹת — אִין, אִינִישׁ אַחֲרִינָא — לָא. אָמַר רַב חָנָא בַּר קַטִּינָא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְחַמֵּי טְבֶרְיָא.

אִי הָכִי אֵימָא סֵיפָא: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים: כְּדַי הוּא בֵּית אֱלֹהֵינוּ לְאַבֵּד עָלָיו טְבִילָה פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה. וְאִי אָמְרַתְּ בְּצוֹנֵן מוּתָּר — יִרְחַץ בְּצוֹנֵן! אָמַר רַב פָּפָּא: בְּאַתְרָא דְּלָא שְׁכִיחַ צוֹנֵן.

תָּא שְׁמַע: כְּשֶׁאָמְרוּ "אָסוּר בְּמִלְאכָה" — לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בַּיּוֹם, אֲבָל בַּלַּיְלָה — מוּתָּר. וּכְשֶׁאָמְרוּ "אָסוּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל" — לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בָּעִיר, אֲבָל בַּדֶּרֶךְ — מוּתָּר. הָא כֵּיצַד? יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ — נוֹעֵל, נִכְנָס לָעִיר — חוֹלֵץ. וּכְשֶׁאָמְרוּ "אָסוּר בִּרְחִיצָה" — לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כָּל גּוּפוֹ, אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו — מוּתָּר, וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בַּמְּנוּדֶּה וּבָאָבֵל.

מַאי לָאו — אַכּוּלְּהוּ, וּבְמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּחַמִּין: פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מִי שְׁרוּ? וְהָאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אָבֵל אָסוּר לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּחַמִּין! אֶלָּא לָאו, בְּצוֹנֵן!

לָא, לְעוֹלָם בְּחַמִּין. וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ "וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בַּמְּנוּדֶּה וּבָאָבֵל" — אַשְׁאָרָא קָאֵי.

תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא הַכֹּהֵן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן: מַעֲשֶׂה וּמֵתוּ בָּנָיו שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי חֲנִינָא, וְרָחַץ בְּצוֹנֵן כָּל שִׁבְעָה! הָתָם כְּשֶׁתִּכְפּוּהוּ אֲבָלָיו הָוָה, דְּתַנְיָא: תִּכְפּוּהוּ אֲבָלָיו זֶה אַחַר זֶה, הִכְבִּיד שְׁעָרוֹ — מֵיקֵל בְּתַעַר, וּמְכַבֵּס כְּסוּתוֹ בְּמַיִם.

אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּתַעַר — אֲבָל לֹא בְּמִסְפָּרַיִם, בְּמַיִם — וְלֹא בְּנֶתֶר וְלֹא בְּחוֹל.

אָמַר רָבָא: אָבֵל מוּתָּר לְרָחוֹץ בְּצוֹנֵן כָּל שִׁבְעָה, מִידֵּי דְּהָוָה אַבִּשְׁרָא וְחַמְרָא. מֵיתִיבִי:

## דף יג:

אֵין הַבּוֹגֶרֶת רַשָּׁאָה לְנַוֵּול אֶת עַצְמָהּ בִּימֵי אֵבֶל אָבִיהָ. הָא נַעֲרָה — רַשָּׁאָה.

מַאי לָאו בִּרְחִיצָה, וּבְמַאי? אִילֵימָא בְּחַמִּין, אֵין הַבּוֹגֶרֶת רַשָּׁאָה?! וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: אָבֵל אָסוּר לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּחַמִּין! אֶלָּא לָאו, בְּצוֹנֵן. לָא, אַכִּיחוּל וּפִירְכּוּס.

לֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא הַכֹּהֵן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן: מַעֲשֶׂה וּמֵתוּ בָּנָיו שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, וְרָחַץ בְּצוֹנֵן כָּל שִׁבְעָה!

אָמְרִי: הָתָם בְּשֶׁתְּכָפוּהוּ אֲבָלָיו זֶה אַחַר זֶה. דְּתַנְיָא: תְּכָפוּהוּ אֲבָלָיו זֶה אַחַר זֶה, הִכְבִּיד שְׁעָרוֹ — מֵיקֵל בְּתַעַר, וּמְכַבֵּס כְּסוּתוֹ בְּמַיִם. אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּתַעַר — אֲבָל לֹא בְּמִסְפָּרַיִם, בְּמַיִם — וְלֹא בְּנֶתֶר וְלֹא בְּחוֹל וְלֹא בְּאָהָל.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: אֲבֵל אָסוּר בְּצוֹנֶן כָּל שִׁבְעָה. מַאי שְׁנָא מִבָּשָׂר וְיַיִן? הָתָם לְפַכּוֹחֵי פַּחֲדֵיהּ הוּא דְּעָבֵיד.

לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: אֵין הַבּוֹגֶרֶת רַשָּׁאָה לְנַוּוֹל עַצְמָהּ. הָא נַעֲרָה — רַשָּׁאָה! בָּמַאי, אִילֵימָא בְּחַמִּין: אֵין הַבּוֹגֶרֶת רַשָּׁאָה?! וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲבֵל אָסוּר לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּחַמִּין! אֶלָּא לָאו, בְּצוֹנֶן. לָא, אַכִּיחוּל וּפִירְכּוּס.

אָמַר רַב חִסְדָּא: זֹאת אוֹמֶרֶת, אֲבֵל אָסוּר בְּתִכְבּוֹסֶת כָּל שִׁבְעָה. וְהִלְכְתָא: אֲבֵל אָסוּר לְרַחוֹץ כָּל גּוּפוֹ בֵּין בְּחַמִּין וּבֵין בְּצוֹנֶן כָּל שִׁבְעָה. אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, בְּחַמִּין — אָסוּר, בְּצוֹנֶן — מוּתָּר. אֲבָל לְסוּפָּן, אֲפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא אָסוּר. וְאִם לְעַבֵּר אֶת הַזּוֹהֲמָא — מוּתָּר.

צְלוֹתָא דְּתַעֲנִיתָא הֵיכִי מַדְכְּרִינַן? אַדְבְּרֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ, וּדְרַשׁ: יָחִיד שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית — מִתְפַּלֵּל שֶׁל תַּעֲנִית, וְהֵיכָן אוֹמְרָהּ — בֵּין "גּוֹאֵל" לִ"רוֹפֵא".

מַתְקֵיף לַהּ רַב יִצְחָק: וְכִי יָחִיד קוֹבֵעַ בָּרָכָה לְעַצְמוֹ? אֶלָּא אָמַר רַב יִצְחָק: בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וְכֵן אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

מֵיתִיבִי: אֵין בֵּין יָחִיד לְצִבּוּר, אֶלָּא שֶׁזֶּה מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְזֶה מִתְפַּלֵּל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה. מַאי "יָחִיד" וּמַאי "צִבּוּר"? אִילֵימָא יָחִיד — מַמָּשׁ, וְצִבּוּר — שְׁלִיחַ צִבּוּר, הָנֵי תְּשַׁע עֶשְׂרֵה? עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע הָווּ!

אֶלָּא לָאו, הָכִי קָאָמַר: אֵין בֵּין יָחִיד דְּקִבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית יָחִיד לְיָחִיד שֶׁקִּבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית צִבּוּר, אֶלָּא שֶׁזֶּה מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְזֶה מִתְפַּלֵּל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה. שְׁמַע מִינַּהּ: יָחִיד קוֹבֵעַ בָּרָכָה לְעַצְמוֹ!

לָא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ שְׁלִיחַ צִבּוּר, וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ: שְׁלִיחַ צִבּוּר עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע מְצַלֵּי — בְּשֵׁשׁ תַּעֲנִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת, דְּלֵיכָּא עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע.

וְלָא? וְהָא "אֵין בֵּין" קְתָנֵי: אֵין בֵּין שֵׁשׁ רִאשׁוֹנוֹת לְשֵׁשׁ אֶמְצָעִיּוֹת, אֶלָּא שֶׁבְּאֵלּוּ מוּתָּרִין בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה, וּבְאֵלּוּ אֲסוּרִין בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה. הָא לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע — זֶה וָזֶה שָׁוִין!

תְּנָא וְשַׁיַּיר. מַאי שַׁיַּיר דְּהַאי שַׁיַּיר? וְתוּ: וְהָא "אֵין בֵּין" קְתָנֵי! אֶלָּא, תַּנָּא בְּאִיסּוּרֵי קָא מַיְירֵי, בִּתְפִלּוֹת לָא מַיְירֵי. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: בְּאֶמְצָעִיתָא נָמֵי לָא מְצַלֵּי עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע.

וְלָא?! וְהָתַנְיָא: אֵין בֵּין שֵׁשׁ שְׁנִיּוֹת לְשֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת, אֶלָּא שֶׁבְּאֵלּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת. הָא לְכָל דִּבְרֵיהֶן — זֶה וָזֶה שָׁוִין! וְכִי תֵּימָא הָכָא נָמֵי תְּנָא וְשַׁיַּיר — וְהָא "אֵין בֵּין" קְתָנֵי!

וְתִסְבְּרָא ״אֵין בֵּין״ דַּוְקָא?

## דף יד.

וְהָא שַׁיֵּיר תֵּיבָה! אִי מִשּׁוּם תֵּיבָה — לָאו שִׁיּוּרָא הוּא. מִילֵּי דְצִינְעָא — קָתָנֵי, מִילֵּי דְבָפַרְהֶסְיָא — לָא קָתָנֵי.

אָמַר רַב אָשֵׁי: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: מָה אֵלּוּ יְתֵירוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת, אֶלָּא שֶׁבְּאֵלּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת. אֲבָל בְּכָל דְּבָרֵיהֶן — זֶה וָזֶה שָׁוִין. וְכִי תֵּימָא הָכָא נָמֵי תְּנָא וְשַׁיֵּיר, וְהָא ״מָה אֵלּוּ״ קָתָנֵי.

וְתִסְבְּרָא ״מָה אֵלּוּ״ דַּוְוקָא הוּא? וְהָא שַׁיֵּיר לַהּ תֵּיבָה! אִי מִשּׁוּם תֵּיבָה — לָאו שִׁיּוּרָא הוּא, מִשּׁוּם דְּקָא חָשֵׁיב לַהּ בְּאִידַּךְ פִּרְקָא. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה נָמֵי לָאו שִׁיּוּרָא הוּא, דְּקָתָנֵי לַהּ בְּאִידַּךְ פִּירְקָא.

מַאי הָוֵי עֲלַהּ? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר סִסְרָטַאי, וְכֵן אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: בֵּין ״גּוֹאֵל״ לִ״רוֹפֵא״. וְרַב אָשֵׁי אָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה״. וְהִלְכְתָא, בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה״.

תָּנֵי חֲדָא: עוּבָּרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּרִאשׁוֹנוֹת, וְאֵין מִתְעַנּוֹת בָּאַחֲרוֹנוֹת. וְתַנְיָא אִידַּךְ: מִתְעַנּוֹת בָּאַחֲרוֹנוֹת, וְאֵין מִתְעַנּוֹת בָּרִאשׁוֹנוֹת. וְתַנְיָא אִידַּךְ: אֵין מִתְעַנּוֹת, לֹא בָּרִאשׁוֹנוֹת וְלֹא בָּאַחֲרוֹנוֹת.

אָמַר רַב אָשֵׁי: נָקוֹט אֶמְצָעֲיֵיתָא בִּידָךְ, דְּמִיתְּרָצָן כּוּלְּהוּ.

מָה אֵלּוּ יְתֵירוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת, אֶלָּא שֶׁבְּאֵלּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת. בְּמַאי מַתְרִיעִין? רַב יְהוּדָה אָמַר: בְּשׁוֹפָרוֹת, וְרַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָמַר: בַּ״עֲנֵנוּ״.

קָא סָלְקָא דַּעְתָּן, מַאן דְּאָמַר בַּ״עֲנֵנוּ״ — לָא אָמַר בְּשׁוֹפָרוֹת, וּמַאן דְּאָמַר בְּשׁוֹפָרוֹת — לָא אָמַר בַּ״עֲנֵנוּ״. וְהָתַנְיָא: אֵין פּוֹחֲתִין מִשֶּׁבַע תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר, שֶׁבָּהֶן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הַתְרָעוֹת. וְסִימָן לַדָּבָר: יְרִיחוֹ. וִירִיחוֹ שׁוֹפָרוֹת הָוֶה, וּתְיוּבְתָּא לְמַאן דְּאָמַר בַּ״עֲנֵנוּ״!

אֶלָּא: בְּשׁוֹפָרוֹת, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּקָרֵי לַהּ הַתְרָעָה. כִּי פְּלִיגִי בַּ״עֲנֵנוּ״. מָר סָבַר: קָרֵי לַהּ הַתְרָעָה, וּמָר סָבַר: לָא קָרֵי לַהּ הַתְרָעָה.

לְמַאן דְּאָמַר בַּ״עֲנֵנוּ״ — כָּל שֶׁכֵּן בְּשׁוֹפָרוֹת. וּלְמַאן דְּאָמַר בְּשׁוֹפָרוֹת — אֲבָל בַּעֲנֵנוּ לָא!

וְהָתַנְיָא: וּשְׁאָר כָּל מִינֵי פּוּרְעָנוּיוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת, כְּגוֹן: חִיכּוּךְ, חֲגָב, זְבוּב וְצִירְעָה וְיַתּוּשִׁין, וְשִׁילּוּחַ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים — לֹא הָיוּ מַתְרִיעִין אֶלָּא צוֹעֲקִין. מִדְּצָעֲקָה בַּפֶּה, הַתְרָעָה בְּשׁוֹפָרוֹת!

תַּנָּאֵי הִיא, דְּתָנַן: עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת, עַל עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גַּיִיס אוֹ נָהָר, וְעַל סְפִינָה הַמִּטּוֹרֶפֶת בַּיָּם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְעֶזְרָה, אֲבָל לֹא לִצְעָקָה.

בְּמַאי? אִילֵימָא בְּשׁוֹפָרוֹת — שׁוֹפָרוֹת בְּשַׁבָּת מִי שְׁרֵי? אֶלָּא לָאו, בַּ״עֲנֵנוּ״, וְקָרֵי לַהּ הַתְרָעָה, שְׁמַע מִינַּהּ.

בִּשְׁנֵי דְּרַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה הֲוָה צַעֲרָא,

## דף יד:

גְּזַר תְּלָת עַשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת וְלָא אִיעֲנִי. סְבַר לְמֵימְזַר טָפֵי. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַמֵּי: הֲרֵי אָמְרוּ אֵין מַטְרִיחִין אֶת הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּאי.

אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: רַבִּי אַמֵּי דַּעֲבַד — לְגַרְמֵיהּ הוּא דַּעֲבַד. אֶלָּא הָכִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לִגְשָׁמִים, אֲבָל לִשְׁאָר מִינֵי פּוּרְעָנוּיוֹת — מִתְעַנִּין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁיֵּעָנוּ מִן הַשָּׁמַיִם. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: כְּשֶׁאָמְרוּ שָׁלֹשׁ וְכְשֶׁאָמְרוּ שֶׁבַע — לֹא אָמְרוּ אֶלָּא לִגְשָׁמִים, אֲבָל לִשְׁאָר מִינֵי פּוּרְעָנוּיוֹת — מִתְעַנִּין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁיֵּעָנוּ.

לֵימָא תֵּיהְוֵי תְּיוּבְתֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי! אָמַר לְךָ רַבִּי אַמֵּי: תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: אֵין גּוֹזְרִין יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר, לְפִי שֶׁאֵין מַטְרִיחִין אֶת הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּאי, דִּבְרֵי רַבִּי.

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁיָּצָא זְמַנָּהּ שֶׁל רְבִיעָה.

שְׁלַחוּ לֵיהּ בְּנֵי נִינְוֵה לְרַבִּי: כְּגוֹן אֲנַן, דַּאֲפִילּוּ בִּתְקוּפַת תַּמּוּז בָּעֵינַן מִטְרָא, הֵיכִי נַעֲבֵיד? כִּיחִידִים דְּמֵינַן אוֹ כְּרַבִּים דְּמֵינַן? כִּיחִידִים דְּמֵינַן וּב״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״, אוֹ כְּרַבִּים דְּמֵינַן וּבְבִרְכַּת הַשָּׁנִים? שְׁלַח לְהוּ: כִּיחִידִים דְּמֵיתוּ וּב״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.

מֵיתִיבִי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי — בִּזְמַן שֶׁהַשָּׁנִים כְּתִיקְנָן וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָן. אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה — הַכֹּל לְפִי הַשָּׁנִים, הַכֹּל לְפִי הַמְּקוֹמוֹת, הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן! אֲמַר לֵיהּ: מַתְנִיתָא רָמֵית עָלַיהּ דְּרַבִּי?! רַבִּי תַּנָּא הוּא וּפְלִיג.

מַאי הָוֵי עֲלַהּ? רַב נַחְמָן אָמַר: בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״. וְהִלְכְתָא: בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.

בַּשְּׁנִי מַטִּין עִם חֻשַּׁיכָה וּבַחֲמִישִׁי כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. אִיבַּעְיָא לְהוּ, הֵיכִי קָתָנֵי: בַּשְּׁנִי מַטִּין עִם חֻשַּׁיכָה, וּבַחֲמִישִׁי כָּל הַיּוֹם — מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, אוֹ דִילְמָא: בַּשְּׁנִי מַטִּין, וּבַחֲמִישִׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ?

תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: בַּשְּׁנִי מַטִּין עַד הָעֶרֶב, וּבַחֲמִישִׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. הָיוּ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים — פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד. הָיָה לוֹ אִצְטַבָּא כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ — פּוֹתֵחַ כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ — מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה. תָּנָא: בְּבִנְיָן — בִּנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה. נְטִיעָה — נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה. אֵי זֶהוּ בִּנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה — זֶה הַבּוֹנֶה בֵּית חַתְנוּת לְבָנוֹ. אֵי זוֹ הִיא נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה — זֶה הַנּוֹטֵעַ אַבּוּוֹרַנְקֵי שֶׁל מְלָכִים.

וּבִשְׁאֵילַת שָׁלוֹם. תָּנוּ רַבָּנָן: חֲבֵרִים, אֵין שְׁאֵילַת שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶן. עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁשּׁוֹאֲלִין — מַחְזִירִין לָהֶם בְּשָׂפָה רָפָה, וּבְכוֹבֶד רֹאשׁ. וְהֵן מִתְעַטְּפִין וְיוֹשְׁבִין כַּאֲבֵלִים וְכִמְנוּדִּין, כִּבְנֵי אָדָם הַנְּזוּפִין לַמָּקוֹם, עַד שֶׁיְּרַחֲמוּ עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין אָדָם חָשׁוּב רַשַּׁאי לִיפּוֹל עַל פָּנָיו, אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲנָה כִּיהוֹשָׁעַ בִּן נוּן, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל יְהוֹשֻׁעַ קֻם לָךְ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ“.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין אָדָם חָשׁוּב רַשַּׁאי לַחֲגוֹר שַׂק אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲנָה כִּיהוֹרָם בֶּן אַחְאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיְהִי כִשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת דִּבְרֵי הָאִשָּׁה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו וְהוּא עֹבֵר עַל הַחוֹמָה וַיַּרְא הָעָם וְהִנֵּה הַשַּׂק עַל בְּשָׂרוֹ וְגוֹ׳“.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הַכֹּל בִּקְרִיעָה וְלֹא הַכֹּל בִּנְפִילָה. מֹשֶׁה וְאַהֲרוֹן — בִּנְפִילָה, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב — בִּקְרִיעָה. מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בִּנְפִילָה, דִּכְתִיב: ”וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פְּנֵיהֶם“. יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב בִּקְרִיעָה, דִּכְתִיב: ”וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה קָרְעוּ בִגְדֵיהֶם“.

מַתְקִיף לַהּ רַבִּי זֵירָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: אִי הָוָה כְּתִיב ”יְהוֹשֻׁעַ“ — כְּדְקָאָמְרַתְּ, הַשְׁתָּא דִּכְתִיב: ”וִיהוֹשֻׁעַ“, הָא וְהָא עֲבִיד.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הַכֹּל בְּקִימָה וְלֹא הַכֹּל בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה. מְלָכִים — בְּקִימָה, וְשָׂרִים — בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה. מְלָכִים בְּקִימָה, דִּכְתִיב: ”כֹּה אָמַר ה׳ גֹּאֵל יִשְׂרָאֵל קְדוֹשׁוֹ

## דף טו.

לִבְזֹה נֶפֶשׁ לִמְתָעֵב גּוֹי לְעֶבֶד מֹשְׁלִים מְלָכִים יִרְאוּ וָקָמוּ“. וְשָׂרִים בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה, דִּכְתִיב: ”שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ“. מַתְקִיף לַהּ רַבִּי זֵירָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: אִי הָוָה כְּתִיב ”וְשָׂרִים יִשְׁתַּחֲווּ“ — כְּדְקָאָמְרַתְּ, הַשְׁתָּא דִּכְתִיב ”שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ“ — הָא וְהָא עֲבוּד.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אַף אֲנִי אוֹמֵר: לֹא הַכֹּל לְאוֹרָה, וְלֹא הַכֹּל לְשִׂמְחָה. צַדִּיקִים — לְאוֹרָה, וְיִשָּׁרִים — לְשִׂמְחָה. צַדִּיקִים לְאוֹרָה, דִּכְתִיב: ”אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק“. וְלִישָּׁרִים שִׂמְחָה, דִּכְתִיב: ”וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה“.

## הֲדַרַן עֲלָךְ מֵאֵימָתַי

**סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד**? מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה, לְרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְנוֹתְנִין אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה, וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא, וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ.
הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי כִבּוּשִׁין: אַחֵינוּ! לֹא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה "וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם", אֶלָּא: "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה", וּבַקַּבָּלָה הוּא אוֹמֵר: "וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם".
עָמְדוּ בִּתְפִלָּה — מוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה זָקֵן וְרָגִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים, וּבֵיתוֹ רֵיקָם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ שָׁלֵם בִּתְפִלָּה.
וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת: שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם, וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶן עוֹד שֵׁשׁ, וְאֵלּוּ הֵן: זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, "אֶל ה' בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי", "אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים וְגוֹ'", "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'", "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף".
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, אֶלָּא אוֹמֵר תַּחְתֵּיהֶן "רָעָב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה", "אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ עַל דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת".
וְאוֹמֵר חוֹתְמֵיהֶן. עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". עַל הַשְּׁנִיָּה הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת".
עַל הַשְּׁלִישִׁית הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה". עַל הָרְבִיעִית הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צְעָקָה". עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה". עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ".
מַעֲשֶׂה

## דף טו:

בִּימֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא וְרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תְּרַדְיוֹן שֶׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְגָמַר אֶת הַבְּרָכָה כּוּלָּהּ, וְלֹא עָנוּ אַחֲרָיו אָמֵן. תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים תְּקִיעוּ! מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,

הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הָרִיעוּ! מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה.

וּכְשֶׁבָּא דָּבָר אֵצֶל חֲכָמִים, אָמְרוּ: לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין כֵּן, אֶלָּא בְּשַׁעַר מִזְרָח וּבְהַר הַבַּיִת.

שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת — אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כְּלָל. שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת — אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין. שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת — אֵלּוּ וָאֵלּוּ מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת — אֵלּוּ וָאֵלּוּ לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כְּלָל. שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת — אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כְּלָל. שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת — אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר — מוּתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת, אֲבָל לֹא בַּיָּמִים, וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב — לֹא בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד — אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס. וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

כָּל הַכָּתוּב בְּמְגִלַּת תַּעֲנִית "דְּלָא לְמִסְפַּד" — לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו — מוּתָּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר.

"דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה" — לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו מוּתָּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מוּתָּר.

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בַּתְּחִילָּה בַּחֲמִישִׁי, שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ הַשָּׁעָרִים. אֶלָּא שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת: שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי, וְשָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת: חֲמִישִׁי שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישִׁי, כָּךְ לֹא שְׁנִיּוֹת וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת.

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, בַּחֲנוּכָּה, וּבְפוּרִים. וְאִם הִתְחִילוּ — אֵין מַפְסִיקִין, דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֵין מַפְסִיקִין, מוֹדֶה הָיָה שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין. וְכֵן תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

**גְּמָ'** סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד? מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה כּוּ'. וַאֲפִילּוּ בְּקַמַּיְיתָא? וּרְמִינְהוּ: שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת וּשְׁנִיּוֹת נִכְנָסִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמִתְפַּלְּלִין כְּדַרְכָּן שֶׁמִּתְפַּלְּלִין כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ

וּבְשֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְנוֹתְנִין אֵפֶר עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה, וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא, וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵפֶר מִקְלֶה הֵן מְבִיאִין! אָמַר רַב פָּפָּא: כִּי תְּנַן נָמֵי מַתְנִיתִין — אַשֶּׁבַע אַחֲרוֹנוֹת תְּנַן.

וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא, וַהֲדַר תְּנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. אִינִי?! וְהָתַנְיָא: רַבִּי אוֹמֵר: בִּגְדוּלָּה מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל, וּבִקְלָלָה מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן.

בִּגְדוּלָּה מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר״. וּבִקְלָלָה מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן — שֶׁבַּתְּחִלָּה נִתְקַלֵּל נָחָשׁ, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַלְּלָה חַוָּה, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַלֵּל אָדָם!

הָא חֲשִׁיבוּתָא לְדִידְהוּ, דְּאָמְרִי לְהוּ: אַתּוּן חֲשִׁיבִיתוּ לְמִיבָּעֵי עֲלַן רַחֲמֵי אַכּוּלֵּי עָלְמָא.

כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. נָשִׂיא וְאַב בֵּית דִּין נָמֵי נִשְׁקְלוּ אִינְהוּ וְנַיְנְחוּ בְּרֵאשַׁיְיהוּ, מַאי שְׁנָא דְּשָׁקֵיל אִינִישׁ אַחֲרִינָא וּמַנַּח לְהוּ? אָמַר רַבִּי אַבָּא דְּמִן קֶסָרִי: אֵינוֹ דּוֹמֶה מִתְבַּיֵּישׁ מֵעַצְמוֹ

## דף טז.

לְמִתְבַּיֵּישׁ מֵאֲחֵרִים. וְהֵיכָא מַנַּח לְהוּ? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּמָקוֹם תְּפִילִּין. שֶׁנֶּאֱמַר: ״לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר״.

רְחוֹב, תֵּיבָה, וְשַׁקִּים, אֵפֶר, אֵפֶר, קְבוּרָה, וּמוֹרְיָה סִימָן. לָמָּה יוֹצְאִין לָרְחוֹב? רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר: לוֹמַר — זַעֲקִנוּ בְּצִנְעָא וְלֹא נַעֲנִינוּ, נִבְזֶה עַצְמֵנוּ בְּפַרְהֶסְיָא.

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: גָּלִינוּ, גָּלוּתֵינוּ מְכַפֶּרֶת עָלֵינוּ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּגָלוּ מִבֵּי כְנִישְׁתָּא לְבֵי כְנִישְׁתָּא.

וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לוֹמַר: כִּלִּי צָנוּעַ הָיָה לָנוּ, וְנִתְבַּזֶּה בָּעָווֹנֵינוּ.

וְלָמָּה מְתַכַּסִּין בְּשַׂקִּים? אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: לוֹמַר — הֲרֵי אָנוּ חֲשׁוּבִין כִּבְהֵמָה. וְלָמָּה נוֹתְנִין אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי תֵּיבָה? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פַּזִּי: כְּלוֹמַר — ״עִמּוֹ אָנֹכִי בְּצָרָה״.

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: ״בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר״. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מֵרֵישׁ כִּי הֲוָה חָזֵינָא לְהוּ לְרַבָּנַן דְּיָהֲבִי אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי תֵּיבָה — מְזַדְּעָזַע לִי כּוּלֵּיהּ גּוּפָאי.

וְלָמָּה נוֹתְנִין אֵפֶר בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד? פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא וְרַבִּי חֲנִינָא. חַד אָמַר: הֲרֵי אָנוּ חֲשׁוּבִין לְפָנֶיךָ כְּאֵפֶר, וְחַד אָמַר: כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוֹר לָנוּ אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ עָפָר סְתָם.

לָמָּה יוֹצְאִין לְבֵית הַקְּבָרוֹת? פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא וְרַבִּי חֲנִינָא. חַד אָמַר: הֲרֵי אָנוּ חֲשׁוּבִין לְפָנֶיךָ כְּמֵתִים, וְחַד אָמַר: כְּדֵי שֶׁיְּבַקְּשׁוּ עָלֵינוּ מֵתִים רַחֲמִים. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ קִבְרֵי נָכְרִים.

מַאי הַר הַמּוֹרִיָּה? פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא וְרַבִּי חֲנִינָא. חַד אָמַר: הַר שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ הוֹרָאָה לְיִשְׂרָאֵל, וְחַד אָמַר: הַר שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ מוֹרָא לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם.

הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לְפָנֵיהֶן דִּבְרֵי כִבּוּשִׁין. תְּנוּ רַבָּנַן: אִם יֵשׁ זָקֵן — אוֹמֵר זָקֵן. וְאִם לָאו — אוֹמֵר חָכָם, וְאִם לָאו — אוֹמֵר אָדָם שֶׁל צוּרָה. אַטּוּ זָקֵן דְּקָאָמְרִי, אַף עַל גַּב דְּלָאו חָכָם

הוּא? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: אִם יֵשׁ זָקֵן וְהוּא חָכָם — אוֹמֵר זָקֵן וְהוּא חָכָם, וְאִם לָאו — אוֹמֵר חָכָם, וְאִם לָאו — אוֹמֵר אָדָם שֶׁל צוּרָה.

אַחֵינוּ, לֹא שַׂק וְתַעֲנִית גּוֹרְמִים, אֶלָּא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרְמִים. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶם "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם", אֶלָּא: "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה".

"וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה", מַאי הֲווֹ עָבְדִי? אָסְרוּ הַבְּהֵמוֹת לְחוּד, וְאֶת הַוְּלָדוֹת לְחוּד. אָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ — אֵין אָנוּ מְרַחֲמִים עַל אֵלּוּ.

"וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה", מַאי אֱמוּר? אָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! עָלוּב וְשֶׁאֵינוֹ עָלוּב, צַדִּיק וְרָשָׁע — מִי נִדְחֶה מִפָּנֶיךָ מִי?

"וְיָשֻׁבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם", מַאי "וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם"? אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲפִילּוּ גָּזַל מָרִישׁ וּבָנָאוֹ בְּבֵירָה — מְקַעְקֵעַ כָּל הַבֵּירָה כּוּלָּהּ וּמַחְזִיר מָרִישׁ לְבָעָלָיו.

אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ עֲבֵירָה, וּמִתְוַדֶּה וְאֵינוֹ חוֹזֵר בָּהּ, לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁתּוֹפֵס שֶׁרֶץ בְּיָדוֹ, שֶׁאֲפִילּוּ טוֹבֵל בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם — לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה.

זָרְקוֹ מִיָּדוֹ, כֵּיוָן שֶׁטָּבַל בְּאַרְבָּעִים סְאָה — מִיָּד עָלְתָה לוֹ טְבִילָה,

שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם", וְאוֹמֵר: "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם".

עָמְדוּ בִּתְפִלָּה, מוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה זָקֵן כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: עָמְדוּ בִּתְפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם זָקֵן וְחָכָם — אֵין מוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה אֶלָּא אָדָם הָרָגִיל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְטוּפָּל וְאֵין לוֹ, וְיֵשׁ לוֹ יְגִיעָה בַּשָּׁדֶה, וּבֵיתוֹ רֵיקָם,

וּפְרָקוֹ נָאֶה, וְשִׁפַּל בֶּרֶךְ, וּמְרוּצָה לָעָם, וְיֵשׁ לוֹ נְעִימָה, וְקוֹלוֹ עָרֵב, וּבָקִי לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים, וְלִשְׁנוֹת בַּמִּדְרָשׁ בַּהֲלָכוֹת וּבָאַגָּדוֹת, וּבָקִי בְּכָל הַבְּרָכוֹת כּוּלָּן. וְיהַבוּ בֵּיהּ רַבָּנַן עֵינַיְיהוּ בְּרַב יִצְחָק בַּר אַמֵּי.

## דף טז:

הַיְינוּ "מְטוּפָּל וְאֵין לוֹ", הַיְינוּ "בֵּיתוֹ רֵיקָם"? אָמַר רַב חִסְדָּא: זֶהוּ שֶׁבֵּיתוֹ רֵיקָם מִן הָעֲבֵירָה. "וּפְרָקוֹ נָאֶה", אָמַר אַבָּיֵי: זֶה שֶׁלֹּא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתוֹ.

"הָיְתָה לִי נַחֲלָתִי כְּאַרְיֵה בַּיָּעַר נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ", מַאי "נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ"? אָמַר מָר זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי חָמָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זֶה שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן הַיּוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה.

וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶן עוֹד שֵׁשׁ. הָנֵי שֵׁשׁ, שֶׁבַע הָווֹיִין! כְּדִתְנַן: עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר "בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ"! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַאי "שְׁבִיעִית" — שְׁבִיעִית לָאֲרוּכָּה.

כְּדְתַנְיָא: בְּ"גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל" מַאֲרִיךְ, וּבְחוֹתְמָהּ הוּא אוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל", וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו "אָמֵן", וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: "תִּקְעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן תִּקְעוּ".

וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת", וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו "אָמֵן", וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: "הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הָרִיעוּ". וְכֵן בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בְּאַחַת אוֹמַר: "תִּקְעוּ", וּבְאַחַת אוֹמֵר: "הָרִיעוּ". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּגִבּוֹלִין, אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" בַּמִּקְדָּשׁ. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" בַּמִּקְדָּשׁ —

שֶׁנֶּאֱמַר: "קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה". יָכוֹל עַל כָּל בְּרָכוֹת כּוּלָּן לֹא תְּהֵא אֶלָּא תְּהִלָּה אַחַת — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה" — עַל כָּל בְּרָכָה תֵּן לוֹ תְּהִלָּה.

וְאֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ מַהוּ אוֹמֵר? "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. בָּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: "תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרוֹן תִּקְעוּ",

וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת", וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: "הָרִיעוּ, הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, הָרִיעוּ וְכוּ'", וְכֵן בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בְּאַחַת אוֹמֵר "תִּקְעוּ" וּבְאַחַת אוֹמֵר "הָרִיעוּ", עַד שֶׁגּוֹמֵר אֶת כּוּלָּן.

וְכָךְ הִנְהִיג רַבִּי חֲלַפְתָּא בְּצִפּוֹרִי, וְרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן בְּסִיכְנִי, וּכְשֶׁבָּא דָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעֲרֵי מִזְרָח וּבְהַר הַבַּיִת.

וְאִית דְּאָמְרִי, כְּדְתַנְיָא: אוֹמֵר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם, וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶן עוֹד שֵׁשׁ. וְאוֹתָן שֵׁשׁ הֵיכָן אוֹמְרָן? בֵּין "גּוֹאֵל" לְ"רוֹפֵא חוֹלֵי", וּמַאֲרִיךְ בַּגְּאוּלָּה, וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו "אָמֵן" עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. וְכָךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בַּגְּבוּלִין.

אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ, הָיוּ אוֹמְרִים: "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעֶד הָעוֹלָם. בָּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל." וְלֹא הָיוּ עוֹנִין אַחֲרָיו "אָמֵן". וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" בַּמִּקְדָּשׁ, וּמִנַּיִן

שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה" — עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה תֵּן לוֹ תְּהִלָּה.
תָּנוּ רַבָּנָן: עַל הָרִאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וָעֶד הָעוֹלָם. בָּרוּךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר: "תִּקְעוּ כֹּהֲנִים תִּקְעוּ". וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה", וְהֵן תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין, וְעַל הַשְּׁנִיָּה הוּא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וָעֶד הָעוֹלָם. בָּרוּךְ זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת". וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד",
וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר: "הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הָרִיעוּ". וְאוֹמֵר: "מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה", וְהֵם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין, וְכֵן בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה. בְּאַחַת אוֹמֵר "תִּקְעוּ", וּבְאַחַת אוֹמֵר "הָרִיעוּ", עַד שֶׁיִּגְמוֹר אֶת הַבְּרָכוֹת כּוּלָּן. וְכָךְ הִנְהִיג רַבִּי חֲלַפְתָּא בְּצִיפּוֹרִי וְרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן בְּסִיכְנִי. וּכְשֶׁבָּא דָּבָר אֵצֶל חֲכָמִים, אָמְרוּ: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעֲרֵי מִזְרָח וּבְהַר הַבַּיִת.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת כּוּ'. אָמַר רַבִּי אַדָּא דְּמִן יָפוֹ: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה — לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת

## דף יז.

אֶלָּא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְיוֹבְלוֹת, וּבְשָׁעַת מִלְחָמָה.
עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם כּוּ'. תָּנָא: יֵשׁ מַחְלִיפִין צְעָקָה לְאֵלְיָהוּ, וּתְפִלָּה לִשְׁמוּאֵל. בִּשְׁלָמָא גַּבֵּי שְׁמוּאֵל — כְּתִיב בֵּיהּ תְּפִלָּה וּכְתִיב בֵּיהּ צְעָקָה.
אֶלָּא גַּבֵּי אֵלְיָהוּ — תְּפִלָּה כְּתִיב, צְעָקָה לָא כְּתִיב! "עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי" לְשׁוֹן צְעָקָה הִיא.
עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה כּוּ'. עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד כּוּ'. מִכְּדֵי יוֹנָה בְּתַר דָּוִד וּשְׁלֹמֹה הֲוָה, מַאי טַעְמָא מַקְדִּים לֵיהּ בְּרֵישָׁא? מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵיחְתַּם "מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ". תָּנָא, מִשּׁוּם סוֹמְכוֹס אָמְרוּ: "בָּרוּךְ מַשְׁפִּיל הָרָמִים".
שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מוּתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת אֲבָל לֹא בַּיָּמִים — שֶׁמָּא תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי בֵּית אָב, וְיָבוֹאוּ וִיסַיְּיעוּ לָהֶם.
מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אַנְשֵׁי בֵּית אָב לֹא בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה — מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין תָּמִיד בָּעֲבוֹדָה.

מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל כֹּהֵן שֶׁמַּכִּיר מִשְׁמַרְתּוֹ וּמִשְׁמֶרֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבָּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם — אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּמַכִּיר מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֵין מַכִּיר מִשְׁמֶרֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבָּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם — אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת.

אֵינוֹ מַכִּיר מִשְׁמַרְתּוֹ וּמִשְׁמֶרֶת בֵּית אָב שֶׁלּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבָּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם — אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל הַשָּׁנָה.

רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי: אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁתַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ. אָמַר אַבָּיֵי: כְּמַאן שָׁתוּ הָאִידָּנָא כָּהֲנֵי חַמְרָא — כְּרַבִּי.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִים לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס, וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לְמִשְׁמַרְתָּם כְּשֶׁהֵן מְנֻוָּולִין.

תָּנוּ רַבָּנָן: מֶלֶךְ מִסְתַּפֵּר בְּכָל יוֹם, כֹּהֵן גָּדוֹל — מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, כֹּהֵן הֶדְיוֹט — אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. מֶלֶךְ מִסְתַּפֵּר בְּכָל יוֹם — מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא, אָמַר קְרָא: "מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ". כֹּהֵן גָּדוֹל מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת — מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: הוֹאִיל וּמִשְׁמָרוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת.

כֹּהֵן הֶדְיוֹט אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם — מְנָלַן? אָתְיָא "פֶּרַע" "פֶּרַע" מְנָזִיר, כְּתִיב הָכָא: "וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ", וּכְתִיב הָתָם: "קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ", מָה לְהַלָּן שְׁלֹשִׁים — אַף כָּאן שְׁלֹשִׁים.

וְנָזִיר גּוּפֵיהּ מְנָלַן? אָמַר רַב מַתְנָה: סְתָם נְזִירוּת שְׁלֹשִׁים יוֹם. מְנָלַן? אָמַר קְרָא: "יִהְיֶה" — בְּגִימַטְרִיָּא תְּלָתִין הָוֵי. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: וְדִלְמָא הָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא: לָא לִירַבּוֹ כְּלָל! אָמַר לֵיהּ: אִי הֲוָה כְּתִיב "לֹא יְשַׁלֵּחוּ פֶּרַע" — כִּדְקָאָמַרְתְּ, הַשְׁתָּא דִּכְתִיב: "וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ" — פֶּרַע לְיַיֵּוֵי, שַׁלּוֹחֵי הוּא דְּלָא לִישַׁלְּחוּ.

אִי הָכִי, אֲפִילּוּ הָאִידָּנָא נָמֵי! דָּמְיָא דִּשְׁתוּיֵי יַיִן. מָה שְׁתוּיֵי יַיִן — בְּזַמַּן בִּיאָה הוּא דְּאָסוּר, שֶׁלֹּא בְּזַמַּן בִּיאָה — שְׁרֵי, אַף הָכָא נָמֵי.

וְהָתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי כֹּהֲנִים אֲסוּרִים לִשְׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁתַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ. וְאָמַר אַבָּיֵי: כְּמַאן שָׁתוּ הָאִידָּנָא כָּהֲנֵי חַמְרָא —

## דף יז:

כְּרַבִּי, מִכְּלָל דְּרַבָּנַן אָסְרִי! מַאי טַעְמָא: מְהֵרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבָעֵינַן כֹּהֵן הָרָאוּי לְעָבוֹדָה וְלֵיכָּא, הָכָא אֶפְשָׁר דִּמְסַפֵּר וְעָיֵיל.

אִי הָכִי, שְׁתוּי יַיִן נָמֵי — אֶפְשָׁר דְּגָנֵי פּוּרְתָּא וְעָיֵיל, כִּדְרָמֵי בַּר אַבָּא. דְּאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא:
דֶּרֶךְ מִיל, וְשֵׁינָה כָּל שֶׁהוּא — מְפִיגִין אֶת הַיַּיִן! לָאו מִי אִיתְמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר
רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשִׁשָּׁתָה שִׁיעוּר רְבִיעִית, אֲבָל שָׁתָה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית — כָּל
שֶׁכֵּן שֶׁדֶּרֶךְ מַטְרִידָתוֹ וְשֵׁינָה מְשַׁכַּרְתּוֹ.
רַב אָשֵׁי אָמַר: שְׁתוּיֵי יַיִן, דְּמַחֲלִי עֲבוֹדָה — גְּזַרוּ בְּהוּ רַבָּנַן. פְּרוּעֵי רֹאשׁ, דְּלָא מַחֲלִי עֲבוֹדָה
— לָא גְּזַרוּ בְּהוּ רַבָּנַן.
מֵיתִיבִי, וְאֵלּוּ שֶׁהֵן בְּמִיתָה: שְׁתוּיֵי יַיִן, וּפְרוּעֵי רֹאשׁ. בְּשִׁלְמָא שְׁתוּיֵי יַיִן — בְּהֶדְיָא כְּתִיב
בְּהוּ: ״יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ״, אֶלָּא פְּרוּעֵי רֹאשׁ מְנָלַן?
דִּכְתִיב: ״וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ״, וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: ״וְיַיִן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן
בְּבוֹאָם אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית״, וְאִיתַּקּוּשׁ פְּרוּעֵי רֹאשׁ לִשְׁתוּיֵי יַיִן: מָה שְׁתוּיֵי יַיִן בְּמִיתָה —
אַף פְּרוּעֵי רֹאשׁ בְּמִיתָה.
וּמִינַּהּ: אִי מָה שְׁתוּיֵי יַיִן דְּמַחֲלִי עֲבוֹדָה — אַף פְּרוּעֵי רֹאשׁ דְּמַחֲלִי עֲבוֹדָה! לָא: כִּי אִיתַּקּוּשׁ
— לְמִיתָה הוּא דְּאִתַּקּוּשׁ, אֲבָל לְאַחוֹלֵי עֲבוֹדָה — לָא אִתַּקּוּשׁ.
אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: הָא, מִקַּמֵּי דַּאֲתָא יְחֶזְקֵאל, מַאן אָמְרַהּ? אָמַר לֵיהּ: וּלְטַעְמָיךְ,
הָא דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: דָּבָר זֶה מִתּוֹרַת מֹשֶׁה לֹא לָמַדְנוּ, וּמִדִּבְרֵי קַבָּלָה לָמַדְנוּ: ״כָּל בֶּן נֵכָר
עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל בָּשָׂר לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי״ — הָא, מִקַּמֵּי דַּאֲתָא יְחֶזְקֵאל, מַאן אָמְרַהּ?
אֶלָּא גְּמָרָא גְּמִירִ[י] לַהּ, וַאֲתָא יְחֶזְקֵאל וְאַסְמְכַהּ אַקְּרָא. הָכָא נָמֵי: גְּמָרָא גְּמִירִ[י] לַהּ, וַאֲתָא
יְחֶזְקֵאל וְאַסְמְכַהּ אַקְּרָא, כִּי גְּמִירִי הֲלָכָה — לְמִיתָה, לְאַחוֹלֵי עֲבוֹדָה — לָא גְּמִירִי.
כָּל הַכָּתוּב בְּמְגִילַּת תַּעֲנִית ״דְּלָא לְמִיסְפַּד״ — לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מוּתָּר. תָּנוּ רַבָּנַן: אִלֵּין
יוֹמַיָּא דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן, וּמִקְצָתְהוֹן דְּלָא לְמִיסְפַּד בְּהוֹן: מֵרֵישׁ יַרְחָא דְנִיסָן וְעַד תְּמָנְיָא
בֵּיהּ אִיתּוֹקַם תְּמִידָא, דְּלָא לְמִיסְפַּד בְּהוֹן. מִתְּמָנְיָא בֵּיהּ עַד סוֹף מוֹעָדָא אִיתּוֹתַב חַגָּא
דְּשָׁבוּעַיָּא, דְּלָא לְמִיסְפַּד בְּהוֹן.
אָמַר מָר: מֵרֵישׁ יַרְחָא דְנִיסָן עַד תְּמָנְיָא בֵּיהּ אִיתּוֹקַם תְּמִידָא, דְּלָא לְמִיסְפַּד. לְמָה לִי מֵרֵישׁ
יַרְחָא? לֵימָא מִתְּרֵי בְּנִיסָן, וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ גּוּפֵיהּ יוֹם טוֹב הוּא וְאָסוּר! אָמַר רַב: לֹא נִצְרְכָה
אֶלָּא לְאֶסוֹר יוֹם שֶׁלְּפָנָיו.
וְשֶׁלְּפָנָיו נָמֵי, תִּיפּוֹק לֵיהּ דְּהָוֵה לֵיהּ יוֹם שֶׁלְּפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ! רֹאשׁ חֹדֶשׁ דְּאוֹרָיְיתָא הוּא,
וּדְאוֹרָיְיתָא לָא בָּעֵי חִיזּוּק.
דְּתַנְיָא: הַיָּמִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִין בְּמְגִילַּת תַּעֲנִית — לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם אֲסוּרִין, שַׁבָּתוֹת
וְיָמִים טוֹבִים, הֵן — אֲסוּרִין, לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן — מוּתָּרִין. וּמָה הֶפְרֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה? הַלָּלוּ

— דִּבְרֵי תוֹרָה, וְדִבְרֵי תוֹרָה אֵין צְרִיכִין חִיזּוּק, הַלָּלוּ — דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְדִבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִין חִיזּוּק.

אָמַר מָר: מִתְמָנְיָא בֵּיהּ עַד סוֹף מוֹעֲדָא אִיתּוֹתַב חַגָּא דְּשָׁבוּעֲיָא, דְּלָא לְמִיסְפַּד. לְמָה לִי עַד סוֹף מוֹעֵד, לֵימָא עַד הַמּוֹעֵד, וּמוֹעֵד גּוּפֵיהּ יוֹם טוֹב הוּא וְאָסוּר! אָמַר רַב פָּפָּא: כִּדְאָמַר רַב — לֹא נִצְרְכָא

## דף יח.

אֶלָּא לֶאֱסוֹר יוֹם שֶׁלְּפָנָיו, הָכָא נָמֵי — לָא נִצְרְכָה אֶלָּא לֶאֱסוֹר יוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו. כְּמַאן, כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר: בֵּין לְפָנָיו וּבֵין לְאַחֲרָיו אָסוּר. אִי הָכִי בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה נָמֵי — מַאי אִירְיָא דְּהָוֵי יוֹמָא דְּמִקַּמֵּי יוֹמָא דְּמִיתּוֹקַם תְּמִידָא? תִּיפּוֹק לֵיהּ דְּהָוֵה לֵיהּ יוֹמָא דְּבָתַר עֶשְׂרִין וְתָמְנְיָא בֵּיהּ!

דְּתַנְיָא: בְּעֶשְׂרִים וּתְמָנְיָא בֵּיהּ, אָתַת בְּשׂוֹרְתָּא טָבְתָּא לִיהוּדָאֵי דְּלָא יְעִידוֹן מִן אוֹרָיְיתָא. שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְשֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשֶׁיְּחַלְּלוּ שַׁבָּתוֹת. מָה עָשָׂה יְהוּדָה בֶּן שַׁמּוּעַ וַחֲבֵרָיו? הָלְכוּ וְנָטְלוּ עֵצָה מִמַּטְרוֹנִיתָא אַחַת שֶׁכָּל גְּדוֹלֵי רוֹמִי מְצוּיִין אֶצְלָהּ.

אָמְרָה לָהֶם: עִמְדוּ וְהַפְּגִינוּ בַּלַּיְלָה. הָלְכוּ וְהִפְגִּינוּ בַּלַּיְלָה, אָמְרוּ: אִי שָׁמַיִם! לֹא אַחִים אֲנַחְנוּ, לֹא בְּנֵי אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ, לֹא בְּנֵי אֵם אַחַת אֲנַחְנוּ? מָה נִשְׁתַּנֵּינוּ מִכָּל אוּמָּה וְלָשׁוֹן שֶׁאַתֶּם גּוֹזְרִין עָלֵינוּ גְּזֵירוֹת רָעוֹת! וּבִטְּלוּם, וְאוֹתוֹ יוֹם עָשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב.

אָמַר אַבָּיֵי: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְחֹדֶשׁ מְעוּבָּר.

רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא לְחוֹדֶשׁ חָסֵר, כָּל שֶׁלְּאַחֲרָיו — בְּתַעֲנִית אָסוּר, בְּהֶסְפֵּד מוּתָּר. וְזֶה, הוֹאִיל וּמוּטָל בֵּין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים — עָשָׂאוּהוּ כְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, וַאֲפִילּוּ בְּהֶסְפֵּד נָמֵי אָסוּר.

אָמַר מָר: מִתְמָנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא אִיתּוֹתַב חַגָּא דְּשָׁבוּעֲיָא, דְּלָא לְמִיסְפַּד. לְמָה לִי לְמֵימַר מִתְמָנְיָא בֵּיהּ? לֵימָא מִתִּשְׁעָה בֵּיהּ, וּתְמָנְיָא גּוּפֵיהּ אָסוּר, דְּהָוֵה לֵיהּ יוֹמָא דְּאִיתּוֹקַם בֵּיהּ תְּמִידָא!

כֵּיוָן דְּאִילּוּ מִקְּלַע לֵיהּ מִילְּתָא וּבַטְּלִינֵיהּ לְשִׁבְעָה — תְּמָנְיָא גּוּפֵיהּ אָסוּר, דְּהָוֵה לֵיהּ יוֹמָא קַמָּא דְּאִיתּוֹתַב בֵּיהּ חַגָּא דְּשָׁבוּעֲיָא.

הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה נָמֵי: כֵּיוָן דְּאִילּוּ מִיקְּלַע מִילְּתָא וּבַטְּלִינֵיהּ לְעֶשְׂרִים וּתְמָנְיָא — עֶשְׂרִין וְתִשְׁעָה גּוּפֵיהּ אָסוּר, דְּהָוֵה לֵיהּ יוֹמָא דְּמִקַּמֵּי יוֹמָא דְּאִיתּוֹקַם תְּמִידָא.

אִיתְּמַר, רַב חִיָּיא בַּר אַסִּי אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר.

וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי? וְהָתַנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּהוֹן" "בְּהוֹן" שְׁתֵּי פְּעָמִים — לוֹמַר לְךָ שֶׁהֵן אֲסוּרִין, לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן מוּתָּרִין. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

מֵעִיקָּרָא סָבַר: כֵּיוָן דְּלֵיכָּא תַּנָּא דְּמֵיקֵל כְּרַבִּי מֵאִיר, אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. כֵּיוָן דְּשַׁמְעֵיהּ לְרַבָּן שִׁמְעוֹן דְּמֵיקֵל טְפֵי, אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

וְכֵן אָמַר בָּאלִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא לְבָאלִי: אַסְבְּרַהּ לָךְ, כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי — אַדְּלָא לְהִתְעַנָּאָה.

וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כִּסְתָם מִשְׁנָה. וּתְנַן: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין,

## דף יח:

מוּתָּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית. אֵימַת? אִילֵימָא בְּנֵי חֲמִיסַר וְקָא קָרוּ לֵיהּ בְּאַרְבֵּיסַר, וּמִי שְׁרֵי? וְהָכְתִיב בְּמִגִּילַּת תַּעֲנִית: יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ וְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, יוֹמֵי פּוּרְיָא אִינּוּן דְּלָא לְמִיסְפַּד בְּהוֹן. וְאָמַר רָבָא: לֹא נִצְרְכָא, אֶלָּא לֶאֱסוֹר אֶת שֶׁל זֶה בָּזֶה וְאֶת שֶׁל זֶה בָּזֶה.

וְאֶלָּא, בְּנֵי אַרְבֵּיסַר וְקָא קָרֵי לֵיהּ בִּתְלֵיסַר — יוֹם נִיקָנוֹר הוּא! וְאֶלָּא, בְּנֵי אַרְבֵּיסַר וְקָא קָרֵי לֵיהּ בִּתְרֵיסַר — יוֹם טוּרְיָינוֹס הוּא!

אֶלָּא לָאו, דְּקָא קָרוּ לֵיהּ בַּחֲדֵיסַר, וְקָתָנֵי מוּתָּר בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית!

לָא, בְּנֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר, וְקָא קָרוּ לֵיהּ בִּתְרֵיסַר. וּדְקָאָמַרְתְּ יוֹם טָרְיָינוֹס הוּא — יוֹם טָרְיָינוֹס גּוּפֵיהּ בַּטּוֹלֵי בַּטְלוּהּ, הוֹאִיל וְנֶהֱרְגוּ בּוֹ שְׁמַעְיָה וַאֲחִיָּה אֲחָיו. כִּי הָא דְּרַב נַחְמָן גְּזַר תַּעֲנִיתָא בִּתְרֵיסַר, אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן: יוֹם טוּרְיָינוֹס הוּא! אֲמַר לְהוּ: יוֹם טוּרְיָינוֹס גּוּפֵיהּ בַּטּוֹלֵי בַּטְלוּהּ, הוֹאִיל וְנֶהֱרְגוּ בּוֹ שְׁמַעְיָה וַאֲחִיָּה אֲחָיו.

וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּהָוֵה לֵיהּ יוֹם שֶׁלִּפְנֵי נִיקָנוֹר! אָמַר רַב אָשֵׁי: הַשְׁתָּא אִיהוּ גּוּפֵיהּ בַּטְלוּהּ, מִשּׁוּם יוֹם נִיקָנוֹר נֵיקוּם וְנִגְזֹר?

מַאי נִיקָנוֹר וּמַאי טוּרְיָינוֹס? דְּתַנְיָא: נִיקָנוֹר, אֶחָד מֵאַפְרְכֵי יְוָונִים הָיָה, וּבָכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה מֵנִיף יָדוֹ עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם, וְאוֹמֵר: אֵימָתַי תִּפּוֹל בְּיָדִי וְאֶרְמְסֶנָּה. וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וְנִצְּחוּם, קָצְצוּ בְּהוֹנוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו וּתְלָאוּם בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְאָמְרוּ: פֶּה שֶׁהָיָה מְדַבֵּר בְּגַאֲוָה, וְיָדַיִם שֶׁהָיוּ מְנִיפוֹת עַל יְרוּשָׁלַיִם — תֵּעָשֶׂה בָּהֶם נְקָמָה.

מַאי טוּרְיָינוֹס? אָמְרוּ: כְּשֶׁבִּקֵּשׁ טוּרְיָינוֹס לַהֲרוֹג אֶת לוּלְיָנוּס וּפָּפּוּס אָחִיו בְּלוּדְקִיָּא, אָמַר לָהֶם: אִם מַעֲמִיד שֶׁל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אַתֶּם — יָבֹא אֱלֹהֵיכֶם וְיַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִצִּיל אֶת חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה מִיַּד נְבוּכַדְנֶצַּר! אָמְרוּ לוֹ: חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה צַדִּיקִים

גְּמוּרִין הָיוּ, וּרְאוּיִין הָיוּ לֵיעָשׂוֹת לָהֶם נֵס. וּבְוכְדָנֶצַּר מֶלֶךְ הָגוּן הָיָה, וְרָאוּי לַעֲשׂוֹת נֵס עַל יָדוֹ.

וְאוֹתוֹ רָשָׁע, הֶדְיוֹט הוּא, וְאֵינוֹ רָאוּי לַעֲשׂוֹת נֵס עַל יָדוֹ. וְאָנוּ נִתְחַיַּבְנוּ כְּלָיָה לַמָּקוֹם, וְאִם אֵין אַתָּה הוֹרְגֵנוּ — הַרְבֵּה הוֹרְגִים יֵשׁ לוֹ לַמָּקוֹם, וְהַרְבֵּה דּוּבִּין וַאֲרָיוֹת יֵשׁ לוֹ לַמָּקוֹם בְּעוֹלְמוֹ שֶׁפּוֹגְעִין בָּנוּ וְהוֹרְגִין אוֹתָנוּ. אֶלָּא, לֹא מְסָרָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיָדְךָ, אֶלָּא שֶׁעָתִיד לִיפָּרַע דָּמֵינוּ מִיָּדֶךָ.

אַף עַל פִּי כֵן הֶרָגָן מִיָּד. אָמְרוּ: לֹא זָזוּ מִשָּׁם, עַד שֶׁבָּאוּ דְּיוֹפְלֵי מֵרוֹמִי וּפָצְעוּ אֶת מוֹחוֹ בְּגִיזְרִין.

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בַּתְּחִלָּה בַּחֲמִישִׁי כּוּ', אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים כּוּ'.

וְכַמָּה הָוְיָא הַתְּחָלָה? רַב אַחָא אָמַר: שְׁלֹשׁ. רַבִּי אַסִּי אָמַר: אַחַת.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. דָּרַשׁ מָר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא: הֲלָכָה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.

## הֲדַרַן עֲלָךְ סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד

**סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ**, הָאֱמוּר בִּרְבִיעָה רִאשׁוֹנָה. אֲבָל צָמְחִים שֶׁשָּׁנוּ — מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד. וְכֵן שֶׁפָּסְקוּ גְּשָׁמִים בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אַרְבָּעִים יוֹם — מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכַּת בַּצּוֹרֶת.

יָרְדוּ לַצְּמָחִין אֲבָל לֹא יָרְדוּ לְאִילָן, לְאִילָן וְלֹא לַצְּמָחִין, לָזֶה וְלָזֶה אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת לַשִּׁיחִין וְלַמְּעָרוֹת — מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד. וְכֵן עִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ עָלֶיהָ גְּשָׁמִים, דִּכְתִיב: "וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אֶחָת וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר וְגוֹ'".

## דף יט.

אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת, וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מַתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנּוֹת. וְכֵן עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דֶּבֶר אוֹ מַפּוֹלֶת — אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת, וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מַתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנּוֹת.

אֵיזֶהוּ דֶּבֶר? עִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי, וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה — הֲרֵי זֶה דֶּבֶר, פָּחוֹת מִכָּאן — אֵין זֶה דֶּבֶר.

עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּכָל מָקוֹם: עַל הַשַּׁדְפוֹן, וְעַל הַיֵּרָקוֹן, וְעַל הָאַרְבֶּה, וְעַל הֶחָסִיל, וְעַל הַחַיָּה רָעָה, וְעַל הַחֶרֶב — מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכָּה מְהַלֶּכֶת.

מַעֲשֶׂה שֶׁיָּרְדוּ זְקֵנִים מִירוּשָׁלַיִם לְעֲרֵיהֶם, וְנָזְרוּ תַּעֲנִית עַל שֶׁנִּרְאָה כְּמִלֹּא פִּי תַנּוּר שִׁדָּפוֹן בְּאַשְׁקְלוֹן. וְעוֹד גָּזְרוּ תַּעֲנִית עַל שֶׁאָכְלוּ זְאֵבִים שְׁנֵי תִינוֹקוֹת בָּעֲבָר הַיַּרְדֵּן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא עַל שֶׁאָכְלוּ, אֶלָּא עַל שֶׁנִּרְאוּ.

עַל אִלּוּ מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת: עַל עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ נָכְרִים אוֹ נָהָר, וְעַל הַסְּפִינָה הַמִּיטַּרֶפֶת בַּיָּם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְעֶזְרָה וְלֹא לִצְעָקָה. שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי אוֹמֵר: אַף עַל הַדֶּבֶר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא עַל הַצִּבּוּר מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן, חוּץ מֵרוֹב גְּשָׁמִים. מַעֲשֶׂה שֶׁאָמְרוּ לוֹ לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל, הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים. אָמַר לָהֶם: צְאוּ וְהַכְנִיסוּ תַּנּוּרֵי פְסָחִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִמּוֹקוּ. הִתְפַּלֵּל וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים.

מָה עָשָׂה? עָג עוּגָה וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בָּנֶיךָ שָׂמוּ פְּנֵיהֶם עָלַי, שֶׁאֲנִי כְּבֶן בַּיִת לְפָנֶיךָ. נִשְׁבַּע אֲנִי בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁאֵינִי זָז מִכָּאן עַד שֶׁתְּרַחֵם עַל בָּנֶיךָ. הִתְחִילוּ גְּשָׁמִים מְנַטְּפִין. אָמַר: לֹא כָךְ שְׁאַלְתִּי, אֶלָּא גְּשָׁמֵי בוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. הִתְחִילוּ לֵירֵד בְּזַעַף. אָמַר: לֹא כָךְ שְׁאַלְתִּי, אֶלָּא גְּשָׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה.

יָרְדוּ כְּתִקָּנָן, עַד שֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: כְּשֵׁם שֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּרְדוּ — כָּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶן. אָמַר לָהֶם: צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן הַטּוֹעִין.

שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: אִלְמָלֵא חוֹנִי אַתָּה — גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ נִידּוּי. אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ, שֶׁאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנְךָ כְּבֶן שֶׁהוּא מִתְחַטֵּא עַל אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ, וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר: "יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ".

הָיוּ מִתְעַנְּנִין וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים, קוֹדֶם הַנַּע הַחַמָּה — לֹא יַשְׁלִימוּ, לְאַחַר הַנַּע הַחַמָּה — יַשְׁלִימוּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קוֹדֶם חֲצוֹת — לֹא יַשְׁלִימוּ, לְאַחַר חֲצוֹת — יַשְׁלִימוּ.

מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַּעֲנִית בְּלוֹד, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קוֹדֶם חֲצוֹת. אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן: צְאוּ וְאִכְלוּ וּשְׁתוּ וַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב, וְיָצְאוּ וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב, וּבָאוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם וְקָרְאוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל.

**גְּמָ'** סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלּוּ הָאָמוּר בִּרְבִיעָה רִאשׁוֹנָה. וּרְמִינְהִי: רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לִשְׁאוֹל, שְׁלִישִׁית לְהִתְעַנּוֹת!

אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת הָאָמוּר אֵימָתַי — בִּזְמַן שֶׁיָּצְאָה רְבִיעָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים. אֲבָל יָרְדוּ גְּשָׁמִים בִּרְבִיעָה רִאשׁוֹנָה וְזָרְעוּ וְלֹא צָמְחוּ, אִי נָמֵי צָמְחוּ וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּנּוּ — מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד.

אָמַר רַב נַחְמָן: דַּוְקָא נִשְׁתַּנּוּ, אֲבָל יָבְשׁוּ — לָא. פְּשִׁיטָא, נִשְׁתַּנּוּ תְּנַן! לָא צְרִיכָא, דַּאֲקוּן.
מַהוּ דְּתֵימָא: אֲקַנְתָּא מִילְּתָא הִיא, קָמַשְׁמַע לַן.
וְכֵן שֶׁפָּסְקוּ גְּשָׁמִים בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם כּוּ'. מַאי מַכַּת בַּצּוֹרֶת? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַכָּה הַמְּבִיאָה לִידֵי בַּצּוֹרֶת. אָמַר רַב נַחְמָן: נַהֲרָא אַנַּהֲרָא —

## דף יט:

בַּצּוֹרְתָּא. מְדִינְתָּא אַמְּדִינְתָּא — כַּפְנָא. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: סְאָה בְּסֶלַע וּשְׂכִיחָא — בַּצּוֹרְתָּא. אַרְבָּעָה וְלָא שְׂכִיחָא — כַּפְנָא.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַמָּעוֹת בָּזוֹל וּפֵירוֹת בְּיוֹקֶר, אֲבָל מָעוֹת בְּיוֹקֶר וּפֵירוֹת בָּזוֹל — מַתְרִיעִין עָלֶיהָ מִיָּד. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְהִירְנָא כַּד הֲווֹ קָיְימִי אַרְבְּעָה סְאִין בְּסֶלַע, וַהֲווֹ נְפִישִׁי נְפִישֵׁי כְּפִן בִּטְבֶרְיָא מִדְּלֵית אִיסָּר.
יָרְדוּ לַצְּמָחִין אֲבָל לֹא לָאִילָן. בִּשְׁלָמָא לַצְּמָחִים וְלֹא לָאִילָן — מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דַּאֲתָא נִיחָא, וְלָא אָתְיָא רַזְיָא. לָאִילָן וְלֹא לַצְּמָחִין — דַּאֲתָא רַזְיָא, וְלָא אָתְיָא נִיחָא.
לָזֶה וְלָזֶה אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת וְלֹא לַשִּׁיחִין וּמְעָרוֹת — מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דַּאֲתָא רַזְיָא וְנִיחָא, מִיהוּ טוּבָא לָא אָתְיָא. אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: יָרְדוּ לְבוֹרוֹת לַשִּׁיחִין וְלִמְעָרוֹת אֲבָל לֹא לָזֶה וְלָזֶה, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? דַּאֲתָיא בְּשִׁפּוּכוּתָא.
תָּנוּ רַבָּנָן: מַתְרִיעִין עַל הָאִילָנוֹת בְּפִרּוֹס הַפֶּסַח, עַל הַבּוֹרוֹת וְשִׁיחִין וּמְעָרוֹת בְּפִרּוֹס הַחַג. וְאִם אֵין לָהֶן מַיִם לִשְׁתּוֹת — מַתְרִיעִין עָלֵיהֶן מִיָּד.
וְאֵיזֶהוּ מִיָּד שֶׁלָּהֶן — שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי. וְעַל כּוּלָּן אֵין מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא בָּאַפְרָכְיָא שֶׁלָּהֶן.
וְאַסְפָּרָא, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיתָה — מַתְרִיעִין עָלֶיהָ. בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ מִיתָה — אֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ. וּמַתְרִיעִין עַל הַגּוּבַאי בְּכָל שֶׁהוּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל הֶחָגָב.
תָּנוּ רַבָּנָן: מַתְרִיעִין עַל הָאִילָנוֹת בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. עַל הַבּוֹרוֹת וְעַל הַשִּׁיחִין וְעַל הַמְּעָרוֹת אֲפִילּוּ בַּשְּׁבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף עַל הָאִילָנוֹת בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פַּרְנָסָה לָעֲנִיִּים.
תַּנְיָא אִידַּךְ: מַתְרִיעִין עַל הָאִילָנוֹת בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. עַל הַבּוֹרוֹת עַל הַשִּׁיחִין וְעַל הַמְּעָרוֹת אֲפִילּוּ בַּשְּׁבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף עַל הָאִילָנוֹת. מַתְרִיעִין עַל הַסְּפִיחִין בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פַּרְנָסָה לָעֲנִיִּים.
תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נַעֲשׂוּ גְּשָׁמִים צֵימּוּקִין לְעוֹלָם. יֵשׁ שָׁנָה שֶׁגְּשָׁמֶיהָ מְרוּבִּין, וְיֵשׁ שָׁנָה שֶׁגְּשָׁמֶיהָ מוּעָטִין. יֵשׁ שָׁנָה שֶׁגְּשָׁמֶיהָ יוֹרְדִין בִּזְמַנָּן, וְיֵשׁ שָׁנָה שֶׁאֵין גְּשָׁמֶיהָ יוֹרְדִין בִּזְמַנָּן.

שָׁנָה שֶׁגְּשָׁמֶיהָ יוֹרְדִין בְּזִמָּנָן לְמָה הוּא דּוֹמֶה — לְעֶבֶד שֶׁנָּתַן לוֹ רַבּוֹ פַּרְנָסָתוֹ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, נִמְצֵאת עִיסָּה נֶאֱפֵית כְּתִיקְנָהּ, וְנֶאֱכֶלֶת כְּתִיקְנָהּ. שָׁנָה שֶׁאֵין גְּשָׁמֶיהָ יוֹרְדִין בְּזִמָּנָן לְמָה הוּא דּוֹמֶה — לְעֶבֶד שֶׁנָּתַן לוֹ רַבּוֹ פַּרְנָסָתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, נִמְצֵאת עִיסָּה נֶאֱפֵית שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ, וְנֶאֱכֶלֶת שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ.

שָׁנָה שֶׁגְּשָׁמֶיהָ מְרוּבִּין לְמָה הוּא דּוֹמֶה — לְעֶבֶד שֶׁנָּתַן לוֹ רַבּוֹ פַּרְנָסָתוֹ בְּבֵית אַחַת, נִמְצְאוּ רֵיחַיִם טוֹחֲנוֹת מִן הַכּוֹר מַה שֶּׁטּוֹחֲנוֹת מִן הַקֵּב, וְנִמְצֵאת עִיסָּה אוֹכֶלֶת מִן הַכּוֹר כְּמוֹ [שֶׁ]אוֹכֶלֶת מִן הַקֵּב.

שָׁנָה שֶׁגְּשָׁמֶיהָ מוּעָטִין לְמָה הוּא דּוֹמֶה — לְעֶבֶד שֶׁנָּתַן לוֹ רַבּוֹ פַּרְנָסָתוֹ מְעַט מְעַט, נִמְצְאוּ רֵיחַיִם מַה שֶּׁטּוֹחֲנוֹת מִן הַכּוֹר טוֹחֲנוֹת מִן הַקֵּב. נִמְצֵאת עִיסָּה כַּמָּה שֶׁנֶּאֱכֶלֶת מִן הַכּוֹר אוֹכֶלֶת מִן הַקֵּב.

דָּבָר אַחֵר: בְּזִמָּן שֶׁגְּשָׁמֶיהָ מְרוּבִּין לְמָה הוּא דּוֹמֶה — לְאָדָם שֶׁמְּגַבֵּל אֶת הַטִּיט, אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם רַבִּים — מַיִם אֵינָן כָּלִין, וְהַטִּיט מְגוּבָּל יָפֶה. אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם מוּעָטִין — מַיִם כָּלִים, וְהַטִּיט אֵינוֹ מִתְגַּבֵּל יָפֶה.

תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת עָלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל לִירוּשָׁלַיִם, וְלֹא הָיָה לָהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת. הָלַךְ נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן אֵצֶל הֶגְמוֹן אֶחָד, אָמַר לוֹ: הַלְוֵינִי שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעְיָינוֹת מַיִם לְעוֹלֵי רְגָלִים, וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינוֹת מַיִם. וְאִם אֵינִי נוֹתֵן לְךָ — הֲרֵינִי נוֹתֵן לְךָ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה כִּכַּר כֶּסֶף, וְקִבֵּעַ לוֹ זְמַן.

כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, בַּשַּׁחֲרִית שָׁלַח לוֹ: שַׁגֵּר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ. שָׁלַח לוֹ: עֲדַיִין יֵשׁ לִי זְמַן, כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ שֶׁלִּי הוּא. בַּצָּהֳרַיִם שָׁלַח לוֹ: שַׁגֵּר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ. שָׁלַח לוֹ: עֲדַיִין יֵשׁ לִי שְׁהוּת בַּיּוֹם. בַּמִּנְחָה שָׁלַח לוֹ: שַׁגֵּר לִי מַיִם אוֹ מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ. שָׁלַח לוֹ: עֲדַיִין יֵשׁ לִי שְׁהוּת בַּיּוֹם. לִגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ הֶגְמוֹן, אָמַר: כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ לֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים,

## דף כ.

וְעַכְשָׁיו יֵרְדוּ גְּשָׁמִים?! נִכְנַס לְבֵית הַמֶּרְחָץ בְּשִׂמְחָה. עַד שֶׁהֶחֱגִמוֹן נִכְנַס בְּשִׂמְחָתוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ, נַקְדִּימוֹן נִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁהוּא עָצוּב. נִתְעַטֵּף, וְעָמַד בִּתְפִלָּה.

אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁלֹּא לִכְבוֹדִי עָשִׂיתִי, וְלֹא לִכְבוֹד בֵּית אַבָּא עָשִׂיתִי, אֶלָּא לִכְבוֹדְךָ עָשִׂיתִי, שֶׁיִּהוּ מַיִם מְצוּיִין לְעוֹלֵי רְגָלִים. מִיָּד נִתְקַשְּׁרוּ שָׁמַיִם בְּעָבִים, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים עַד שֶׁנִּתְמַלְּאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעְיָנוֹת מַיִם וְהוֹתִירוּ.

עַד שֶׁיָּצָא הֶגְמוֹן מִבֵּית הַמֶּרְחָץ, נִקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן יָצָא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. כְּשֶׁפָּגְעוּ זֶה בָּזֶה, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי דְּמֵי מַיִם יוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ! אָמַר לוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא הִרְעִישׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ, אֶלָּא עֲדַיִן יֵשׁ לִי פִּתְחוֹן פֶּה עָלֶיךָ, שֶׁאוֹצִיא מִמְּךָ אֶת מְעוֹתַיי, שֶׁכְּבָר שָׁקְעָה חַמָּה, וּגְשָׁמִים — בִּרְשׁוּתִי יָרְדוּ.

חָזַר וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, נִתְעַטֵּף וְעָמַד בִּתְפִלָּה, וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לְךָ אֲהוּבִים בְּעוֹלָמֶךָ! מִיָּד נִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְזָרְחָה הַחַמָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הֶגְמוֹן: אִילּוּ לֹא נִקְדְּרָה הַחַמָּה, הָיָה לִי פִּתְחוֹן פֶּה עָלֶיךָ שֶׁאוֹצִיא מִמְּךָ מְעוֹתַיי. תָּנָא: לֹא נִקְדִּימוֹן שְׁמוֹ, אֶלָּא בּוּנִי שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִקְדִּימוֹן — שֶׁנִּקְדְּרָה חַמָּה בַּעֲבוּרוֹ.

תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁלְשָׁה נִקְדְּמָה לָהֶם חַמָּה בַּעֲבוּרָן: מֹשֶׁה, וִיהוֹשֻׁעַ, וְנַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן. בִּשְׁלָמָא נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן — גְּמָרָא. יְהוֹשֻׁעַ — נָמֵי קְרָא, דִּכְתִיב: "וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד וְגוֹ'". אֶלָּא מֹשֶׁה מְנָלַן?

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָתְיָא "אָחֵל" "אָחֵל", כְּתִיב הָכָא: "אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ", וּכְתִיב הָתָם: "אָחֵל גַּדְלְךָ".

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: אָתְיָא "תֵּת" "תֵּת", כְּתִיב הָכָא: "אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ", וּכְתִיב הָתָם: "בְּיוֹם תֵּת ה' אֶת הָאֱמֹרִי".

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אָתְיָא מִגּוּפֵיהּ דִּקְרָא: "אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֲךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ", אֵימָתַי רָגְזוּ וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ — בְּשָׁעָה שֶׁנִּקְדְּמָה לוֹ חַמָּה לְמֹשֶׁה.

וְכֵן עִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ עָלֶיהָ גְּשָׁמִים כּוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: וּשְׁתֵּיהֶן לִקְלָלָה.

"הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם", אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לִבְרָכָה, כְּנִדָּה: מָה נִדָּה יֵשׁ לָהּ הֶיתֵר — אַף יְרוּשָׁלַיִם יֵשׁ לָהּ תַּקָּנָה.

"הָיְתָה כְּאַלְמָנָה", אָמַר רַב יְהוּדָה, לִבְרָכָה: כְּאַלְמָנָה — וְלֹא אַלְמָנָה מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר עָלֶיהָ.

"וְגַם אֲנִי נָתַתִּי אֶתְכֶם נִבְזִים וּשְׁפָלִים", אָמַר רַב יְהוּדָה: לִבְרָכָה, דְּלֹא מוֹקְמִי מִינַּן לָא רֵישֵׁי נַהֲרֵי וְלָא גְּזִירִיפְּטֵי.

"וְהִכָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יָנוּד הַקָּנֶה בַּמַּיִם", אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לִבְרָכָה. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מַאי דִּכְתִיב: "נָאֱמָנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא" — טוֹבָה קְלָלָה שֶׁקִּילֵּל אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי אֶת יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִבְּרָכָה שֶׁבֵּרְכָן בִּלְעָם הָרָשָׁע.

אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי קִלְלָן בְּקָנֶה, אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: "וְהִכָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יָנוּד הַקָּנֶה", מָה קָנֶה זֶה עוֹמֵד בְּמָקוֹם מַיִם, וְגִזְעוֹ מַחְלִיף וְשָׁרָשָׁיו מְרוּבִּין, וַאֲפִילּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם

בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ — אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא הוֹלֵךְ וּבָא עִמָּהֶן. דָּמְמוּ הָרוּחוֹת — עָמַד הַקָּנֶה בִּמְקוֹמוֹ.

אֲבָל בִּלְעָם הָרָשָׁע בֵּירְכָן בְּאֶרֶז, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם״, מָה אֶרֶז זֶה אֵינוֹ עוֹמֵד בִּמְקוֹם מַיִם, וְאֵין גִּזְעוֹ מַחְלִיף, וְאֵין שָׂרָשָׁיו מְרוּבִּין. אֲפִילּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם נוֹשְׁבוֹת בּוֹ — אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁבָה בּוֹ רוּחַ דְּרוֹמִית — עוֹקַרְתּוֹ וְהוֹפַכְתּוֹ עַל פָּנָיו. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁזָּכָה קָנֶה לִיטּוֹל הֵימֶנּוּ קוֹלְמוֹס לִכְתּוֹב בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים.

תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רַךְ כְּקָנֶה וְאַל יְהֵא קָשֶׁה כְּאֶרֶז. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מִמִּגְדַּל גְּדוֹר מִבֵּית רַבּוֹ, וְהָיָה רָכוּב עַל חֲמוֹר וּמְטַיֵּיל עַל שְׂפַת נָהָר, וְשָׂמַח שִׂמְחָה גְּדוֹלָה. וְהָיְתָה דַּעְתּוֹ גַּסָּה עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁלָּמַד תּוֹרָה הַרְבֵּה.

## דף כ:

נִזְדַּמֵּן לוֹ אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְכוֹעָר בְּיוֹתֵר. אָמַר לוֹ: שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי! וְלֹא הֶחְזִיר לוֹ. אָמַר לוֹ: רֵיקָה, כַּמָּה מְכוֹעָר אוֹתוֹ הָאִישׁ! שֶׁמָּא כָּל בְּנֵי עִירֶךָ מְכוֹעָרִין כְּמוֹתְךָ? אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ, אֶלָּא לֵךְ וֶאֱמוֹר לְאוּמָּן שֶׁעָשָׂאַנִי: ״כַּמָּה מְכוֹעָר כְּלִי זֶה שֶׁעָשִׂיתָ״. כֵּיוָן שֶׁיָּדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁחָטָא, יָרַד מִן הַחֲמוֹר וְנִשְׁתַּטַּח לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: נַעֲנֵיתִי לְךָ, מְחוֹל לִי! אָמַר לוֹ: אֵינִי מוֹחֵל לְךָ עַד שֶׁתֵּלֵךְ לְאוּמָּן שֶׁעָשָׂאַנִי וֶאֱמוֹר לוֹ: כַּמָּה מְכוֹעָר כְּלִי זֶה שֶׁעָשִׂיתָ.

הָיָה מְטַיֵּיל אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לְעִירוֹ. יָצְאוּ בְּנֵי עִירוֹ לִקְרָאתוֹ, וְהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ: שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי רַבִּי, מוֹרִי מוֹרִי! אָמַר לָהֶם: לְמִי אַתֶּם קוֹרִין רַבִּי רַבִּי? אָמְרוּ לוֹ: לְזֶה שֶׁמְּטַיֵּיל אַחֲרֶיךָ. אָמַר לָהֶם: אִם זֶה רַבִּי — אַל יִרְבּוּ כְּמוֹתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי מָה? אָמַר לָהֶם: כָּךְ וְכָךְ עָשָׂה לִי. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן, מְחוֹל לוֹ, שֶׁאָדָם גָּדוֹל בְּתוֹרָה הוּא.

אָמַר לָהֶם: בִּשְׁבִילְכֶם הֲרֵינִי מוֹחֵל לוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן. מִיָּד נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְדָרַשׁ: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רַךְ כְּקָנֶה וְאַל יְהֵא קָשֶׁה כְּאֶרֶז. וּלְפִיכָךְ זָכָה קָנֶה לִיטּוֹל הֵימֶנּוּ קוֹלְמוֹס לִכְתּוֹב בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת.

וְכֵן עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּבָר אוֹ מַפּוֹלֶת כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: מַפּוֹלֶת שֶׁאָמְרוּ, בְּרִיאוֹת וְלֹא רְעוּעוֹת. שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לִיפּוֹל, וְלֹא הָרְאוּיוֹת לִיפּוֹל.

הֵי נִיהוּ בְּרִיאוֹת, הֵי נִיהוּ שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לִיפּוֹל. הֵי נִיהוּ רְעוּעוֹת, הֵי נִיהוּ רְאוּיוֹת לִיפּוֹל! לָא צְרִיכָא, דִּנְפַלוּ מֵחֲמַת גּוּבְהַיְיהוּ. אִי נָמֵי, דְּקָיְימָן אַגּוּדָּא דְנַהֲרָא.

כִּי הֵהִיא אֶשְׁיְתָא רְעִיעָתָא דַּהֲוַאי בִּנְהַרְדְּעָא דְּלָא הֲוָה חָלֵיף רַב וּשְׁמוּאֵל תּוּתַהּ, אַף עַל גַּב דְּקָיְימָא בְּאַתְרַהּ תְּלֵיסַר שְׁנִין. יוֹמָא חַד אִיקְלַע רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְהָתָם, אֲמַר לֵיהּ

שְׁמוּאֵל לְרַב: נֵיתֵי מָר נַקֵּיף! אֲמַר לֵיהּ: לָא צְרִיכְנָא הָאִידָּנָא, דְּאִיכָּא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה בַּהֲדַן דִּנְפִישָׁ[א] זְכוּתֵיהּ, וְלָא מִסְתְּפֵינָא.

רַב הוּנָא הֲוָה לֵיהּ הָהוּא חַמְרָא בְּהָהוּא בֵּיתָא רְעִיעָא, וּבְעָא לְפַנּוֹיֵיהּ. עַיְּילֵיהּ לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְהָתָם, מַשְׁכֵּיהּ בִּשְׁמַעְתָּא עַד דְּפַנְּיֵיהּ. בָּתַר דִּנְפַק נְפַל בֵּיתָא. אַרְגֵּישׁ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אִיקְפַּד.

סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: לְעוֹלָם אַל יַעֲמוֹד אָדָם בְּמָקוֹם סַכָּנָה וְיֹאמַר: עוֹשִׂין לִי נֵס, שֶׁמָּא אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס. וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר עוֹשִׂין לוֹ נֵס — מְנַכִּין לוֹ מִזְּכִיּוֹתָיו. אָמַר רַב חָנָן: מַאי קְרָא — דִּכְתִיב: ”קְטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת”.

מַאי הֲוָה עוֹבָדֵיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה? כִּי הָא דְּאִתְּמַר, שְׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: בַּמֶּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מֵימַי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי, וְלֹא צָעַדְתִּי בִּפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנִּי,

וְלֹא הִרְהַרְתִּי בְּמְבוֹאוֹת הַמְטוּנָּפוֹת, וְלֹא הָלַכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תְּפִילִּין, וְלֹא יָשַׁנְתִּי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לֹא שֵׁינַת קֶבַע וְלֹא שֵׁינַת עֲרַאי, וְלֹא שָׁשִׂתִּי בְּתַקָּלַת חֲבֵרַי, וְלֹא קָרָאתִי לַחֲבֵירִי בַּהֲכִינָתוֹ, וְאָמְרִי לַהּ בַּחֲנִיכָתוֹ.

אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַפְרָם בַּר פָּפָּא: לֵימָא לַן מָר מֵהָנֵי מִילֵּי מְעַלְּיָיתָא דַּהֲוָה עָבֵיד רַב הוּנָא!

אֲמַר לֵיהּ: בֵּינָקוּתֵיהּ לָא דְּכִירְנָא, בְּסֵיבוּתֵיהּ דְּכִירְנָא. דְּכֹל יוֹמָא דְּעִיבָא הֲווֹ מַפְקִין לֵיהּ בְּגוּהַרְקָא דְּדַהֲבָא, וְסָיֵיר לַהּ לְכוּלַּהּ מָתָא. וְכֹל אֲשִׁיתָא דַּהֲווֹת רְעִיעָתָא, הֲוָה סָתַר לַהּ. אִי אֶפְשָׁר לְמָרַהּ — בָּנֵי לַהּ, וְאִי לָא אֶפְשָׁר — בָּנֵי לַהּ אֵיהוּ מִדִּידֵיהּ.

וְכֹל פַּנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא הֲוָה מְשַׁדַּר שְׁלוּחָא לְשׁוּקָא, וְכֹל יַרְקָא דַּהֲוָה פָּיֵישׁ לְהוּ לְגִינָּאֵי, זַבֵּין לֵיהּ וְשַׁדֵּי לֵיהּ לְנַהֲרָא. וְלִיתְבֵיהּ לַעֲנִיִּים! זְמִנִין דְּסָמְכָא דַּעְתַּיְיהוּ וְלָא אָתוּ לְמִיזְבַּן. וְלִשְׁדְּיֵיהּ לִבְהֵמָה! קָסָבַר: מַאֲכַל אָדָם אֵין מַאֲכִילִין לִבְהֵמָה.

וְלָא לִיזְבְּנֵיהּ כְּלָל! נְמִצְאַתְ מַכְשִׁילָן לָעָתִיד לָבֹא.

כִּי הֲוָה לֵיהּ מִילְתָא דְּאָסוּתָא, הֲוָה מָלֵי כּוּזָא (דְּמָיָא) [מִינַּיהּ], וְתָלֵי לֵיהּ בְּסִיפָּא דְּבֵיתָא, וְאָמַר: כָּל דְּבָעֵי לֵיתֵי וְלִישְׁקוֹל. וְאֵיכָּא דְּאָמְרִי: מִילְתָא דְּשִׁיבְתָּא הֲוָה גְּמִיר, וַהֲוָה מַנַּח כּוּזָא דְּמָיָא וְדָלֵי לֵיהּ, וְאָמַר: כָּל דְּצָרִיךְ — לֵיתֵי וְלֵיעוֹל דְּלָא לִסְתַּכַּן.

כִּי הֲוָה כָּרֵךְ רִיפְתָּא, הֲוָה פָּתַח לְבָבֵיהּ, וְאָמַר: כָּל מַאן דְּצָרִיךְ לֵיתֵי וְלֵיכוֹל. אָמַר רָבָא: כּוּלְּהוּ מְצֵינָא מְקַיְּימְנָא, לְבַר מֵהָא דְּלָא מְצֵינָא לְמִיעְבַּד,

## דף כא.

מְשׁוּם דִּנְפִישֵׁי בְּנֵי חֵילָא דְּמָחוֹזָא.

אִילְפָא וְרַבִּי יוֹחָנָן הֲווֹ גָּרְסִי בְּאוֹרָיְיתָא, דְּחִיקָא לְהוּ מִילְתָא טוּבָא, אָמְרִי: נֵיקוּם וְנֵיזִיל וְנֶיעְבַּד עִיסְקָא וּנְקַיֵּים בְּנַפְשַׁיִן "אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בָּךְ אֶבְיוֹן". אֲזַלוּ, אוֹתִיבוּ תּוּתֵי גּוּדָּא רְעִיעָא, הֲווֹ קָא כָּרְכֵי רִיפְתָא, אֲתוֹ תְּרֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת.

שַׁמְעֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר חַד לְחַבְרֵיהּ: נִישְׁדֵּי עֲלַיְיהוּ הַאי גּוּדָּא וְנִקְטְלִינְהוּ, שֶׁמַּנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שָׁעָה! אֲמַר לֵיהּ אִידָּךְ: שַׁבְקִינְהוּ, דְּאִיכָּא בְּהוּ חַד דְּקָיְימָא לַיהּ שַׁעְתָּא. רַבִּי יוֹחָנָן שְׁמַע, אִילְפָא לָא שְׁמַע. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְאִילְפָא: שְׁמַע מָר מִידֵּי? אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר מִדְּשְׁמַעְתְּ אֲנָא וְאִילְפָא לָא שְׁמַע, שְׁמַע מִינַּהּ לְדִידִי קָיְימָא לִי שַׁעְתָּא.

אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: אֶיהֱדַר, וְאוֹקֵי בְּנַפְשַׁאי "כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ". רַבִּי יוֹחָנָן הֲדַר, אִילְפָא לָא הֲדַר. עַד דַּאֲתָא אִילְפָא, מָלֵיךְ רַבִּי יוֹחָנָן.

אָמְרוּ לוֹ: אִי אִתֵּיב מָר וְגָרִיס, לָא הֲוָה מָלֵיךְ מָר. אֲזַל תְּלָא נַפְשֵׁיהּ בְּאַסְקַרְיָא דְּסִפֵּינְתָא, אֲמַר: אִי אִיכָּא דְּשָׁאֵיל לִי בְּמַתְנִיתָא דְּרַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא וְלָא פְּשֵׁיטְנָא לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין, נָפֵילְנָא מֵאַסְקַרְיָא דְּסִפֵּינְתָא וְטָבַעְנָא.

אֲתָא הָהוּא סָבָא, תְּנָא לֵיהּ: הָאוֹמֵר תְּנוּ שֶׁקֶל לְבָנַיי בְּשַׁבָּת, וְהֵן רְאוּיִין לָתֵת לָהֶם סֶלַע — נוֹתְנִין לָהֶם סֶלַע. וְאִם אָמַר: אַל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל — אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל.

אִם אָמַר: אִם מֵתוּ יִרְשׁוּ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם — בֵּין שֶׁאָמַר "תְּנוּ" בֵּין שֶׁאָמַר "אַל תִּתְּנוּ" — אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל. אֲמַר לֵיהּ: הָא מַנִּי — רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת.

אָמְרוּ עָלָיו עַל נַחוּם אִישׁ גַּם זוֹ שֶׁהָיָה סוֹמֵא מִשְּׁתֵּי עֵינָיו, גּוּדֵם מִשְּׁתֵּי יָדָיו, קִיטֵּעַ מִשְּׁתֵּי רַגְלָיו, וְכָל גּוּפוֹ מָלֵא שְׁחִין. וְהָיָה מוּטָל בְּבֵית רָעוּעַ, וְרַגְלֵי מִטָּתוֹ מוּנָּחִין בְּסַפְלִין שֶׁל מַיִם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עָלָיו נְמָלִים. פַּעַם אַחַת בִּקְּשׁוּ תַּלְמִידָיו לְפַנּוֹת מִטָּתוֹ, וְאַחַר כָּךְ לְפַנּוֹת אֶת הַכֵּלִים. אָמַר לָהֶם: בָּנַיי, פַּנּוּ אֶת הַכֵּלִים, וְאַחַר כָּךְ פַּנּוּ אֶת מִטָּתִי, שֶׁמּוּבְטָח לָכֶם שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֲנִי בַּבַּיִת אֵין הַבַּיִת נוֹפֵל. פִּינּוּ אֶת הַכֵּלִים וְאַחַר כָּךְ פִּינּוּ אֶת מִטָּתוֹ, וְנָפַל הַבַּיִת.

אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, וְכִי מֵאַחַר שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר אַתָּה, לָמָּה עָלְתָה לְךָ כָּךְ? אָמַר לָהֶם: בָּנַיי, אֲנִי גָּרַמְתִּי לְעַצְמִי. שֶׁפַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ לְבֵית חָמִי, וְהָיָה עִמִּי מַשּׂוֹי שְׁלֹשָׁה חֲמוֹרִים, אֶחָד שֶׁל מַאֲכָל, וְאֶחָד שֶׁל מִשְׁתֶּה, וְאֶחָד שֶׁל מִינֵי מְגָדִים. בָּא עָנִי אֶחָד וְעָמַד לִי בַּדֶּרֶךְ, וְאָמַר לִי: רַבִּי, פַּרְנְסֵנִי. אָמַרְתִּי לוֹ: הַמְתֵּן עַד שֶׁאֶפְרוֹק מִן הַחֲמוֹר. לֹא הִסְפַּקְתִּי לִפְרוֹק מִן הַחֲמוֹר עַד שֶׁיָּצְתָה נִשְׁמָתוֹ.

הָלַכְתִּי וְנָפַלְתִּי עַל פָּנָיו, וְאָמַרְתִּי: עֵינַי שֶׁלֹּא חָסוּ עַל עֵינֶיךָ — יִסּוֹמוּ, יָדַיי שֶׁלֹּא חָסוּ עַל יָדֶיךָ — יִתְגַּדְּמוּ, רַגְלַי שֶׁלֹּא חָסוּ עַל רַגְלֶיךָ — יִתְקַטְּעוּ. וְלֹא נִתְקָרְרָה דַּעְתִּי עַד שֶׁאָמְרוּ:

כָּל גּוּפֵי יְהֵא מָלֵא שְׁחִין. אָמְרוּ לוֹ: אוֹי לָנוּ שֶׁרְאִינוּךָ בְּכָךְ! אָמַר לָהֶם: אוֹי לִי אִם לֹא רְאִיתוּנִי בְּכָךְ.

וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ נַחוּם אִישׁ גַּם זוֹ — דְּכָל מִילְּתָא דַּהֲוָה סָלְקָא לֵיהּ, אָמַר: גַּם זוֹ לְטוֹבָה.

זִימְנָא חָדָא בְּעוֹ לְשַׁדּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹרוֹן לְבֵי קֵיסָר, אָמְרוּ: מַאן יֵיזִיל — יֵיזִיל נַחוּם אִישׁ גַּם זוֹ, דְּמִלּוּמָּד בְּנִיסִּין הוּא. שַׁדַּרוּ בִּידֵיהּ מִלֵּא סִיפְטָא דַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת. אֲזַל, בָּת בְּהָהוּא דִּירָא. בְּלֵילְיָא קָמוּ הָנָךְ דְּיוֹרָאֵי וְשַׁקְלִינְהוּ לְסִיפְטֵיהּ וּמְלוֹנְהוּ עַפְרָא.

כִּי מְטָא הָתָם, שְׁרִינְהוּ לְסִיפְטֵי, חֲזָנְהוּ דְּמְלוּ עַפְרָא. בְּעָא מִלְכָּא לְמִקְטְלִינְהוּ לְכוּלְּהוּ, אֲמַר: קָא מְחַיְּיכוּ בִּי יְהוּדָאֵי. אֲמַר: גַּם זוֹ לְטוֹבָה. אֲתָא אֲלִיָּהוּ אַדְּמֵי לֵיהּ כְּחַד מִינַּיְיהוּ, אֲמַר לֵיהּ: דִּלְמָא הָא עַפְרָא מַעַפְרָא דְּאַבְרָהָם אֲבוּהּוֹן הוּא, דְּכִי הֲוָה שָׁדֵי עַפְרָא — הָווּ סַיְיפֵי, גִּילֵי — הָווּ גִּירֵי, דִּכְתִיב: "יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשָּׁתּוֹ".

הַוְיָא חָדָא מְדִינְתָּא דְּלָא מָצוּ לְמִיכְבְּשָׁהּ, בְּדַקוּ מִינַּיְיהוּ וְכַבְשׁוּהָ. עֲיֵילוּ לְבֵי גְּנָזֵיהּ וּמְלוֹהוּ לְסִיפְטֵיהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְשַׁדְּרוּהוּ בִּיקָרָא רַבָּה.

כִּי אֲתוֹ, בִּיתוּ בְּהָהוּא דִּיּוּרָא, אֲמַרוּ לֵיהּ: מַאי אַיְיתֵית בַּהֲדָךְ דְּעָבְדִי לָךְ יְקָרָא כּוּלֵּי הַאי? אֲמַר לְהוּ: מַאי דִּשְׁקַלְתִּי מֵהָכָא אַמְטִי לְהָתָם. סְתַרוּ לְדִירַיְיהוּ וְאַמְטִינְהוּ לְבֵי מַלְכָּא, אֲמַרוּ לֵיהּ: הַאי עַפְרָא דְּאַיְיתִי הָכָא — מִדִּידַן הוּא. בַּדְקוּהּ וְלָא אַשְׁכְּחוּהּ, וְקַטְלִינְהוּ לְהָנָךְ דְּיוֹרָאֵי.

אִי זוֹ הִיא דֶּבֶר — עִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: עִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאֶלֶף רַגְלִי, כְּגוֹן כְּפַר עַכּוֹ, וְיָצְאוּ הֵימֶנָּה תִּשְׁעָה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים וֶה אַחַר וֶה — הֲרֵי זֶה דֶּבֶר.

בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בְּאַרְבָּעָה יָמִים — אֵין זֶה דֶּבֶר. וְעִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי, כְּגוֹן כְּפַר עֲמִיקּוּ, וְיָצְאוּ הֵימֶנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים וֶה אַחַר וֶה — הֲרֵי זֶה דֶּבֶר.

## דף כא:

בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בְּאַרְבָּעָה יָמִים — אֵין זֶה דֶּבֶר.

דְּרוֹקֶרֶת, עִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי הֲוַאי, וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בְּיוֹם אֶחָד.

גְּזַר רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא תַּעֲנִיתָא. אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כְּמַאן — כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: רֵיחֵק נְגִיחוֹתָיו — חַיָּיב, קֵירֵב נְגִיחוֹתָיו — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?!

אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֵיקוּם מָר לֵיתֵי לְגַבַּן. אֲמַר לֵיהּ: תְּנֵינָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם מְכַבְּדוֹ, אֶלָּא אָדָם מְכַבֵּד אֶת מְקוֹמוֹ. שֶׁכֵּן מָצִינוּ

בְּהַר סִינַי, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה עָלָיו, אָמְרָה תּוֹרָה: "גַּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל יִרְעוּ אֶל מוּל הָהָר הַהוּא", נִסְתַּלְּקָה שְׁכִינָה מִמֶּנּוּ, אָמְרָה תּוֹרָה: "בִּמְשֹׁךְ הַיֹּבֵל הֵמָּה יַעֲלוּ בָהָר".
וְכֵן מָצִינוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד שֶׁבַּמִּדְבָּר, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא נָטוּי אָמְרָה תּוֹרָה: "וְיִשַּׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ", הוּגְלְלוּ הַפָּרוֹכוֹת — הוּתְּרוּ זְבִין וּמְצוֹרָעִים לִיכָּנֵס שָׁם.
אֲמַר לֵיהּ: אִי הָכִי, נֵיקוּם אֲנָא לְגַבֵּי מָר. אֲמַר לֵיהּ: מוּטָב יָבֹא מָנֶה בֶּן פְּרָס אֵצֶל מָנֶה בֶּן מָנֶה, וְאַל יָבֹא מָנֶה בֶּן מָנֶה אֵצֶל מָנֶה בֶּן פְּרָס.
בְּסוּרְא הֲווֹת דְּבַרְתָּא, בְּשִׁיבְבוּתֵיהּ דְּרַב לָא הֲווֹת דְּבַרְתָּא. סְבוּר מִינַּהּ, מִשּׁוּם זְכוּתֵיהּ דְּרַב דִּנְפִישׁ. אִיתְחֲזִי לְהוּ בְּחֵילְמָא: רַב דִּנְפִישָׁא זְכוּתֵיהּ טוּבָא — הָא מִילְתָא זוּטְרָא לֵיהּ לְרַב.
אֶלָּא, מִשּׁוּם הָהוּא גַּבְרָא דְּמִשַּׁיֵּיל מָרָא וּזְבִילָא לִקְבוּרָה.
בְּדְרוֹקֶרֶת הֲווֹת דְּלֵיקְתָּא, וּבְשִׁיבְבוּתֵיהּ דְּרַב הוּנָא לָא הֲווֹת דְּלֵיקְתָּא. סְבוּר מִינַּהּ, בִּזְכוּתָא דְּרַב הוּנָא דִּנְפִישׁ. אִיתְחֲזִי לְהוּ בְּחֵילְמָא: הַאי זוּטְרָא לֵיהּ לְרַב הוּנָא, אֶלָּא מִשּׁוּם הָהִיא אִיתְּתָא דְּמְחַמְּמָא תַּנּוּרָא וּמְשַׁיַּילָא לְשִׁיבְבוּתַיהּ.
אֲמַרוּ לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה: אֲתוֹ קַמְצֵי. גְּזַר תַּעֲנִיתָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: לָא קָא מַפְסְדָן. אֲמַר לְהוּ: זְוֹודָא אַיְיתוֹ בַּהֲדַיְיהוּ?
אֲמַרוּ לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה: אִיכָּא מוֹתָנָא בַּחֲזִירֵי. גְּזַר תַּעֲנִיתָא. נֵימָא קָסָבַר רַב יְהוּדָה מַכָּה מְשׁוּלַּחַת מִמִּין אֶחָד מְשׁוּלַּחַת מִכָּל הַמִּינִין? לָא, שָׁאנֵי חֲזִירֵי — דְּדָמְיָין מְעַיְּיהוּ לִבְנֵי אִינָשֵׁי.
אֲמַרוּ לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל: אִיכָּא מוֹתָנָא בֵּי חוֹזָאֵי. גְּזַר תַּעֲנִיתָא. אָמְרִי לֵיהּ: וְהָא מְרַחַק! אֲמַר: לֵיכָּא מַעְבָּרָא הָכָא דְּפָסֵיק לֵיהּ.
אֲמַרוּ לֵיהּ לְרַב נַחְמָן: אִיכָּא מוֹתָנָא בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. גְּזַר תַּעֲנִיתָא אֲמַר: אִם גְּבִירָה לוֹקָה, שִׁפְחָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן!
טַעְמָא דְּגְבִירָה וְשִׁפְחָה, הָא שִׁפְחָה וְשִׁפְחָה — לָא. וְהָא אֲמַרוּ לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל: אִיכָּא מוֹתָנָא בֵּי חוֹזָאֵי, גְּזַר תַּעֲנִיתָא! שָׁאנֵי הָתָם, כֵּיוָן דְּאִיכָּא שַׁיְירָתָא דְּלַוּוּי וְאָתְיָא בַּהֲדֵיהּ.
אַבָּא אוּמָנָא הֲוָה אָתֵי לֵיהּ שְׁלָמָא מִמְּתִיבְתָּא דְּרָקִיעָא כֹּל יוֹמָא, וּלְאַבָּיֵי כֹּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, לְרָבָא כֹּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי. הֲוָה קָא חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ דְּאַבָּיֵי מִשּׁוּם דְּאַבָּא אוּמָנָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: לָא מָצֵית לְמִיעְבַּד כְּעוֹבָדֵיהּ.
וּמַאי הֲווֹ עוֹבָדֵיהּ דְּאַבָּא אוּמָנָא — דְּכִי הֲוָה עָבֵיד מִילְתָא, הֲוָה מַחֵית גַּבְרֵי לְחוֹד וְנָשֵׁי לְחוֹד, וְאִית לֵיהּ לְבוּשָׁא דְּאִית בֵּיהּ קַרְנָא דַּהֲווֹת בָּזְיָא כִּי כוּסֵילְתָּא. כִּי הֲווֹת אָתְיָא לֵיהּ אִיתְּתָא, הֲוָה מַלְבֵּישׁ לָהּ כִּי הֵיכִי דְּלָא נִיסְתַּכַּל בָּהּ. וְאִית לֵיהּ דּוּכְתָּא דְּצָנְיָא דְּשָׁדֵי בֵּיהּ פְּשִׁיטֵי דְּשָׁקֵיל, דְּאִית לֵיהּ — שָׁדֵי בֵּיהּ, דְּלֵית לֵיהּ — לָא מִיכְסֵיף.

כִּי הֲוָה אִתְרְמֵי לֵיהּ צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן, אַגְּרָא מִינַּיהּ לָא שָׁקֵיל. וּבָתַר דְּקָאֵי, יָהֵיב לֵיהּ פְּשִׁיטֵי וַאֲמַר לֵיהּ: זִיל אַבְרֵי נַפְשָׁךְ. יוֹמָא חַד שַׁדַּר אַבָּיֵי זוּנָא דְּרַבָּנַן לְמִיבְדְּקֵיהּ. אוֹתְבִינְהוּ וְאִכְלִינְהוּ וְאַשְׁקִינְהוּ וּמָךְ לְהוּ בִּיסְתַּרְקֵי בְּלֵילְיָא.

## דף כב.

לְצַפְּרָא, כַּרְכִינְהוּ וְשַׁקְלִינְהוּ וְקָמוּ וּנְפַקוּ לְהוּ לְשׁוּקָא וְאַשְׁכְּחִינְהוּ. אֲמַרוּ לֵיהּ: לְשַׁיְימֵיהּ מָר הֵיכִי שָׁווּ. אֲמַר לְהוּ: הָכִי וְהָכִי. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְדִלְמָא שָׁווּ טְפֵי? אֲמַר לְהוּ: בְּהָכִי (שַׁקְלִינְהוּ) [שְׁקַלְי לְהוּ]. אֲמַרוּ לֵיהּ: דִּידָךְ נֵיהוּ וְשַׁקְלִינְהוּ מִינָּךְ.

אֲמַרוּ לֵיהּ: בְּמָטוּתָא מִינָּךְ בְּמַאי חֲשַׁדְתִּינַן? אֲמַר לְהוּ: אָמֵינָא, פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים אִיקְּלַע לְהוּ לְרַבָּנַן, וְאִכְּסִיפוּ לְמֵימַר לִי. אֲמַרוּ לֵיהּ: הַשְׁתָּא נְשַׁקְלִינְהוּ מָרְ! אֲמַר לְהוּ: מֵהָהוּא שַׁעְתָּא אַסְחְתִּינְהוּ מִדַּעְתָּאי לְצַדָּקָה.

הֲוָה קָא חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ דְּרָבָא מִשּׁוּם דְּאַבָּיֵי, אֲמַרוּ לֵיהּ: מִסְתָּיְיךְ דְּקָא מַגְנֵיתְּ אַכּוּלֵּהּ כַּרְכָא. רַבִּי בְּרוֹקָא חוֹזֵאָה הֲוָה שְׁכִיחַ בְּשׁוּקָא דְּבֵי לָפָט. הֲוָה שְׁכִיחַ אֵלִיָּהוּ גַּבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: אִיכָּא בְּהַאי שׁוּקָא בַּר עָלְמָא דְּאָתֵי? אֲמַר לֵיהּ: לָא. אַדְּהָכִי וְהָכִי חֲזָא לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה סָיֵים מָסָאנֵי אוּכָּמֵי וְלָא רְמֵי חוּטָא דְּתֻכְלְתָּא בִּגְלִימֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: הַאי בַּר עָלְמָא דְּאָתֵי הוּא.

רְהַט בָּתְרֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: מַאי עוֹבָדָךְ? אֲמַר לֵיהּ: זִיל הָאִידָּנָא, וְתָא לְמָחָר. לְמָחָר אֲמַר לֵיהּ: מַאי עוֹבָדָךְ? אֲמַר לֵיהּ: זַנְדּוּקָנָא אֲנָא, וְאַסַּרְנָא גַּבְרֵי לְחוֹד וְנָשֵׁי לְחוֹד, וְרָמֵינָא פּוּרְיֵיאי בֵּין הָנֵי לְהָנֵי כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵיתוֹ לִידֵי אִיסּוּרָא. כִּי חָזֵינָא בַּת יִשְׂרָאֵל דְּיָהֲבִי נָכְרִים עָלַהּ עֵינַיְיהוּ, מָסַרְנָא נַפְשַׁאי וּמַצֵּילְנָא לַהּ. יוֹמָא חַד הֲווֹת נַעֲרָה מְאוֹרָסָה גַּבַּן דְּיָהֲבוּ בָּהּ נָכְרִים עֵינַיְיהוּ, שְׁקַלְי דּוּרְדְּיָיא דְּחַמְרָא וּשְׁדַאי לַהּ בְּשִׁיפּוּלַהּ, וַאֲמַרִי: דַּשְׁתָּנָא הִיא.

אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לֵית לָךְ חוּטֵי, וּרְמֵית מָסָאנֵי אוּכְּמֵי? אֲמַר לֵיהּ: עַיֵּילְנָא וְנָפֵיקְנָא בֵּינֵי נָכְרִים, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִידְּעוּ דִּיהוּדָאָה אֲנָא. כִּי הֲווּ גָּזְרֵי גְּזֵירְתָּא, מוֹדַעְנָא לְהוּ לְרַבָּנַן וּבָעוּ רַחֲמֵי וּמְבַטְּלִי לְגָזֵירְתַּיְיהוּ. וּמַאי טַעְמָא כִּי אֲמִינָא לָךְ אֲנָא מַאי עוֹבָדָךְ, וַאֲמַרְתְּ לִי: זִיל הָאִידָּנָא וְתָא לְמָחָר? אֲמַר לֵיהּ: בְּהַהִיא שַׁעְתָּא גָּזְרֵי גְּזֵירְתָּא, וְאָמֵינָא: בְּרִישָׁא אֵיזִיל וְאֶשְׁמְעַ[ה], וְאֶשְׁתְּלַח לְהוּ לְרַבָּנַן דְּלִבְעוֹ רַחֲמֵי עֲלַהּ דְּמִילְּתָא.

אַדְּהָכִי וְהָכִי אֲתוֹ הָנָךְ תְּרֵי אַחֵי. אֲמַר לֵיהּ: הָנָךְ נָמֵי בְּנֵי עָלְמָא דְּאָתֵי נִינְהוּ. אֲזַל לְגַבַּייְהוּ, אֲמַר לְהוּ: מַאי עוֹבָדַיְיכוּ? אֲמַרוּ לֵיהּ: אִינָשֵׁי בָּדוֹחֵי אֲנַן, מְבַדְּחִינַן עֲצִיבֵי. אִי נָמֵי, כִּי חָזֵינַן בֵּי תְּרֵי דְּאִית לְהוּ תִּיגְּרָא בַּהֲדַיְיהוּ, טָרְחִינַן וְעָבְדִינַן לְהוּ שְׁלָמָא.

עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּכָל מָקוֹם כּוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן, עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּכָל מָקוֹם: עַל הַשִּׁדָּפוֹן, וְעַל הַיֵּרָקוֹן, וְעַל אַרְבֶּה וְחָסִיל, וְעַל חַיָּה רָעָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: עַל הַשִּׁדָּפוֹן וְעַל הַיֵּרָקוֹן בְּכָל שֶׁהוּא. אַרְבֶּה וְחָסִיל, אֲפִילּוּ לֹא נִרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כָּנָף אֶחָד — מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן.

וְעַל חַיָּה וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: חַיָּה רָעָה שֶׁאָמְרוּ, בִּזְמַן שֶׁהִיא מְשׁוֹלַחַת — מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת — אֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ. אֵי זוֹ הִיא מְשׁוֹלַחַת וְאֵי זוֹ הִיא שֶׁאֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת? נִרְאֵית בָּעִיר — מְשׁוֹלַחַת, בַּשָּׂדֶה — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. בַּיּוֹם — מְשׁוֹלַחַת, בַּלַּיְלָה — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. רָאֲתָה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְרָצְתָה אַחֲרֵיהֶן — מְשׁוֹלַחַת. נֶחְבֵּאת מִפְּנֵיהֶן — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. טָרְפָה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְאָכְלָה אֶחָד מֵהֶן — מְשׁוֹלַחַת. אָכְלָה שְׁנֵיהֶן — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. עָלְתָה לַגַּג וְנָטְלָה תִּינוֹק מֵעֲרִיסָה — מְשׁוֹלַחַת.

הָא גּוּפַהּ קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: נִרְאֵתָה בָּעִיר — מְשׁוֹלַחַת; לֹא שְׁנָא בַּיּוֹם וְלֹא שְׁנָא בַּלַּיְלָה. וַהֲדַר אָמְרַתְּ: בַּיּוֹם — מְשׁוֹלַחַת, בַּלַּיְלָה — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת!

לָא קַשְׁיָא, הָכִי קָאָמַר: נִרְאֵתָה בָּעִיר בַּיּוֹם — מְשׁוֹלַחַת. בָּעִיר בַּלַּיְלָה — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. אִי נָמֵי בַּשָּׂדֶה, אֲפִילּוּ בַּיּוֹם — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. (בַּשָּׂדֶה, בַּלַּיְלָה — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת).

רָאֲתָה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְרָצְתָה אַחֲרֵיהֶן — מְשׁוֹלַחַת, הָא עוֹמֶדֶת — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. וַהֲדַר אָמְרַתְּ: נֶחְבֵּאת מִפְּנֵיהֶן — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת, הָא עוֹמֶדֶת — מְשׁוֹלַחַת!

לָא קַשְׁיָא: כָּאן — בְּשָׂדֶה הַסְמוּכָה לָאָגָם, כָּאן — בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לָאָגָם.

טָרְפָה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד וְאָכְלָה אֶחָד מֵהֶן — מְשׁוֹלַחַת, שְׁנֵיהֶם — אֵינָהּ מְשׁוֹלַחַת. וְהָא אָמְרַתְּ אֲפִילּוּ רָצְתָה! אָמַר רַב פָּפָּא: כִּי תְּנֵי הָהִיא, בְּאַגְמָא.

גּוּפָא: עָלְתָה לַגַּג וְנָטְלָה תִּינוֹק מֵעֲרִיסָה — מְשׁוֹלַחַת. פְּשִׁיטָא! אָמַר רַב פָּפָּא: כְּכוּבֵי דְצַיָּידֵי.

עַל הַחֶרֶב וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: חֶרֶב שֶׁאָמְרוּ, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר חֶרֶב שֶׁאֵינוֹ שֶׁל שָׁלוֹם, אֶלָּא אֲפִילּוּ חֶרֶב שֶׁל שָׁלוֹם. שֶׁאֵין לְךָ חֶרֶב שֶׁל שָׁלוֹם יוֹתֵר מִפַּרְעֹה נְכֹה, וְאַף עַל פִּי כֵן נִכְשַׁל בָּהּ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר:

## דף כב:

"וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מַלְאָכִים לֵאמֹר מַה לִּי וְלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא עָלֶיךָ אַתָּה הַיּוֹם כִּי אֶל בֵּית מִלְחַמְתִּי וֵאלֹהִים אָמַר לְבַהֲלֵנִי חֲדַל לְךָ מֵאֱלֹהִים אֲשֶׁר עִמִּי וְאַל יַשְׁחִיתֶךָ".

מַאי: "אֱלֹהִים אֲשֶׁר עִמִּי"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: זוֹ עֲבוֹדָה זָרָה. אָמַר: הוֹאִיל וְקָא בָּטַח בַּעֲבוֹדָה זָרָה — יְכֵילְנָא לֵיהּ.

"וַיָּרוּ הַיֹּרִים לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְעֲבָדָיו הַעֲבִירוּנִי כִּי הָחֳלֵיתִי מְאֹד", מַאי "כִּי הָחֳלֵיתִי מְאֹד"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מְלַמֵּד שֶׁעָשׂוּ כָּל גּוּפוֹ כִּכְבָרָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִפְּנֵי מָה נֶעֱנַשׁ יֹאאשִׁיָּהוּ — מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לִימָּלֵךְ בִּירְמְיָהוּ וְלֹא נִמְלַךְ. מַאי דָּרַשׁ: ״וְחֶרֶב לֹא תַּעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם״, מַאי ״חֶרֶב״? אִילֵּימָא חֶרֶב שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שָׁלוֹם, וְהָכְתִיב: ״וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ״! אֶלָּא אֲפִילּוּ שֶׁל שָׁלוֹם. וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאֵין דּוֹרוֹ דּוֹמֶה יָפֶה.

כִּי הֲוָה נָיְחָא נַפְשֵׁיהּ, חֲזָא יִרְמְיָהוּ שִׁפְווֹתֵיהּ דְּקָא מְרַחֲשָׁן, אָמַר: שֶׁמָּא חַס וְשָׁלוֹם מִילְתָא דְּלָא מְהַגְּנָא אֲמַר אַגַּב צַעֲרֵיהּ. גְּחִין וְשַׁמְעֵיהּ דְּקָא מַצְדֵּיק עָלֵיהּ דִּינָא אַנַּפְשֵׁיהּ, אָמַר: ״צַדִּיק הוּא ה׳ כִּי פִיהוּ מָרִיתִי״. פְּתַח עָלֵיהּ הַהִיא שַׁעְתָּא: ״רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳״.

מַעֲשֶׂה וְיָרְדוּ זְקֵנִים מִירוּשָׁלַיִם לְעֲרֵיהֶם כּוּ׳. אִיבַּעְיָא לְהוּ: כְּמִלְּא תַּנּוּר תְּבוּאָה, אוֹ דִלְמָא כְּמִלְּא תַּנּוּר פַּת.

תָּא שְׁמַע: כְּמִלְּא פִּי תַּנּוּר. וַעֲדַיִין תִּיבָּעֵי לְהוּ: כְּכִיסּוּיָא דְתַנּוּרָא, אוֹ דִלְמָא כִּי דָּרָא דְּרִיפְתָּא דְּהָדַר לֵיהּ לְפוּמָּא דְתַנּוּרָא? תֵּיקוּ.

וְעוֹד גָּזְרוּ תַּעֲנִית עַל שֶׁאָכְלוּ זְאֵבִים כּוּ׳. אָמַר עוּלָּא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: מַעֲשֶׂה וּבָלְעוּ זְאֵבִים שְׁנֵי תִינוֹקוֹת וֶהֱקִיאוּם דֶּרֶךְ בֵּית הָרֹעִי. וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְטִיהֲרוּ אֶת הַבָּשָׂר, וְטִמְּאוּ אֶת הָעֲצָמוֹת.

עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת כּוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ נָכְרִים אוֹ נָהָר, וְאֶחָד סְפִינָה הַמִּיטָּרֶפֶת בַּיָּם, וְאֶחָד יָחִיד שֶׁנִּרְדָּף מִפְּנֵי נָכְרִים אוֹ מִפְּנֵי לִסְטִין וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה — מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת. וְעַל כּוּלָּן יָחִיד רַשַּׁאי לְסַגֵּף אֶת עַצְמוֹ בְּתַעֲנִית.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַיָּחִיד רַשַּׁאי לְסַגֵּף אֶת עַצְמוֹ בְּתַעֲנִית, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת וְאֵין הַבְּרִיּוֹת מְרַחֲמוֹת עָלָיו. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי — דִּכְתִיב: ״וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה״ — נִשְׁמָה שֶׁנָּתַתִּי בְּךָ הַחַיֶּיהָ.

שִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר: אַף עַל הַדֶּבֶר כּוּ׳. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים בַּשַּׁבָּת, אֲבָל בַּחוֹל — הוֹדוּ לוֹ, אוֹ דִלְמָא: לֹא הוֹדוּ לוֹ כְּלָל?

תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: מַתְרִיעִין עַל הַדֶּבֶר בַּשַּׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּחוֹל. רַבִּי חָנָן בֶּן פִּיטוֹם תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מַתְרִיעִין עַל הַדֶּבֶר כָּל עִיקָּר.

עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא עַל הַצִּבּוּר כּוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא עַל הַצִּבּוּר מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, חוּץ מֵרוֹב גְּשָׁמִים. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְפִי שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין עַל רוֹב הַטּוֹבָה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִין שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין עַל רוֹב הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וְגוֹ׳״. מַאי ״עַד בְּלִי דָּי״? אָמַר רָמֵי בַּר רַב יוֹד: עַד שֶׁיִּבָּלוּ שִׁפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר ״דַּי״.

אָמַר רָמֵי בַּר רַב יוֹד: וּבַגּוֹלָה, מַתְרִיעִין עָלֶיהָ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: שְׁנָה שֶׁגִּשְׁמֶיהָ מְרוּבִּין, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שׁוֹלְחִין לְאַנְשֵׁי מַעֲמָד: תְּנוּ עֵינֵיכֶם בַּאֲחֵיכֶם שֶׁבַּגּוֹלָה, שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהֶם קִבְרֵיהֶם. שֶׁאָלוּ אֶת רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר: עַד הֵיכָן גְּשָׁמִים יוֹרְדִין וְיִתְפַּלְּלוּ שֶׁלֹּא יֵרְדוּ? אָמַר לָהֶם: כְּדֵי שֶׁיַּעֲמוֹד אָדָם בְּקֶרֶן אָפֵל וִישַׁכְשֵׁךְ רַגְלָיו בַּמַּיִם. וְהָתַנְיָא: "יָדָיו"! רַגְלָיו כְּיָדָיו קָאָמֵינָא.
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חַזְיָא לִי קֶרֶן אָפֵל, דְּקָם הַהוּא טַיָּיעָא כִּי רְכִיב גַּמְלָא וְנָקֵיט רוּמְחָא בִּידֵיהּ מִיתְחֲזֵי אִינִיבָא.
תָּנוּ רַבָּנָן: "וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם", לֹא שִׁכּוֹרָה, וְלֹא צְמֵאָה, אֶלָּא בֵּינוֹנִית. שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַגְּשָׁמִים מְרוּבִּין — מְטַשְׁטְשִׁין אֶת הָאָרֶץ וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה פֵּירוֹת. דָּבָר אַחֵר:

## דף כג.

"בְּעִתָּם" — בְּלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת וּבְלֵילֵי שַׁבָּתוֹת.
שֶׁכֵּן מָצִינוּ בִּימֵי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח שֶׁיָּרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים בְּלֵילֵי רְבִיעִיּוֹת וּבְלֵילֵי שַׁבָּתוֹת, עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ חִטִּים כְּכִלְיוֹת, וּשְׂעוֹרִים כְּגַרְעִינֵי זֵיתִים, וַעֲדָשִׁים כִּדְינָרֵי זָהָב, וְצָרְרוּ מֵהֶם דּוּגְמָא לַדּוֹרוֹת, לְהוֹדִיעַ כַּמָּה הַחֵטְא גּוֹרֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה וְחַטֹּאתֵיכֶם מָנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם".
וְכֵן מָצִינוּ בִּימֵי הוֹרְדוֹס, שֶׁהָיוּ עוֹסְקִין בִּבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָיוּ יוֹרְדִין גְּשָׁמִים בַּלַּיְלָה, לְמָחָר נָשְׁבָה הָרוּחַ וְנִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְזָרְחָה הַחַמָּה, וְיָצְאוּ הָעָם לִמְלַאכְתָּן, וְיָדְעוּ שֶׁמְּלֶאכֶת שָׁמַיִם בִּידֵיהֶם.
מַעֲשֶׂה שֶׁשָּׁלְחוּ לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת יָצָא רוֹב אֶדֶר וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, שָׁלְחוּ לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל: הִתְפַּלֵּל וְיֵרְדוּ גְּשָׁמִים! הִתְפַּלֵּל, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים. עָג עוּגָה וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה חֲבַקּוּק הַנָּבִיא, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה וְאֶתְיַצְּבָה עַל מָצוֹר וְגוֹ'".
אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בָּנֶיךָ שָׂמוּ פְּנֵיהֶם עָלַי, שֶׁאֲנִי כְּבֶן בַּיִת לְפָנֶיךָ. נִשְׁבַּע אֲנִי בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁאֵינִי זָז מִכָּאן עַד שֶׁתְּרַחֵם עַל בָּנֶיךָ. הִתְחִילוּ גְּשָׁמִים מְנַטְּפִין. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי! רְאִינוּךָ וְלֹא נָמוּת, כְּמִדּוּמִּין אָנוּ שֶׁאֵין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא לְהַתִּיר שְׁבוּעָתְךָ. אָמַר: לֹא כָּךְ שְׁאַלְתִּי, אֶלָּא גְּשָׁמֵי בוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. יָרְדוּ בְּזַעַף, עַד שֶׁכָּל טִפָּה וְטִפָּה כְּמִלְא פִּי חָבִית. וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין טִפָּה פְּחוּתָה מִלּוֹג. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, רְאִינוּךָ וְלֹא נָמוּת, כְּמִדּוּמִּין אָנוּ שֶׁאֵין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא לְאַבֵּד הָעוֹלָם.

אָמַר לְפָנָיו: לֹא כָּךְ שְׁאַלְתִּי, אֶלָּא גִּשְׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה. יֵרְדוּ כְּתִיקְנָן, עַד שֶׁעָלוּ כָּל הָעָם לְהַר הַבַּיִת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי, כְּשֵׁם שֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ שֶׁיֵּרְדוּ, כָּךְ הִתְפַּלֵּל וְיֵלְכוּ לָהֶם. אָמַר לָהֶם: כָּךְ מְקוּבָּלַנִי שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין עַל רוֹב הַטּוֹבָה.

אַף עַל פִּי כֵן, הָבִיאוּ לִי פַּר הוֹדָאָה. הֵבִיאוּ לוֹ פַּר הוֹדָאָה, סָמַךְ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו, וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם אֵינָן יְכוֹלִין לֹא בְּרוֹב טוֹבָה וְלֹא בְּרוֹב פּוּרְעָנוּת. כַּעַסְתָּ עֲלֵיהֶם — אֵינָן יְכוֹלִין לַעֲמוֹד, הִשְׁפַּעְתָּ עֲלֵיהֶם טוֹבָה — אֵינָן יְכוֹלִין לַעֲמוֹד, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּפָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים, וְיֵהָא רֶיוַח בָּעוֹלָם. מִיָּד נָשְׁבָה הָרוּחַ, וְנִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים, וְזָרְחָה הַחַמָּה, וְיָצְאוּ הָעָם לַשָּׂדֶה וְהֵבִיאוּ לָהֶם כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת.

שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: אִלְמָלֵא חוֹנִי אַתָּה, גּוֹזְרָנִי עָלֶיךָ נִידּוּי. שֶׁאִילּוּ שְׁנַיִם כִּשְׁנֵי אֵלְיָהוּ שֶׁמַּפְתִּיחוֹת גְּשָׁמִים בְּיָדוֹ שֶׁל אֵלְיָהוּ, לֹא נִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל עַל יָדֶךָ,

אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ, שֶׁאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנְךָ, כְּבֶן שֶׁמִּתְחַטֵּא עַל אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: אַבָּא, הוֹלִיכֵנִי לְרָחֲצֵנִי בְּחַמִּין. שָׁטְפַנִי בְּצוֹנֶן. תֵּן לִי אֱגוֹזִים, שְׁקֵדִים, אֲפַרְסְקִים וְרִמּוֹנִים — וְנוֹתֵן לוֹ. וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ״.

תָּנוּ רַבָּנָן: מָה שָׁלְחוּ בְּנֵי לִשְׁכַּת הַגָּזִית לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל — ״וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ וְעַל דְּרָכֵיךְ נָגַהּ אוֹר״.

״וְתִגְזַר אֹמֶר״ — אַתָּה גָּזַרְתָּ מִלְּמַטָּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּים מַאֲמָרְךָ מִלְּמַעְלָה. ״וְעַל דְּרָכֵיךְ נָגַהּ אוֹר״ — דּוֹר שֶׁהָיָה אָפֵל הֵאַרְתָּ בִּתְפִלָּתֶךָ.

״כִּי הִשְׁפִּילוּ וַתֹּאמֶר גֵּוֶה״ — דּוֹר שֶׁהָיָה שָׁפֵל הִגְבַּהְתּוֹ בִּתְפִלָּתֶךָ. ״וְשַׁח עֵינַיִם יוֹשֵׁעַ״ — דּוֹר שֶׁשַּׁח בַּעֲוֹנוֹ הוֹשַׁעְתּוֹ בִּתְפִלָּתֶךָ. ״יְמַלֵּט אִי נָקִי״ — דּוֹר שֶׁלֹּא הָיָה נָקִי מִלָּטְתּוֹ בִּתְפִלָּתֶךָ. ״וְנִמְלַט בְּבֹר כַּפֶּיךָ״ — מִלָּטְתּוֹ בְּמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ הַבְּרוּרִין.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל יָמָיו שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, הָיָה מִצְטַעֵר עַל מִקְרָא זֶה: ״שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב ה׳ אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים״, אָמַר: מִי אִיכָּא דְּנָיֵים שִׁבְעִין שְׁנִין בְּחֶלְמָא?

יוֹמָא חַד הֲוָה אָזֵל בְּאוֹרְחָא, חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה נָטֵע חָרוּבָא, אֲמַר לֵיהּ: הַאי, עַד כַּמָּה שְׁנִין טָעֵין? אֲמַר לֵיהּ: עַד שִׁבְעִין שְׁנִין. אֲמַר לֵיהּ: פְּשִׁיטָא לָךְ דְּחַיֵּית שִׁבְעִין שְׁנִין? אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא חָרוּבָא בְּעָלְמָא אַשְׁכְּחֵיהּ. כִּי הֵיכִי דְּשָׁתַלוּ לִי אֲבָהָתִי — שְׁתַלִי נָמֵי לְבָרְאִי.

יָתֵיב, קָא כָּרֵיךְ רִיפְתָּא, אֲתַאי לֵיהּ שִׁינְתָּא, נְים. אַהְדַּרָא לֵיהּ מְשׁוּנִיתָא, אִיכַּסֵּי מֵעֵינָא, וְנִים שִׁבְעִין שְׁנִין. כִּי קָם, חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּהוּא קָא מְלַקֵּט מִינַּיְיהוּ, אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ הוּא דְּשָׁתַלְתֵּיהּ? אֲמַר לֵיהּ: בַּר בְּרֵיהּ אֲנָא. אֲמַר לֵיהּ: שְׁמַע מִינַּהּ דְּנָיְימִי שִׁבְעִין שְׁנִין. חֲזָא לַחֲמָרָ[תֵּ]יהּ דְּאִתְיְילִידָא לֵיהּ רַמְכֵי רַמְכֵי.

אֲזַל לְבֵיתֵיהּ אֲמַר לְהוּ: בְּרִיהּ דְּחוֹנִי הַמְעַגֵּל מִי קַיָּים? אֲמַרוּ לֵיהּ: בְּרִיהּ לֵיתֵא, בַּר בְּרִיהּ אִיתֵא. אֲמַר לְהוּ: אֲנָא חוֹנִי הַמְעַגֵּל. לָא הֵימְנוּהוּ. אֲזַל לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, שַׁמְעִינְהוּ לְרַבָּנַן דְּקָאָמְרִי: נְהִירָן שְׁמַעְתָּתִין כְּבִשְׁנֵי חוֹנִי הַמְעַגֵּל, דְּכִי הֲוֵי עָיֵיל לְבֵית מִדְרְשָׁא — כֹּל קוּשְׁיָא דַּהֲווֹ לְהוּ לְרַבָּנַן הֲוָה מְפָרֵק לְהוּ. אֲמַר לְהוּ: אֲנָא נִיהוּ, וְלָא הֵימְנוּהוּ, וְלָא עָבְדִי לֵיהּ יְקָרָא כִּדְמַבְּעֵי לֵיהּ. חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ, בָּעָא רַחֲמֵי, וּמִית. אֲמַר רָבָא: הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: אוֹ חַבְרוּתָא אוֹ מִיתוּתָא.

אַבָּא חִלְקִיָּה בַּר בְּרֵיהּ דְּחוֹנִי הַמְעַגֵּל הֲוָה, וְכִי מִצְטָרִיךְ עָלְמָא לְמִיטְרָא הֲוֹו מְשַׁדְּרִי רַבָּנַן לְגַבֵּיהּ וּבָעֵי רַחֲמֵי, וְאָתֵי מִיטְרָא. זִימְנָא חָדָא אִיצְטָרִיךְ עָלְמָא לְמִיטְרָא, שַׁדּוּר רַבָּנַן זוּגָא דְּרַבָּנַן לְגַבֵּיהּ לְמִבְעֵי רַחֲמֵי דְּנֵיתֵי מִיטְרָא. אֲזוּל לְבֵיתֵיהּ וְלָא אַשְׁכְּחוּהוּ, אֲזוּל בְּדַבְרָא וְאַשְׁכְּחוּהּ דַּהֲוָה קָא רָפֵיק, יְהַבוּ לֵיהּ שְׁלָמָא

## דף כג:

וְלָא אַסְבַּר לְהוּ אַפֵּיהּ. בְּפַנְיָא, כִּי הֲוָה מְנַקֵּט צִיבֵי, דְּרָא צִיבֵי וּמָרָא בְּחַד כַּתְפָּא, וּגְלִימָא בְּחַד כַּתְפָּא. כּוּלֵּהּ אוֹרְחָא לָא סָיֵים מָסָאנֵי, כִּי מָטֵי לְמַיָּא סָיֵים מָסָאנֵיהּ. כִּי מָטָא לְהֵיזְמֵי וְהֵיגֵי דַּלְיִנְהוּ לְמָנֵיהּ. כִּי מָטָא לְמָתָא, נָפְקָה דְּבֵיתְהוּ לְאַפֵּיהּ כִּי מֵיקַשְׁטָא. כִּי מָטָא לְבֵיתֵיהּ, עַלַּת דְּבֵיתְהוּ בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר עָיֵיל אִיהוּ, וַהֲדַר עָיֵילִי רַבָּנַן. יְתֵיב וּכְרֵיךְ רִיפְתָּא וְלָא אֲמַר לְהוּ לְרַבָּנַן תּוּ כְּרוּכוּ. פְּלַג רִיפְתָּא לְיָנוֹקֵי, לְקַשְׁשָׁא — חֲדָא, וּלְזוּטְרָא — תְּרֵי.

אֲמַר לַהּ לִדְבֵיתְהוּ: יַדַּעְנָא דְּרַבָּנַן מִשּׁוּם מִיטְרָא קָא אָתוּ, נִיסַּק לְאִיגָּרָא וְנִיבְעֵי רַחֲמֵי, אֶפְשָׁר דְּמִרַּצֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיֵיתֵי מִיטְרָא וְלָא נַחְזֵיק טֵיבוּתָא לְנַפְשִׁין. סַקוּ לְאִיגָּרָא, קָם אִיהוּ בַּחֲדָא זָוִיתָא, וְאִיהִי בַּחֲדָא זָוִיתָא, קָדוּם סְלוּק עֲנָנֵי מֵהָךְ זָוִיתָא דְּדִבְיתְהוּ. כִּי נָחֵית אֲמַר לְהוּ: אַמַּאי אֲתוֹ רַבָּנַן? אֲמַרוּ לֵיהּ: שַׁדְּרוּ לַן רַבָּנַן לְגַבֵּי דְּמַר לְמִיבְעֵי רַחֲמֵי אַמִּיטְרָא. אֲמַר לְהוּ: בְּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא הִצְרִיךְ אֶתְכֶם לְאַבָּא חִלְקִיָּה.

אֲמַרוּ לֵיהּ: יָדְעִינַן דְּמִיטְרָא מֵחָמַת מָר הוּא דַּאֲתָא, אֶלָּא לֵימָא לַן מָר הָנֵי מִילֵּי דְּתִמְיהָא לַן: מַאי טַעְמָא כִּי יָהֲיבְנָא לְמָר שְׁלָמָא לָא אַסְבַּר לַן מָר אַפֵּיהּ? אֲמַר לְהוּ: שְׁכִיר יוֹם הֲוַאי, וְאָמֵינָא: לָא אֵיפַּגַּר. וּמַאי טַעְמָא דְּרָא מָר צִיבֵי אַחַד כַּתְפֵּיהּ וּגְלִימָא אַחַד כַּתְפֵּיהּ? אֲמַר לְהוּ: טַלִּית שְׁאוּלָה הָיְתָה. לְהָכִי שְׁאַלִי, וּלְהָכִי לָא שְׁאַלִי.

מַאי טַעְמָא כּוּלֵּהּ אוֹרְחָא לָא סָיֵים מָר מָסָאנֵיהּ וְכִי מָטֵי לְמַיָּא סָיֵים מָסָאנֵיהּ? אֲמַר לְהוּ: כּוּלֵּהּ אוֹרְחָא חָזֵינָא, בְּמַיָּא לָא קָא חָזֵינָא. מַאי טַעְמָא כִּי מָטָא מָר לְהֵיזְמֵי וְהֵיגֵי דַּלְיִנְהוּ לְמָנֵיהּ? אֲמַר לְהוּ: זֶה מַעֲלֶה אָרוּכָה, וְזֶה אֵינוֹ מַעֲלֶה אָרוּכָה.

מַאי טַעְמָא כִּי מְטָא מָר לְמָתָא נָפְקָא דְּבֵיתְהוּ דְּמָר כִּי מִיקַּשְׁטָא? אֲמַר לְהוּ: כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתֵּן עֵינַי בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת. מַאי טַעְמָא עָיְילָא הִיא בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר עָיֵיל מָר אַבָּתְרַהּ, וַהֲדַר עָיְילִינַן אֲנַן? אֲמַר לְהוּ מִשּׁוּם דְּלָא בְּדִיקְיתוּ לִי.

מַאי טַעְמָא כִּי כָּרֵיךְ מָר רֵיפְתָּא לָא אָמַר לַן "אֵיתוֹ כְּרוּכוּ"? מִשּׁוּם דְּלָא נְפִישָׁא רֵיפְתָּא, וְאָמֵינָא: לָא אַחְזֵיק בְּהוּ בְּרַבָּנַן טֵיבוּתָא בְּחִנָּם. מַאי טַעְמָא יְהֵיב מָר לְיָנוֹקָא קַשִּׁישָׁא חֲדָא רֵיפְתָּא וּלְזוּטְרָא תְּרֵי? אֲמַר לְהוּ: הַאי — קָאֵי בְּבֵיתָא, וְהַאי — יָתֵיב בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא.

וּמַאי טַעְמָא קָדֵים סְלוּק עֲנָנֵי מֵהָךְ זְוִיתָא דַּהֲווֹת קָיְימָא דְּבֵיתְהוּ דְּמָר לַעֲנָנָא דִּידֵיהּ? מִשּׁוּם דְּאִיתְתָא שְׁכִיחָא בְּבֵיתָא, וְיָהֲבָא רֵיפְתָּא לַעֲנָיֵי, וּמְקָרְבָא הֲנָיְיתַהּ. וַאֲנָא יְהֵיבְנָא זוּזָא, וְלָא מְקָרְבָא הֲנָיְיתֵיהּ. אִי נָמֵי: הָנָהוּ בִּירְיוֹנֵי דְּהָווּ בְּשִׁיבָבוּתַן, אֲנָא בָּעֵי רַחֲמֵי דְּלֵימוּתוּ, וְהִיא בָּעֲיָא רַחֲמֵי דְּלִיהְדְּרוּ בִּתְיוּבְתָּא [וַהֲדְרוּ].

חָנָן הַנֶּחְבָּא בַּר בְּרַתֵּיהּ דְּחוֹנִי הַמְעַגֵּל הֲוָה, כִּי מִצְטָרִיךְ עָלְמָא לְמִיטְרָא, הֲווֹ מְשַׁדְּרִי רַבָּנַן יְנוֹקֵי דְּבֵי רַב לְגַבֵּיהּ וְנָקְטִי לֵיהּ בְּשִׁיפּוּלֵי גְּלִימֵיהּ, וַאֲמַרוּ לֵיהּ: אַבָּא, אַבָּא, הַב לַן מִיטְרָא! אָמַר לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל אֵלּוּ, שֶׁאֵין מַכִּירִין בֵּין אַבָּא דְּיָהֵיב מִיטְרָא, לְאַבָּא דְּלָא יָהֵיב מִיטְרָא. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ "חָנָן הַנֶּחְבָּא" — מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מַחְבִּיא עַצְמוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְרִיקָא לְרַב סָפְרָא: תָּא חֲזֵי מָה בֵּין תַּקִּיפֵי דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לְחַסִידֵי דְּבָבֶל. חֲסִידֵי דְּבָבֶל רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, כִּי הֲוָה מִצְטָרִיךְ עָלְמָא לְמִיטְרָא אָמְרִי: נֵיכַּנֵּיף הָדֵדֵי וְנֵיבְעֵי רַחֲמֵי, אֶפְשָׁר דְּמִירַצֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דְּיֵיתֵי מִיטְרָא.

תַּקִּיפֵי דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל כְּגוֹן רַבִּי יוֹנָה אֲבוּהּ דְּרַבִּי מָנִי, כִּי הֲוָה מִצְטָרִיךְ עָלְמָא לְמִיטְרָא, הֲוָה עָיֵיל לְבֵיתֵיהּ וְאָמַר לְהוּ: הַבוּ לִי גּוּאלְקִי, וְאֵיזִיל וְאֵייתֵי לִי בְּזוּזָא עִיבּוּרָא. כִּי הֲוָה נָפֵיק לְבָרָא, אָזֵיל וְקָאֵי בְּדוּכְתָּא עַמִּיקְתָּא, דִּכְתִיב: "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'", וְקָאֵי בְּדוּכְתָּא צְנִיעָא, וּמְכַסֵּי בְּשַׂקָּא, וּבָעֵי רַחֲמֵי, וְאָתֵי מִיטְרָא. כִּי הֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ, אָמְרִי לֵיהּ: אַיְיתִי מָר עִיבּוּרָא? אָמַר לְהוּ: אָמֵינָא, הוֹאִיל וַאֲתָא מִיטְרָא, הַשְׁתָּא רָווּח עָלְמָא.

וְתוּ, רַבִּי מָנִי בְּרֵיהּ הֲווֹ קָא מְצַעֲרִי לֵיהּ דְּבֵי נְשִׂיאָה. אִישְׁתַּטַח עַל קִבְרָא דַּאֲבוּהּ, אֲמַר לֵיהּ: אַבָּא אַבָּא! הָנֵי מְצַעֲרוּ לִי. יוֹמָא חַד הֲווֹ קָא חָלְפֵי הָתָם, אִינְקוּט כַּרְעָא דְּסוּסָוותַיְיהוּ עַד דְּקַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ דְּלָא קָא מְצַעֲרוּ לֵיהּ.

וְתוּ: רַבִּי מָנִי הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְיָשִׁיב, אֲמַר לֵיהּ: עַתִּירֵי דְּבֵי חָמִי קָא מְצַעֲרוּ לִי. אָמַר: לִיעָנוֹ, וְאִיעָנוֹ. אֲמַר: קָא דָּחֲקוּ לִי. אָמַר: לִיעַתְּרוּ, וְאִיעַתְּרוּ.

אָמַר: לָא מִיקַּבְּלִי עֲלַי אִינָשֵׁי בֵּיתִי. אָמַר לֵיהּ: מָה שְׁמַהּ? חַנָּה. תִּתְיַיפֵּי חַנָּה. וְנִתְיַיפֵּית. אָמַר לֵיהּ: קָא מְגַנְדְּרָא עֲלַי. אָמַר לֵיהּ: אִי הָכִי תַּחְזוֹר חַנָּה לְשַׁחְרוּרִיתָהּ, וְחָזְרָה חַנָּה לְשַׁחְרוּרִיתָהּ.

הָנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווֹ קָמֵיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְיָשִׁיב, אָמְרוּ לֵיהּ: נִיבְעֵי מָר רַחֲמֵי עֲלַן דְּנֵיחֳכֵים טוּבָא. אָמַר לְהוּ: עִמִּי הֲיָתָה, וּשְׁלַחְתִּיהָ.

רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין הֲוָה שְׁכִיחַ קָמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּמִן יוֹקֶרֶת. שִׁבְקֵיהּ, וַאֲתָא לְקָמֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי.

## דף כד.

יוֹמָא חַד שַׁמְעֵיהּ דְּקָא גָּרִיס, אָמַר שְׁמוּאֵל: הַשּׁוֹלֶה דָּג מִן הַיָּם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁיָּבֵשׁ בּוֹ כְּסֶלַע — חַיָּיב. אָמַר לֵיהּ: וְלֵימָא מָר וּבֵין סְנַפִּירָיו! אָמַר לֵיהּ: וְלָא סָבַר לַהּ מָר דְּהָהִיא רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי אָבִין אַמְרַהּ? אָמַר לֵיהּ: אָנָא נִיהוּ.

אָמַר לֵיהּ: וְלָאו קָמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּמִן יוֹקֶרֶת הֲוָה שְׁכִיחַ מָר? אָמַר לֵיהּ: הִין. אָמַר לֵיהּ: וּמַאי טַעְמָא שַׁבְקֵיהּ מָר וַאֲתָא הָכָא? אָמַר לֵיהּ: גַּבְרָא דְּעַל בְּרֵיהּ וְעַל בְּרֵתֵיהּ לָא חָס, עָלַי דִּידִי הֵיכִי חָיֵיס?!

בְּרֵיהּ מַאי הֵיא? יוֹמָא חַד הֲווֹ אָגְרֵי לֵיהּ אֲגִירֵי בְּדַבְרָא, נָגַהּ לְהוּ וְלָא אַיְיתִי לְהוּ רִיפְתָּא, אָמְרוּ לֵיהּ לְבָרֵיהּ: כָּפֵינַן! הֲווֹ יָתְבִי תּוּתֵי תְּאֵינְתָּא, אָמַר: תְּאֵנָה, תְּאֵנָה! הוֹצִיאִי פֵּירוֹתַיִךְ, וְיֹאכְלוּ פּוֹעֲלַי אַבָּא. אַפִּיקָא וַאֲכַלוּ.

אַדְּהָכִי וְהָכִי אֲתָא אֲבוּהּ אָמַר לְהוּ: לָא תִּינַקְטוּ בְּדַעְתַּיְיכוּ, דְּהַאי דְּנָגְהָנָא, אַמְצָוָה טָרַחְנָא, וְעַד הַשְׁתָּא הוּא דְּסַגֵּאי. אָמְרוּ לֵיהּ: רַחֲמָנָא לַישְׁבְּעָךְ כִּי הֵיכִי דְּאַשְׁבְּעַן בָּרָךְ. אָמַר לְהוּ: מֵהֵיכָא? אָמְרוּ: הָכִי וְהָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ: בְּנִי, אַתָּה הִטְרַחְתָּ אֶת קוֹנְךָ לְהוֹצִיא תְּאֵנָה פֵּירוֹתֶיהָ שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ — יֵאָסֵף שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ.

בְּרֵתֵיהּ מַאי הֵיא? הַוְיָא לֵיהּ בְּרַתָּא בַּעֲלַת יוֹפִי, יוֹמָא חַד חֲזֵיא לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה כָּרֵיא בְּהוּצָא וְקָא חָזֵי לַהּ. אָמַר לוֹ: מַאי הַאי? אָמַר לֵיהּ: רַבִּי, אִם לְלוֹקְחָהּ לֹא זָכִיתִי — לְרֹאוֹתָהּ לֹא אֶזָּכֶה? אָמַר לַהּ: בִּתִּי, קָא מְצַעֲרַתְּ לְהוּ לִבְרִייָתָא, שׁוּבִי לְעַפְרִיךְ וְאַל יִכָּשְׁלוּ בִּיךְ בְּנֵי אָדָם.

הַוְיָא לֵיהּ הָהוּא חָמָרָא, כְּדַהֲווֹ אָגְרֵי לַהּ כָּל יוֹמָא, לְאוּרְתָּא הֲווֹ מְשַׁדְּרֵי לֵהּ אַגְּרֵהּ אַגַּבֵּהּ, וְאָתְיָא לְבֵי מָרֵהּ, וְאִי טָפוּ לַהּ אוֹ בָּצְרֵי לַהּ — לָא אָתְיָא. יוֹמָא חַד אִינְּשׁוֹ זוּגָא דְּסַנְדָּלֵי עֲלַהּ, וְלָא אֲזָלָה עַד דְּשַׁקְלוּנְהוּ מִינַּהּ, וַהֲדַר אֲזָלָה.

אֶלְעָזָר אִישׁ בִּירְתָּא, כַּד הֲווֹ חָזוּ לֵיהּ גַּבָּאֵי צְדָקָה הֲווֹ טָשׁוּ מִינֵּיהּ, דְּכָל מַאי דַּהֲוָה גַּבֵּיהּ יָהֵיב לְהוּ. יוֹמָא חַד הֲוָה סָלֵיק לְשׁוּקָא לְמִיזְבַּן נְדוּנְיָא לִבְרָתֵּיהּ, חַזְיוּהוּ גַּבָּאֵי צְדָקָה, טְשׁוֹ מִינֵּיהּ.

אֲזַל וּרְהַט בָּתְרַיְיהוּ, אֲמַר לְהוּ: אַשְׁבַּעְתִּיכוּ בְּמַאי עָסְקִיתוּ? אֲמַרוּ לֵיהּ: בְּיָתוֹם וְיתוֹמָה. אֲמַר לָהֶן: הָעֲבוֹדָה שֶׁהֵן קוֹרְמִין לְבִתִּי. שְׁקַל כֹּל דַּהֲוָה בַּהֲדֵיהּ וְיהַב לְהוּ. פָּשׁ לֵיהּ חַד זוּזָא, זְבַן לֵיהּ חִיטֵּי, וְאַסֵּיק שַׁדְיֵיהּ בַּאֲכַלְבָּא.

אֲתַאי דְּבֵיתְהוּ אֲמַרָה לֵהּ לְבְרַתֵּיהּ: מַאי אַיְיתִי אֲבוּךְ? אֲמַרָה לָהּ: כָּל מָה דְּאַיְיתִי, בַּאֲכַלְבָּא שְׁדִיתֵיהּ. אָתְיָא לְמִיפְתַּח בָּבָא דַּאֲכַלְבָּא, חָזַת אֲכַלְבָּא דְּמַלְיָא חִיטֵּי וְקָא נָפְקָא בְּצִינּוֹרָא דְּדַשָּׁא, וְלָא מִיפְתַּח בָּבָא מֵחִיטֵּי. אֲזַלָא בְּרַתֵּיהּ לְבֵי מִדְרְשָׁא, אֲמַרָה לֵיהּ: בֹּא וּרְאֵה מָה עָשָׂה לְךָ אוֹהַבְךָ! אֲמַר לַהּ: הָעֲבוֹדָה, הֲרֵי הֵן הֶקְדֵּשׁ עָלַיִךְ, וְאֵין לָךְ בָּהֶן אֶלָּא כְּאֶחָד מֵעֲנֵיֵּי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה גְּזַר תַּעֲנִיתָא, בְּעָא רַחֲמֵי וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. אָמַר: כַּמָּה אִיכָּא מִשְּׁמוּאֵל הָרָמָתִי לִיהוּדָה בָּן גַּמְלִיאֵל! אוֹי לוֹ לַדּוֹר שֶׁכֵּן נִתְקַע, אוֹי לוֹ לְמִי שֶׁעָלְתָה בְּיָמָיו כָּךְ! חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ וַאֲתָא מִיטְרָא.

דְּבֵי נְשִׂיאָה גְּזַר תַּעֲנִיתָא, וְלָא אוֹדְעִינְהוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן וּלְרֵישׁ לָקִישׁ. לְצַפָּרָא אוֹדְעִינְהוּ. אֲמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: הָא לָא קַבֵּילְנָא עָלַן מֵאוּרְתָּא! אָמַר לֵיהּ: אֲנַן בָּתְרַיְיהוּ גְּרִרִינַן. דְּבֵי נְשִׂיאָה גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. תְּנָא לְהוּ אוֹשַׁעְיָא זְעֵירָא דְּמִן חַבְרַיָּיא: "וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֶשְׂתָה לִשְׁגָגָה".

מָשָׁל לְכַלָּה שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. כָּל זְמַן שֶׁעֵינֶיהָ יָפוֹת — אֵין כָּל גּוּפָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה. עֵינֶיהָ טְרוּטוֹת — כָּל גּוּפָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה.

אָתוֹ עַבְדֵּיהּ וּרְמוֹ לֵיהּ סוּדָרָא בְּצַוָּארֵיהּ, וְקָא מְצַעֲרוּ לֵיהּ. אֲמַרוּ לְהוּ בְּנֵי מָאתֵיהּ: שִׁבְקֵיהּ, דְּהָא נָמֵי מְצַעַר לַן. כֵּיוָן דַּחֲזִינַן דְּכָל מֵילֵיהּ לְשׁוּם שָׁמַיִם, לָא אָמְרִינַן לֵיהּ מִידֵּי וְשִׁבְקִינַן לֵיהּ, אַתּוּן נָמֵי שִׁבְקוּהּ.

רַבִּי גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. נְחֵית קַמֵּיהּ אִילְפָא (וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי אִילְפִּי), אֲמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ" וּנְשַׁב זִיקָא, "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" וַאֲתָא מִיטְרָא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי עוֹבָדָךְ? אֲמַר לֵיהּ: דַּיְירָנָא בְּקוּסְטָא דְּחִיקָא דְּלֵית בֵּיהּ חַמְרָא לְקִידּוּשָׁא וְאַבְדַּלְתָּא. טָרַחְנָא (וְאָתֵינָא) [וּמַיְיתֵינָא] חַמְרָא לְקִידּוּשָׁא וְאַבְדַּלְתָּא, וּמַפֵּיקְנָא לְהוּ יְדֵי חוֹבָתַיְיהוּ.

רַב אִיקְלַע לְהָהוּא אַתְרָא, גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. נְחֵית קַמֵּיהּ שְׁלִיחָא דְּצִבּוּרָא, אֲמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ" וּנְשַׁב זִיקָא, אֲמַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" וַאֲתָא מִיטְרָא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי עוֹבָדָךְ? אֲמַר לֵיהּ: מַיקְרֵי דַּרְדְּקֵי אֲנָא, וּמַקְרֵינָא לִבְנֵי עַנְיֵי כִּבְנֵי עַתִּירֵי. וְכֹל דְּלָא אֶפְשָׁר

לֵיהּ — לָא שָׁקְלִינָא מִינֵּיהּ מִידֵּי. וְאִית לִי פִּירָא דִכְווֹרֵי, וְכָל מַאן דְּפָשַׁע מְשַׁחֵידְנָא לֵיהּ מִינַּיְיהוּ, וּמְסַדְּרִינַן לֵיהּ וּמְפַיְּיסִינַן לֵיהּ עַד דְּאָתֵי וְקָרֵי.

רַב נַחְמָן גְּזַר תַּעֲנִיתָא, בָּעָא רַחֲמֵי וְלָא אֲתָא מִיטְרָא, אֲמַר: שַׁקְלוּהּ לְנַחְמָן, חֲבוּטוּ מִן גּוּדָּא לְאַרְעָא. חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ וַאֲתָא מִיטְרָא.

רַבָּה גְּזַר תַּעֲנִיתָא, בָּעָא רַחֲמֵי וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְהָא רַב יְהוּדָה כִּי הֲוָה גָּזַר תַּעֲנִיתָא אֲתָא מִיטְרָא. אֲמַר לְהוּ: מַאי אֶעֱבִיד? אִי מִשּׁוּם תַּנּוּיֵי — אֲנַן עֲדִיפִינַן מִינַּיְיהוּ, דְּבִשְׁנֵי דְּרַב יְהוּדָה כָּל תַּנּוּיֵי

## דף כד:

בְּנְזִיקִין הֲוָה, וַאֲנַן קָא מַתְנֵינַן בְּשִׁיתָּא סִדְרִין. וְכִי הֲוָה מָטֵי רַב יְהוּדָה בְּעוּקְצִין "הָאִשָּׁה שֶׁכּוֹבֶשֶׁת יָרָק בִּקְדֵירָה", וְאָמְרִי לַהּ: "זֵיתִים שֶׁכְּבָשָׁן בְּטַרְפֵּיהֶן טְהוֹרִין", אֲמַר: הֲוָיוֹת דְּרַב וּשְׁמוּאֵל קָא חָזֵינָא הָכָא,

וַאֲנַן קָא מַתְנֵינַן בְּעוּקְצִין תְּלֵיסַר מְתִיבְתָּא. וְאִילּוּ רַב יְהוּדָה, כִּי הֲוָה שָׁלֵיף חַד מְסָאנָא — אֲתֵי מִיטְרָא, וַאֲנַן קָא צָווּחִינַן כּוּלֵּי יוֹמָא וְלֵיכָּא דְּאַשְׁגַּח בַּן. אִי מִשּׁוּם עוֹבְדָא, אִי אִיכָּא דַּחֲזָא מִידֵּי — לֵימָא, אֶבָל מָה יַּעֲשׂוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֶׁאֵין דּוֹרָן דּוֹמֶה יָפֶה.

רַב יְהוּדָה חֲזָא הָנְהוּ בֵּי תְרֵי דַּהֲווֹ קָא פָּרְצִי בְּרִיפְתָּא, אֲמַר: שְׁמַע מִינַּהּ אִיכָּא שִׂבְעָא בְּעָלְמָא, יְהֵיב עֵינֵיהּ — הֲוָה כַּפְנָא. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב כָּהֲנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נְחוּנְיָא שַׁמָּעֵיהּ: מָר דִּשְׁכִיחַ קַמַּיהּ, נִיעַשְּׂיֵיהּ דְּלִיפּוֹק בְּפִתְחָא דְּסָמוּךְ לְשׁוּקָא. עַשְּׂיֵיהּ וּנְפַק לְשׁוּקָא, חֲזָא כְּנוּפְיָא,

אֲמַר לְהוּ: מַאי הַאי? אֲמַרוּ לֵיהּ: אַכּוּסְפָּא דְּתַמְרֵי קָיְימִי דְּקָא מְזַדְּבַן. אֲמַר: שְׁמַע מִינַּהּ כַּפְנָא בְּעָלְמָא, אֲמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: שְׁלוֹף לִי מְסָאנַיי. שְׁלַף לֵיהּ חַד מְסָאנָא וַאֲתָא מִיטְרָא. כִּי מְטָא לְמִישְׁלַף אַחֲרִינָא, אֲתָא אֵלִיָּהוּ וַאֲמַר לֵיהּ: אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִי שְׁלַפְתְּ אַחֲרִינָא — מַחֲרִיבְנָא לְעָלְמָא.

אֲמַר רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּבַת שְׁמוּאֵל: אֲנָא הֲוָה קָאֵימְנָא אַגּוּדָּא דִּנְהַר פָּפָּא, חֲזַאי לְמַלְאֲכֵי דְּאִידְּמוֹ לְמַלְּחֵי דְּקָא מַיְיתֵי חָלָא וּמְלוֹנְהוּ לְאַרְבֵּי, וַהֲוָה קָמְחָא דִּסְמִידָא. אֲתוֹ כּוּלֵּי עָלְמָא לְמִיזְבַּן, אֲמֵינָא לְהוּ: מֵהָא לָא תִּיזְבְּנוּן דְּמַעֲשֵׂה נִסִּים הוּא, לִמְחַר אָתְיִין אַרְבֵּי דְּחִישֵׁי דְּפַרְזִינָא.

רָבָא אִיקְּלַע לְהַגְרוֹנְיָא, גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. אֲמַר לְהוּ: בֵּיתוּ כּוּלֵּי עָלְמָא בְּתַעֲנִיתַיְיכוּ. לְמִחַר אֲמַר לְהוּ: מִי אִיכָּא דַּחֲזָא חֶילְמָא — לֵימָא. אֲמַר לְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר

מֵהַגְרוֹנְיָא, לְדִידִי אַקְרִיוּן בְּחֶלְמַי: שְׁלָם טָב לְרַב טָב מֵרִיבּוֹן טָב, דְּמִטּוּבֵיהּ מֵטֵיב לְעַמֵּיהּ.
אָמַר: שְׁמַע מִינַּהּ עֵת רָצוֹן הִיא (מְבָעֵי רַחֲמֵי). בְּעוֹ רַחֲמֵי וְאָתֵי מִיטָרָא.
הָהוּא גַּבְרָא דְּאִיחַיַּיב נְגָדָא בְּבֵי דִינָא דְּרָבָא מִשּׁוּם דְּבָעַל נָכְרִית. נַגְּדֵיהּ רָבָא וּמִית. אִשְׁתְּמַע מִילְּתָא בֵּי שַׁבּוּר מַלְכָּא, בָּעָא לְצַעוֹרֵי לְרָבָא. אֲמַרָה לֵיהּ אִיפְּרָא הוֹרְמִיז אִימֵּיהּ דְּשַׁבּוּר מַלְכָּא לְבָרֵהּ: לָא לֵיהֱוֵי לָךְ עֵסֶק דְּבָרִים בַּהֲדֵי יְהוּדָאֵי, דְּכֹל מָאן דְּבָעַיין מְמָרַיְיהוּ יָהֵיב לְהוּ.
אָמַר לַהּ: מַאי הִיא? בָּעַיִן רַחֲמֵי וְאָתֵי מִיטָרָא. אָמַר לַהּ: הַהוּא מִשּׁוּם דְּזִימְנָא דְּמִיטָרָא הוּא. אֶלָּא לִבְעוֹ רַחֲמֵי הָאִידָּנָא בְּתִקּוּפַת תַּמּוּז, וְלֵיתֵי מִיטָרָא. שְׁלַחָהּ לֵיהּ לְרָבָא: כַּוִּין דַּעְתָּךְ וּבְעֵי רַחֲמֵי דְּלֵיתֵי מִיטָרָא. בָּעֵי רַחֲמֵי וְלָא אָתֵי מִיטָרָא.
אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! "אֱלֹהִים בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְּרוּ לָנוּ פֹּעַל פָּעַלְתָּ בִּימֵיהֶם בִּימֵי קֶדֶם", וְאָנוּ בְּעֵינֵינוּ לֹא רָאִינוּ! אָתָּא מִיטָרָא עַד דְּשַׁפּוּךְ מַרְזְבֵי דְּמָחוֹזָא לְדִיגְלַת. אֲתָא אֲבוּהּ אִיתְחֲזִי לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ: מִי אִיכָּא דְּמַיטְרַח קַמֵּי שְׁמַיָּא כּוּלֵּי הַאי? אֲמַר לֵיהּ: שַׁנִּי דּוּכְתָּיךְ. שַׁנִּי דּוּכְתֵּיהּ, לְמָחַר אַשְׁכְּחֵיהּ דְּמִרְשַׁם פּוּרְיֵיהּ בְּסַכִּינֵי.
רַב פָּפָּא גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטָרָא. חֲלַשׁ לִיבֵּיהּ, שָׁרַף פִּינְכָּא דְּדַיְיסָא וּבָעֵי רַחֲמֵי וְלָא אֲתָא מִיטָרָא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר אוּשְׁפִּזְתֵּי: אִי שָׁרֵיף מָר פִּינְכָּא אַחֲרִיתִי דְּדַיְיסָא אָתֵי מִיטָרָא. אִיכְּסִיף, וַחֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ, וַאֲתָא מִיטָרָא.
רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא הֲוָה קָא אָזֵיל בְּאוֹרְחָא, אֲתָא מִיטָרָא. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּנַחַת, וַחֲנִינָא בְּצַעַר! פְּסַק מִיטָרָא. כִּי מָטָא לְבֵיתֵיהּ, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּצַעַר וַחֲנִינָא בְּנַחַת? אֲתָא מִיטָרָא.
אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי אַהֲנְיָא לֵיהּ צְלוֹתָא דְּכֹהֵן גָּדוֹל לְגַבֵּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא. דִּתְנַן: הָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. מַאי מִצְלֵי? רָבִין בַּר אַדָּא וְרָבָא בַּר אַדָּא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּהֵא הַשָּׁנָה הַזּוֹ גְּשׁוּמָה וּשְׁחוּנָה. שְׁחוּנָה מְעַלְּיֵיתָא הִיא? אַדְּרַבָּה, גְּרִיעוּתָא הִיא!
אֶלָּא: אִם שְׁחוּנָה — תְּהֵא גְּשׁוּמָה וּטְלוּלָה. וְאַל יִכָּנֵס לְפָנֶיךָ תְּפִילַּת עוֹבְרֵי דְּרָכִים. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מְסַיֵּים מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: לָא יִעְדֵּי עֲבִיד שׁוּלְטָן מִדְּבֵית יְהוּדָה, וְאַל יְהוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהִתְפָּרְנֵס זֶה מִזֶּה, וְלֹא לְעַם אַחֵר.
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִיזּוֹן בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי, וַחֲנִינָא בְּנִי דַּיּוֹ בְּקַב חָרוּבִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. הֲוָה רְגִילָא דְּבֵיתְהוּ לְמֵיחֲמָא תַּנּוּרָא כָּל מַעֲלֵי דְּשַׁבְּתָא וְשָׁדְיָיא אַקְטַרְתָּא

## דף כה.

מְשׁוּם כִּיסּוּפָא. הֲוָה לַהּ הָךְ שִׁיבָּבְתָּא בִּישְׁתָּא, אֲמַרָה: מִכְּדֵי יַדָּעְנָא דְּלֵית לְהוּ וְלָא מִידֵּי, מַאי כּוּלֵי הַאי? אָזְלָא וּטְרַפָא אַבָּבָא, אִיכַּסְפָא וַעֲיֵילָא לְאִינְדְּרוֹנָא,

אִיתְעֲבִיד לַהּ נָסָא דְּחָזְיָא לְתַנּוּרָא מְלֵא לַחְמָא וְאַגְּנָא מְלֵא לֵישָׁא, אֲמַרָה לַהּ: פְּלָנְיָתָא, פְּלָנְיָתָא! אַיְיתַי מָסָא, דְּקָא חָרִיךְ לַחְמִיךְ. אֲמַרָה לָהּ: אַף אֲנָא לְהָכִי עֲיֵילִי. תְּנָא: אַף הִיא לְהָבִיא מַרְדָּה נִכְנְסָה, מִפְּנֵי שֶׁמְּלוּפֶּדֶת בְּנִסִּים.

אָמַרָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ: עַד אֵימַת נֵיזִיל וְנִצְטַעַר כּוּלֵי הַאי? אָמַר לַהּ: מַאי נַעֲבֵיד? בְּעֵי רַחֲמֵי דְּנִיתְבּוּ לָךְ מִידֵּי. בְּעָא רַחֲמֵי, יָצְתָה כְּמִין פִּיסַּת יָד וִיהֲבוּ לֵיהּ חַד כַּרְעָא דְּפִתּוּרָא דְּדַהֲבָא. חְזָיָא בְּחֶלְמָא, עֲתִידִי צַדִּיקֵי דְּאָכְלִי אַפָּתּוּרָא דְּדַהֲבָא דְּאִית לֵיהּ תְּלָת כַּרְעֵי, וְאִיהוּ — אַפָּתּוּרָא דִּתְרֵי כַּרְעֵי.

אָמַר לַהּ: נִיחָא לָךְ דְּמֵיכָל אָכְלִי כּוּלֵי עָלְמָא אַפָּתּוּרָא דְּמַשְׁלַם וַאֲנַן אַפָּתּוּרָא דִּמְחַסַּר. אֲמַרָה לֵיהּ: וּמַאי נַעֲבֵיד? בְּעִי רַחֲמֵי דְּנִשְׁקְלִינָהוּ מִינָּךְ. בָּעֵי רַחֲמֵי וְשַׁקְלוּהוּ. תְּנָא: גָּדוֹל הָיָה נֵס אַחֲרוֹן יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן. דִּגְמִירִי, דְּמֵיהָב יָהֲבִי מִישְׁקָל לָא שָׁקְלִי.

חַד בֵּי שַׁמְשֵׁי חַזְיֵיהּ לְבַרְתֵּיהּ דַּהֲווֹת עָצִיבָא, אֲמַר לַהּ: בִּתִּי אַמַּאי עָצִיבַתְּ? אֲמַרָה לֵיהּ: כְּלִי שֶׁל חוֹמֶץ נִתְחַלֵּף לִי בְּכְלִי שֶׁל שֶׁמֶן וְהִדְלַקְתִּי מִמֶּנּוּ אוֹר לְשַׁבָּת. אֲמַר לַהּ: בִּתִּי, מַאי אִכְפַּת לָךְ? מִי שֶׁאָמַר לַשֶּׁמֶן וְיִדְלוֹק, הוּא יֹאמַר לַחוֹמֶץ וְיִדְלוֹק. תְּנָא: הָיָה דּוֹלֵק וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, עַד שֶׁהֵבִיאוּ מִמֶּנּוּ אוֹר לְהַבְדָּלָה.

רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא הֲווֹ לֵיהּ הָנָךְ עִיזֵּי, אֲמַרוּ לֵיהּ: קָא מַפְסְדָן. אֲמַר: אִי קָא מַפְסְדָן — נַיכְלִינְהוּ דּוּבֵּי, וְאִי לָא — כֹּל חָדָא וַחֲדָא תַּיְתֵי לְאוּרְתָּא דּוּבָּא בְּקַרְנַיְיהוּ. לְאוּרְתָּא אַיְיתֵי כֹּל חָדָא וַחֲדָא דּוּבָּא בְּקַרְנַיְיהוּ.

הֲוָה לֵיהּ הָהִיא שִׁיבָּבְתָּא דְּקָא בָנְיָא בֵּיתָא וְלָא מְטוֹ כְּשׁוּרֵי. אָתְיָא לְקַמֵּיהּ, אֲמַרָה לֵיהּ: בְּנֵיתִי בֵּיתִי וְלָא קָמְטוּ כְּשׁוּרַאי. אֲמַר לַהּ: מָה שְׁמֵךְ? אֲמַרָה לֵיהּ: אֵיכוּ. אָמַר: אֵיכוּ נִימְטוֹ כְּשׁוּרִיךְ.

תָּנָא: הִגִּיעוּ עַד שֶׁיָּצְאוּ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן. וְיֵשׁ אוֹמְרִין: סְנִיפִין עָשָׂאוּם. תַּנְיָא, פְּלֵימוֹ אוֹמֵר: אֲנִי רָאִיתִי אוֹתוֹ הַבַּיִת, וְהָיוּ קוֹרוֹתָיו יוֹצְאוֹת אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן, וְאָמְרוּ לִי: בַּיִת זֶה שֶׁקֵּירָה רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא בִּתְפִלָּתוֹ.

וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא מֵהֵיכָן הֲווֹ לֵיהּ עִזִּים? וְהָא עָנִי הֲוֵי! וְעוֹד, אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר רַב פְּנָחָס: מַעֲשֶׂה וְעָבַר אָדָם אֶחָד עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ וְהִנִּיחַ שָׁם תַּרְנְגוֹלִין, וּמְצָאָתַן אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא,

וְאָמַר לָהּ: אַל תֹּאכְלִי מִבֵּיצֵי וְתַרְנְגוֹלִין וְהֵיוּ מְצַעֲרִין אוֹתָם, וּמְכָרָן וְקָנָה בִּדְמֵיהֶן עִזִּים. פַּעַם אַחַת עָבַר אוֹתוֹ אָדָם שֶׁאָבְדוּ מִמֶּנּוּ הַתַּרְנְגוֹלִין וְאָמַר לַחֲבֵירוֹ: בְּכָאן הִנַּחְתִּי הַתַּרְנְגוֹלִין שֶׁלִּי. שָׁמַע רַבִּי חֲנִינָא, אָמַר לוֹ: יֵשׁ לְךָ בָּהֶן סִימָן? אָמַר לוֹ: הֵן. נָתַן לוֹ סִימָן וְנָטַל אֶת הָעִיזִּין, וְהֵן הֵן עִיזֵי דְּאַיְיתוֹ דּוּבֵּי בְּקַרְנַיְיהוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת דְּחִיקָא לֵיהּ מִילְּתָא טוּבָא. עֲבַד מִלְּתָא וְלָא הֲוָה לֵיהּ מִידֵּי לְמִטְעַם, שְׁקַל בְּרָא דְּתוּמָא וְשַׁדְיֵיהּ בְּפוּמֵיהּ, חֲלַשׁ לִבֵּיהּ וְנִים. אָזוּל רַבָּנַן לְשַׁיּוֹלֵי בֵּיהּ, חַזְיוּהּ דְּקָא בָכֵי וְחָיֵיךְ, וּנְפַק צוּצִיתָא דְּנוּרָא מֵאַפּוּתֵיהּ.

כִּי אִתְּעַר, אֲמַרוּ לֵיהּ: מַאי טַעְמָא קָבָכֵית וְחָיֵיכְתְּ? אָמַר לְהוּ: דַּהֲוָה יָתֵיב עִמִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַאֲמַרִי לֵיהּ: עַד מָתַי אֶצְטָעַר בְּהַאי עָלְמָא? וַאֲמַר לִי: אֶלְעָזָר בְּנִי, נִיחָא לָךְ דְּאֵפְכֵיהּ לְעָלְמָא מֵרֵישָׁא, אֶפְשָׁר דְּמִתֵּילְדַתְּ בְּשַׁעְתָּא דְּמָזוֹנֵי.

אָמַרִי לְקַמֵּיהּ: כּוּלֵּי הַאי, וְאֶפְשָׁר? אֲמַרִי לֵיהּ: דַּחֲיֵי טְפֵי אוֹ דְּחַיֵּינָא? אָמַר לִי: דַּחֲיֵית.

אָמַרִי לְקַמֵּיהּ: אִם כֵּן, לָא בָּעֵינָא.

אָמַר לִי: בְּהַאי אַגְרָא דַּאֲמַרְתְּ "לָא בָּעֵינָא" יָהֵיבְנָא לָךְ לְעָלְמָא דְּאָתֵי תְּלֵיסָרֵי נַהֲרָווֹתָא דְּמִשְׁחָא אֲפָרְסְמוֹן דְּכַיִּין כִּפְרַת וְדִיגְלַת, דְּמִעַנְּגָתְּ בְּהוּ. אָמַרִי לְקַמֵּיהּ: הַאי וְתוּ לָא? אָמַר לִי: וּלְחַבְרָךְ מַאי יָהֵיבְנָא? אֲמַרִי לֵיהּ: וַאֲנָא מְגַבְּרָא דְּלֵית לֵיהּ בָּעֵינָא? מַחַיִּין בְּאִסְקוּטָלָא אַפּוּתַאי, וַאֲמַר לִי: אֶלְעָזָר בְּרִי, גָּרוֹ בָּךְ גִּירַי.

רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָּזַר תַּעֲנִיתָא וְאָתֵי מִיטְרָא! אָמַר לְהוּ: הָא אֲנָא, הָא בַּר לֵיוַאי. אֲמַרוּ לֵיהּ: דְּיָתֵי וְנֵיכַוִּין דַּעְתִּין, אֶפְשָׁר דְּתָבְרֵי צִיבּוּרָא לְבַיְיהוּ דְּאָתֵי מִיטְרָא. בְּעוֹן רַחֲמֵי וְלָא אָתֵי מִיטְרָא.

אָמַר לְהוּ: נִיחָא לְכוּ שֶׁיְּבֹא מָטָר בִּשְׁבִילְנוּ? אֲמַרוּ לֵיהּ: הֵן. אָמַר: רָקִיעַ רָקִיעַ כַּסֵּי פָּנֶיךָ! לָא אִיכַּסֵּי. אָמַר: כַּמָּה עַזִּין פְּנֵי רָקִיעַ, אִיכַּסֵּי וַאֲתָא מִיטְרָא.

לֵוִי גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְלָא אֲתָא מִיטְרָא. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! עֲלִית וְיָשַׁבְתְּ בַּמָּרוֹם וְאֵין אַתָּה מְרַחֵם עַל בָּנֶיךָ. אֲתָא מִיטְרָא, וְאִיטְּלַע. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם אַל יְטִיחַ אָדָם דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה, שֶׁהֲרֵי אָדָם גָּדוֹל הֵטִיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאִיטְּלַע, וּמַנּוּ — לֵוִי.

הָא גְּרָמָא לֵיהּ? וְהָא לֵוִי אַחְוֵי קִידָּה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי, וְאִיטְּלַע! הָא וְהָא גְּרָמָא לֵיהּ.

רַבִּי חִיָּיא בַּר לוּלְיָינִי שַׁמְעִינְהוּ לְהָנָךְ עֲנָנֵי דְּקָאָמְרִי: נֵיתוֹ וְנִישְׁדֵּי מַיָּא בָּעַמּוֹן וּמוֹאָב. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כְּשֶׁנָּתַתָּ תּוֹרָה לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל חִזַּרְתָּ עַל כָּל אוּמּוֹת הָעוֹלָם וְלֹא קִיבְּלוּהָ, וְעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם מָטָר? שְׁדוֹ הָכָא. שַׁדְיוּהּ אַדּוּכְתַּיְיהוּ.

דְּרֵשׁ רַבִּי חִיָּיא בַּר לוּלְיָינִי, מַאי דִּכְתִיב: ״צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה״, אִם נֶאֱמַר תָּמָר לָמָּה נֶאֱמַר אֶרֶז, וְאִם נֶאֱמַר אֶרֶז לָמָּה נֶאֱמַר תָּמָר? אִילּוּ נֶאֱמַר תָּמָר וְלֹא נֶאֱמַר אֶרֶז, הָיִיתִי אוֹמֵר: מָה תָּמָר

## דף כה:

אֵין גִּזְעוֹ מַחְלִיף, אַף צַדִּיק חַס וְשָׁלוֹם אֵין גִּזְעוֹ מַחְלִיף — לְכָךְ נֶאֱמַר אֶרֶז. אִילּוּ נֶאֱמַר אֶרֶז וְלֹא נֶאֱמַר תָּמָר, הָיִיתִי אוֹמֵר: מָה אֶרֶז אֵין עוֹשֶׂה פֵּירוֹת אַף צַדִּיק חַס וְשָׁלוֹם אֵין עוֹשֶׂה פֵּירוֹת — לְכָךְ נֶאֱמַר תָּמָר וְנֶאֱמַר אֶרֶז.

וְאֶרֶז גִּזְעוֹ מַחְלִיף? וְהָתַנְיָא: הַלּוֹקֵחַ אִילָן מֵחֲבֵירוֹ לְקוֹץ, מַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח וְקוֹצֵץ. בְּסַדָּן הַשִּׁקְמָה — שְׁנֵי טְפָחִים. בִּבְתוּלַת הַשִּׁקְמָה — שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. בְּקָנִים וּבְגֶפָנִים — מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעְלָה. בִּדְקָלִים וּבַאֲרָזִים — חוֹפֵר לְמַטָּה וּמַשְׁרִישׁ, לְפִי שֶׁאֵין גִּזְעוֹ מַחְלִיף.

הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בִּשְׂאָר מִינֵי אֲרָזִים, כִּדְרַבָּה בַּר הוּנָא. דְּאָמַר רַבָּה בַּר הוּנָא: עֶשְׂרָה מִינֵי אֲרָזִים הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה וַהֲדַס וְגוֹ׳״.

תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁגָּזַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, בָּאַחֲרוֹנָה הִתְחִילוּ הַצִּבּוּר לְצֵאת. אָמַר לָהֶם: תִּקָּנְתֶם קְבָרִים לְעַצְמְכֶם?! גָּעוּ כָּל הָעָם בִּבְכִיָּה, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים.

שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁיָּרַד לִפְנֵי הַתֵּיבָה, וְאָמַר עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת וְלֹא נַעֲנָה. יָרַד רַבִּי עֲקִיבָא אַחֲרָיו וְאָמַר: ״אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, לְמַעַנְךָ רַחֵם עָלֵינוּ״, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים. הֲווּ מְרַנְּנִי רַבָּנַן, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: לֹא מִפְּנֵי שֶׁזֶּה גָּדוֹל מִזֶּה, אֶלָּא שֶׁזֶּה מַעֲבִיר עַל מִידּוֹתָיו, וְזֶה אֵינוֹ מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו.

תָּנוּ רַבָּנַן: עַד מָתַי יְהוּ הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין וְהַצִּבּוּר פּוֹסְקִין מִתַּעֲנִיתָם? כִּמְלֹא בֶּרֶךְ הַמַּחֲרִישָׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּחֲרֵבָה טֶפַח, בְּבֵינוֹנִית טְפָחַיִם, בַּעֲבוּדָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין לְךָ טֶפַח מִלְמַעְלָה, שֶׁאֵין תְּהוֹם יוֹצֵא לִקְרָאתוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְהָא תַּנְיָא טְפָחַיִם! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בַּעֲבוּדָה, כָּאן בְּשֶׁאֵינָהּ עֲבוּדָה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כְּשֶׁמְּנַסְּכִין אֶת הַמַּיִם בֶּחָג, תְּהוֹם אוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: אַבַּע מֵימָיךְ, קוֹל שְׁנֵי רֵיעִים אֲנִי שׁוֹמֵעַ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ וְגוֹ׳״.

אָמַר רַבָּה: לְדִידִי חֲזִי לִי הַאי רִידְיָא, דְּמֵי לְעִיגְלָא וּפְרִיטָא שִׁפְווֹתֵיהּ וְקָיְימָא בֵּין תְּהוֹמָא תַּתָּאָה לְתְהוֹמָא עִילָּאָה. לְתְהוֹמָא עִילָּאָה אָמַר לֵיהּ: חֲשׁוֹר מֵימָיךְ. לְתְהוֹמָא תַּתָּאָה אָמַר לֵיהּ: אַבַּע מֵימָיךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ וְגוֹ׳״.

הָיוּ מִתְעַנְּיִן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה כּוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ מִתְעַנְּיִן וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים, קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה — לֹא יַשְׁלִימוּ. לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה — יַשְׁלִימוּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוֹדֶם חֲצוֹת — לֹא יַשְׁלִימוּ. לְאַחַר חֲצוֹת — יַשְׁלִימוּ.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: קוֹדֶם תֵּשַׁע שָׁעוֹת — לֹא יַשְׁלִימוּ, לְאַחַר תֵּשַׁע שָׁעוֹת — יַשְׁלִימוּ, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּאַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְעַנָּה מִתֵּשַׁע שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֲרָאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחְאָב וְגוֹ׳״.

רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה. סָבַר לְאַשְׁלוֹמֵינְהוּ, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַמֵּי: קוֹדֶם חֲצוֹת וְאַחַר חֲצוֹת שָׁנִינוּ. שְׁמוּאֵל הַקָּטָן גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה. כִּסְבוּרִין הָעָם לוֹמַר: שִׁבְחוֹ שֶׁל צְבוּר הוּא.

אָמַר לָהֶם: אֶמְשׁוֹל לָכֶם מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לְעֶבֶד שֶׁמְּבַקֵּשׁ פְּרָס מֵרַבּוֹ, אָמַר לָהֶם: תְּנוּ לוֹ וְאַל אֶשְׁמַע קוֹלוֹ.

שׁוּב, שְׁמוּאֵל הַקָּטָן גְּזַר תַּעֲנִיתָא וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה. כִּסְבוּרִים הָעָם לוֹמַר שִׁבְחוֹ שֶׁל צְבוּר הוּא, אָמַר לָהֶם שְׁמוּאֵל: לֹא שֶׁבַח שֶׁל צְבוּר הוּא, אֶלָּא אֶמְשׁוֹל לָכֶם מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לְעֶבֶד שֶׁמְּבַקֵּשׁ פְּרָס מֵרַבּוֹ, וְאָמַר לָהֶם: הַמְתִּינוּ לוֹ עַד שֶׁיִּתְמַקְמֵק וְיִצְטַעֵר, וְאַחַר כָּךְ תְּנוּ לוֹ.

וְלִשְׁמוּאֵל הַקָּטָן שִׁבְחוֹ שֶׁל צְבוּר הֵיכִי דָּמֵי? אָמַר ״מַשִּׁיב הָרוּחַ״ וּנְשַׁב זִיקָא, אָמַר ״מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם״ וַאֲתָא מִיטְרָא.

מַעֲשֶׂה וְנָזְרוּ תַּעֲנִית בְּלוֹד כּוּ׳. וְנֵימָא הַלֵּל מֵעִיקָּרָא? אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַוְיְיהוּ: לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים הַלֵּל

## דף כו.

אֶלָּא עַל נֶפֶשׁ שְׁבֵעָה וְכָרֵס מְלֵאָה. אִינִי? וְהָא רַב פָּפָּא אִיקְּלַע לְבֵי כְּנִישְׁתָּא דַּאֲבִי גּוֹבָר וּגְזַר תַּעֲנִית, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים עַד חֲצוֹת, וְאָמַר [לָהֶם: אִמְרוּ] הַלֵּל וְאַחַר כָּךְ אִכְלוּ וּשְׁתוּ! שְׁאנֵי בְּנֵי מָחוֹזָא, דִּשְׁכִיחִי בְּהוּ שִׁכְרוּת.

## הֲדַרַן עֲלָךְ סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ

**בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים** בְּשָׁנָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם; בַּשַּׁחֲרִית, בַּמּוּסָף, בַּמִּנְחָה, וּבִנְעִילַת שְׁעָרִים: בְּתַעֲנִיּוֹת, וּבְמַעֲמָדוֹת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים.

אֵלּוּ הֵן מַעֲמָדוֹת. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי", וְכִי הֵיאַךְ קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו?

הִתְקִינוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת, עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה מַעֲמָד בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל כֹּהֲנִים שֶׁל לְוִיִּם וְשֶׁל יִשְׂרְאֵלִים.

הִגִּיעַ זְמַן הַמִּשְׁמָר לַעֲלוֹת, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם עוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר מִתְכַּנְּסִין לְעָרֵיהֶן, וְקוֹרְאִין בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית. וְאַנְשֵׁי הַמַּעֲמָד הָיוּ מִתְעַנִּין אַרְבָּעָה יָמִים בַּשָּׁבוּעַ מִיּוֹם שֵׁנִי וְעַד יוֹם חֲמִישִׁי. וְלֹא הָיוּ מִתְעַנִּין עֶרֶב שַׁבָּת — מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְלֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת — כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מְמֻנּוּחָה וְעוֹנֶג לִיגִיעָה וְתַעֲנִית וְיָמוּתוּ.

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן: בְּרֵאשִׁית, וִיהִי רָקִיעַ. בַּשֵּׁנִי: יְהִי רָקִיעַ, וְיִקָּווּ הַמַּיִם. בַּשְּׁלִישִׁי: יִקָּווּ הַמַּיִם, וִיהִי מְאוֹרֹת. בָּרְבִיעִי: יְהִי מְאוֹרֹת, וְיִשְׁרְצוּ הַמַּיִם. בַּחֲמִישִׁי: יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם, וְתוֹצֵא הָאָרֶץ. בַּשִּׁשִּׁי: תּוֹצֵא הָאָרֶץ, וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם.

פָּרְשָׁה גְּדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשֵׁנַיִם, וְהַקְּטַנָּה בְּיָחִיד. בְּשַׁחֲרִית וּבַמּוּסָף. וּבַמִּנְחָה נִכְנָסִין וְקוֹרִין עַל פִּיהֶן, כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע. עֶרֶב שַׁבָּת בַּמִּנְחָה לֹא הָיוּ נִכְנָסִין — מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

כָּל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַלֵּל — אֵין מַעֲמָד בַּשַּׁחֲרִית, קָרְבַּן מוּסָף — אֵין בַּנְּעִילָה, קָרְבַּן עֵצִים — אֵין בַּמִּנְחָה. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי, כָּךְ הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה: קָרְבַּן מוּסָף — אֵין בַּמִּנְחָה, קָרְבַּן עֵצִים — אֵין בַּנְּעִילָה. חָזַר רַבִּי עֲקִיבָא לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כְּבֶן עַזַּאי.

זְמַן עֲצֵי כֹּהֲנִים וְהָעָם: תִּשְׁעָה: בְּאֶחָד בְּנִיסָן בְּנֵי אָרַח בֶּן יְהוּדָה, בְּעֶשְׂרִים בְּתַמּוּז בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה, בַּחֲמִשָּׁה בְּאָב בְּנֵי פַרְעוֹשׁ בֶּן יְהוּדָה, בְּשִׁבְעָה בּוֹ בְּנֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב, בַּעֲשָׂרָה בּוֹ בְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִין, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּנֵי זַתּוּא בֶּן יְהוּדָה.

וְעִמָּהֶם כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, וְכָל מִי שֶׁטָּעָה בְּשִׁבְטוֹ, וּבְנֵי גּוֹנְבֵי עֵלִי וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת.

בְּעֶשְׂרִים בּוֹ בְּנֵי פַּחַת מוֹאָב בֶּן יְהוּדָה, בְּעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל בְּנֵי עָדִין בֶּן יְהוּדָה, בְּאֶחָד בְּטֵבֵת שָׁבוּ בְּנֵי פַרְעוֹשׁ שְׁנִיָּה. בְּאֶחָד בְּטֵבֵת לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד, שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל וְקָרְבַּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֵצִים.

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵירְעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁעָה בְּאָב. בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז

## דף כו:

נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, וּבָטַל הַתָּמִיד, וְהוּבְקְעָה הָעִיר, וְשָׂרַף אַפּוֹסְטֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה, וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל.

בְּתִשְׁעָה בְּאָב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ, וְחָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁנִיָּה, וְנִלְכְּדָה בֵּיתֵר, וְנֶחְרְשָׁה הָעִיר.

מְשֻׁנְכָנָס אָב מְמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה. שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ אָסוּר מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס, וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב לֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנֵי תַבְשִׁילִין, לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יְשַׁנֶּה. רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב בִּכְפַיִּית הַמִּטָּה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבָּהֶן בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת בִּכְלֵי לָבָן שְׁאוּלִין — שֶׁלֹּא לְבַיֵּישׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ. כָּל הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה.

וּבְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בַּכְּרָמִים. וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת: בָּחוּר, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מָה אַתָּה בּוֹרֵר לָךְ. אַל תִּתֵּן עֵינֶיךָ בַּנּוֹי, תֵּן עֵינֶיךָ בַּמִּשְׁפָּחָה. "שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל", וְאוֹמֵר: "תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וִיהַלְלוּהָ בַּשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ".

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ". "בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ" — זֶה מַתַּן תּוֹרָה, "וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ" — זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

**גְּמָ'** בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם כּוּ'. תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת מִי אִיכָּא מוּסָף? חַסּוֹרֵי מֵיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן כָּל זְמַן שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, וְיֵשׁ מֵהֶן אַרְבָּעָה פְּעָמִים בַּיּוֹם — שַׁחֲרִית וּמוּסָף מִנְחָה וּנְעִילַת שְׁעָרִים, וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים: תַּעֲנִיּוֹת, וּמַעֲמָדוֹת, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: שַׁחֲרִית וּמוּסָף — יֵשׁ בָּהֶן נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, מִנְחָה וּנְעִילָה — אֵין בָּהֶן נְשִׂיאַת כַּפַּיִם.

מַאן חֲכָמִים — רַבִּי יְהוּדָה הִיא. דְּתַנְיָא: שַׁחֲרִית וּמוּסָף מִנְחָה וּנְעִילָה כּוּלָּן יֵשׁ בָּהֶן נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שַׁחֲרִית וּמוּסָף — יֵשׁ בָּהֶן נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, מִנְחָה וּנְעִילָה — אֵין בָּהֶן נְשִׂיאַת כַּפַּיִם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נְעִילָה — יֵשׁ בָּהּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, מִנְחָה — אֵין בָּהּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם.

בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי מֵאִיר סָבַר: כָּל יוֹמָא טַעְמָא מַאי לָא פָּרְשִׂי כָּהֲנֵי יְדֵיהוּ בְּמִנְחָתָא — מִשּׁוּם שִׁכְרוּת, הָאִידָּנָא לֵיכָּא שִׁכְרוּת.

רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: שַׁחֲרִית וּמוּסָף דְּכָל יוֹמָא לָא שְׁכִיחַ שִׁכְרוּת — לָא גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנַן, מִנְחָה וּנְעִילָה דְּכָל יוֹמָא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת — גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנַן.

רַבִּי יוֹסֵי סָבַר: מִנְחָה דְּאִיתַּהּ בְּכָל יוֹמָא — גְּזַרוּ בַּהּ רַבָּנַן, נְעִילָה דְּלֵיתַהּ בְּכָל יוֹמָא — לָא גְּזַרוּ בַּהּ רַבָּנַן.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נָהֲגוּ הָעָם כְּרַבִּי מֵאִיר. וְרָבָא אָמַר: מִנְהָג כְּרַבִּי מֵאִיר.

מַאן דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר — דְּרִשִׁינַן לַהּ בְּפִירְקָא. מַאן דְּאָמַר מִנְהָג — מִידְּרָשׁ לָא דְּרִשִׁינַן, אוֹרוֹיֵי מוֹרִינַן. וּמַאן דְּאָמַר נָהֲגוּ — אוֹרוֹיֵי לָא מוֹרִינַן, וְאִי עָבֵיד — עָבֵיד, וְלָא מַהְדְּרִינַן לֵיהּ.

וְרַב נַחְמָן אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וְהָאִידָּנָא מַאי טַעְמָא פָּרְשׁוּ כָּהֲנֵי יְדֵייהוּ בְּמִנְחָתָא דְּתַעֲנִיתָא? כֵּיוָן דִּבְסָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה קָא פָּרְשׁוּ — כִּתְפִילַּת נְעִילָה דָּמְיָא.

דְּכוּלֵי עָלְמָא מִיהַת שִׁכּוֹר אָסוּר בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם. מְנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: לְמָה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כֹּהֵן מְבָרֵךְ לְפָרָשַׁת נָזִיר? לוֹמַר: מָה נָזִיר אָסוּר בְּיַיִן, אַף כֹּהֵן מְבָרֵךְ אָסוּר בְּיַיִן.

מַתְקֵיף לַהּ אֲבוּהּ דְּרַבִּי זֵירָא, וְאָמְרִי לַהּ אוֹשַׁעְיָא בַּר זַבְדָּא: אִי מָה נָזִיר אָסוּר בְּחַרְצָן — אַף כֹּהֵן מְבָרֵךְ אָסוּר בְּחַרְצָן! אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר קְרָא: ”לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ“, מָה מְשָׁרֵת מוּתָּר בְּחַרְצָן — אַף כֹּהֵן מְבָרֵךְ מוּתָּר בְּחַרְצָן.

## דף כז.

אִי מָה מְשָׁרֵת — בַּעַל מוּם לָא, אַף כֹּהֵן מְבָרֵךְ — בַּעַל מוּם לָא! הָא אִיתַּקַּשׁ לְנָזִיר.

וּמַאי חָזֵית דְּמַקֵּשְׁתְּ לְקוּלָּא? אַקֵּישׁ לְחוּמְרָא! אַסְמַכְתָּא נִינְהוּ מִדְּרַבָּנַן, וּלְקוּלָּא.

אֵלּוּ הֵן מַעֲמָדוֹת. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ”צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כּוּ“. מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: אֵלּוּ הֵן מַעֲמָדוֹת. וּמָה טַעַם תִּיקְנוּ מַעֲמָדוֹת, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ”צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי“.

וְהֵיאַךְ קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו? הִתְקִינוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת. עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה מַעֲמָד בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל כֹּהֲנִים וְשֶׁל לְוִיִּם וְשֶׁל יִשְׂרְאֵלִים. הִגִּיעַ זְמַן מִשְׁמָר לַעֲלוֹת, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם.

תָּנוּ רַבָּנַן: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה בִּירִיחוֹ. שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה בִּירִיחוֹ?! נִפִּישָׁן לְהוּ טוּבָא! אֶלָּא: שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מֵהֶן בִּירִיחוֹ. הִגִּיעַ זְמַן הַמִּשְׁמָר לַעֲלוֹת, חֲצִי הַמִּשְׁמָר הָיָה עוֹלֶה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם, וַחֲצִי הַמִּשְׁמָר הָיָה עוֹלֶה מִירִיחוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּסַפְּקוּ מַיִם וּמָזוֹן לַאֲחֵיהֶם שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וּכְלֵי שִׁיר מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: עִיקַּר שִׁירָה בַּפֶּה, וּמָר סָבַר: עִיקַּר שִׁירָה בִּכְלִי.

אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: מֹשֶׁה תִּיקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת, אַרְבָּעָה מֵאֶלְעָזָר וְאַרְבָּעָה מֵאִיתָמָר. בָּא שְׁמוּאֵל וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְמַלְכוּת דָּוִיד נִדְרְשׁוּ וַיִּמָּצֵא בָהֶם גִּבּוֹרֵי חַיִל בְּיַעְזִיר גִּלְעָד".

מֵיתִיבִי: מֹשֶׁה תִּיקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת, אַרְבָּעָה מֵאֶלְעָזָר וְאַרְבָּעָה מֵאִיתָמָר, וּבָא דָּוִד וּשְׁמוּאֵל וְהֶעֱמִידָן עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵמָּה יִסַּד דָּוִיד וּשְׁמוּאֵל הָרֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם"! הָכִי קָאָמַר: מִיסּוּדוֹ שֶׁל דָּוִד וּשְׁמוּאֵל הָרָמָתִי הֶעֱמִידוּם עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע.

תַּנְיָא אִידַּךְ: מֹשֶׁה תִּיקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִשְׁמָרוֹת, שְׁמוֹנָה מֵאֶלְעָזָר וּשְׁמוֹנָה מֵאִיתָמָר. וּכְשֶׁרָבוּ בְּנֵי אֶלְעָזָר עַל בְּנֵי אִיתָמָר, חִלְּקוּם וְהֶעֱמִידוּם עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֶלְעָזָר רַבִּים לָרָאשֵׁי הַגְּבָרִים מִן בְּנֵי אִיתָמָר וַיַּחְלְקוּם לִבְנֵי אֶלְעָזָר רָאשִׁים לְבֵית אָבוֹת שִׁשָּׁה עָשָׂר וְלִבְנֵי אִיתָמָר לְבֵית אֲבוֹתָם שְׁמוֹנָה", וְאוֹמֵר: "בֵּית אָב אֶחָד אֶחָז לְאֶלְעָזָר וְאַחֵז אֶחָז לְאִיתָמָר".

מַאי "וְאוֹמֵר"? וְכִי תֵּימָא: כִּי הֵיכִי דִּנְפִישִׁי בְּנֵי אֶלְעָזָר, הָכָא נָמֵי דִּנְפִישִׁי בְּנֵי אִיתָמָר — שְׁמוֹנָה, מֵעִיקָּרָא אַרְבָּעָה הֲווֹ, תָּא שְׁמַע: "בֵּית אָב אֶחָד אֶחָז לְאֶלְעָזָר וְאַחֵז אֶחָז לְאִיתָמָר".

תִּיובְתָּא דְּרַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא!

אָמַר לְךָ רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: תַּנָּאֵי הִיא, וְאָנָא דַּאֲמַרִי כִּי הַאי תַּנָּא דְּאָמַר שְׁמוֹנָה.

תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת עָלוּ מִן הַגּוֹלָה, וְאֵלּוּ הֵן: יְדַעְיָה, חָרִים, פַּשְׁחוּר, וְאִימֵּר. עָמְדוּ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם,

## דף כז:

וְחִלְּקוּם וְהֶעֱמִידוּם עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, בְּלִלּוּם וּנְתָנוּם בְּקַלְפִּי. בָּא יְדַעְיָה וְנָטַל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרָיו שֵׁשׁ, בָּא חָרִים וְנָטַל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרָיו שֵׁשׁ, וְכֵן פַּשְׁחוּר, וְכֵן אִימֵּר.

וְכֵן הִתְנוּ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם: שֶׁאֲפִילּוּ יְהוֹיָרִיב רֹאשׁ מִשְׁמֶרֶת עוֹלֶה — לֹא יִדְחֶה יְדַעְיָה מִמְּקוֹמוֹ. אֶלָּא יְדַעְיָה עִיקֵּר, וְיהוֹיָרִיב טָפֵל לוֹ.

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר מִתְכַּנְּסִין בְּעָרֵיהֶן וְקוֹרִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. מְנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר רַב אַסִּי: אִלְמָלֵא מַעֲמָדוֹת לֹא נִתְקַיְּימוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה",

אָמַר אַבְרָהָם: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! שָׁמָּא יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִין לְפָנֶיךָ, אַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּדוֹר הַמַּבּוּל וּכְדוֹר הַפְּלַגָּה? אָמַר לֵיהּ: לָאו. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הוֹדִיעֵנִי בַּמֶּה אִירָשֶׁנָּה? אָמַר לֵיהּ: "קְחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְגוֹ'".

אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! תֵּינַח בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים. בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים מָה תְּהֵא עֲלֵיהֶם? אָמַר לוֹ: כְּבָר תִּקַּנְתִּי לָהֶם סֵדֶר קָרְבָּנוֹת, בִּזְמַן שֶׁקּוֹרְאִין בָּהֶן לְפָנַי — מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאִילּוּ הִקְרִיבוּם לְפָנַי וַאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

תָּנוּ רַבָּנָן: אַנְשֵׁי מִשְׁמָר הָיוּ מִתְפַּלְּלִין עַל קָרְבַּן אֲחֵיהֶם שֶׁיִּתְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד מִתְכַּנְּסִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיוֹשְׁבִין אַרְבַּע תַּעֲנִיּוֹת: בַּשֵּׁנִי בַּשַּׁבָּת, בַּשְּׁלִישִׁי, בָּרְבִיעִי, וּבַחֲמִישִׁי. בַּשֵּׁנִי — עַל יוֹרְדֵי הַיָּם. בַּשְּׁלִישִׁי — עַל הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת.

בָּרְבִיעִי — עַל אַסְכָּרָא שֶׁלֹּא תִּיפּוֹל עַל הַתִּינוֹקוֹת. בַּחֲמִישִׁי — עַל עוּבָּרוֹת וּמֵינִיקוֹת. עוּבָּרוֹת — שֶׁלֹּא יַפִּילוּ, מֵינִיקוֹת — שֶׁיְּנִיקוּ אֶת בְּנֵיהֶם. וּבָעֶרֶב שַׁבָּת לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, קַל וָחוֹמֶר בַּשַּׁבָּת עַצְמָהּ.

בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת מַאי טַעְמָא לָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי הַנּוֹצְרִים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי לַיְצִירָה.

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִפְּנֵי נְשָׁמָה יְתֵירָה, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: נְשָׁמָה יְתֵירָה נִיתְּנָה בּוֹ בָּאָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת נוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ". כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת — וַי אָבְדָה נָפֶשׁ.

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן "בְּרֵאשִׁית" וְ"יְהִי רָקִיעַ". תָּנָא: "בְּרֵאשִׁית" בִּשְׁנַיִם, "יְהִי רָקִיעַ" בְּאֶחָד. בִּשְׁלָמָא "יְהִי רָקִיעַ" בְּאֶחָד — תְּלָתָא פְּסוּקֵי הָווּ. אֶלָּא "בְּרֵאשִׁית" בִּשְׁנַיִם, מַאי טַעְמָא? חַמְשָׁה פְּסוּקֵי הַוְיִין, וְתַנְיָא: הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה — אַל יִפְחוֹת מִשִּׁלְשָׁה פְּסוּקִים!

רַב אָמַר: דּוֹלֵג. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: פּוֹסֵק. וְרַב דְּאָמַר דּוֹלֵג, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר פּוֹסֵק? קַסָּבַר: כָּל פְּסוּקָא דְּלָא פָּסְקֵיהּ מֹשֶׁה — אֲנַן לָא פָּסְקִינַן לֵיהּ.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר פּוֹסֵק, וּמִי פָּסְקִינַן? וְהָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא קָרָא: צַעַר גָּדוֹל הָיָה לִי אֵצֶל רַבִּי חֲנִינָא הַגָּדוֹל וְלֹא הִתִּיר לִי לִפְסוֹק אֶלָּא לְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, הוֹאִיל וּלְהִתְלַמֵּד עֲשׂוּיִן. וּשְׁמוּאֵל — הָתָם טַעְמָא מַאי? מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר. הָכָא נָמֵי לָא אֶפְשָׁר.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר פּוֹסֵק, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר דּוֹלֵג? גְּזֵירָה מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין וּגְזֵרָה מִשּׁוּם הַיּוֹצְאִין.

מֵיתִיבִי: פָּרָשָׁה שֶׁל שִׁשָּׁה פְּסוּקִים — קוֹרִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם, וְשֶׁל חֲמִשָּׁה — בְּיָחִיד. וְאִם הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה, הַשֵּׁנִי קוֹרֵא שְׁנַיִם מִפָּרָשָׁה זוֹ וְאֶחָד מִפָּרָשָׁה אַחֶרֶת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה, לְפִי שֶׁאֵין מַתְחִילִין בַּפָּרָשָׁה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִין.

לְמַאן דְּאָמַר דּוֹלֵג — לִידְלוֹג, וּלְמַאן דְּאָמַר פּוֹסֵק — לִיפְסוֹק! שָׁאנֵי הָתָם,

## דף כח.

דְּאִית לֵיהּ רַוּוחָא.

פָּרְשָׁה גְּדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשֶׁנַיִם בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף. וּבַמִּנְחָה קוֹרִין עַל פִּיהֶן כּוּ'. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הֵיכִי קָאָמַר? בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף קוֹרִין אוֹתָהּ בַּסֵּפֶר, וּבַמִּנְחָה קוֹרִין אוֹתָהּ עַל פֶּה כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע, אוֹ דִלְמָא הָכִי קָתָנֵי: בַּשַּׁחֲרִית קוֹרִין אוֹתָהּ בַּסֵּפֶר, וּבַמּוּסָף וּבַמִּנְחָה קוֹרִין אוֹתָהּ עַל פֶּה כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע?

תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף נִכְנָסִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְקוֹרִין כְּדֶרֶךְ שֶׁקוֹרִין כָּל הַשָּׁנָה, וּבַמִּנְחָה יָחִיד קוֹרֵא אוֹתָהּ עַל פֶּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי יָחִיד יָכוֹל לִקְרוֹת דִּבְרֵי תוֹרָה עַל פֶּה בְּצִיבּוּר? אֶלָּא כּוּלָּן נִכְנָסִין וְקוֹרִין אוֹתָהּ עַל פֶּה כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע.

כָּל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַלֵּל אֵין בּוֹ מַעֲמָד כּוּ'. מָה הֶפְרֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה? הַלֵּלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה, וְהַלֵּלוּ דִּבְרֵי סוֹפְרִים.

זְמַן עֲצֵי כֹּהֲנִים וְהָעָם כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנַן: לְמָה הוּצְרְכוּ לוֹמַר זְמַן עֲצֵי כֹּהֲנִים וְהָעָם? אָמְרוּ: כְּשֶׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה לֹא מָצְאוּ עֵצִים בַּלִּשְׁכָּה, וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְהִתְנַדְּבוּ מִשֶּׁלָּהֶם.

וְכָךְ הִתְנוּ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן: שֶׁאֲפִילּוּ לִשְׁכָּה מְלֵאָה עֵצִים יִהְיוּ אֵלּוּ מִתְנַדְּבִין מִשֶּׁלָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל קׇרְבַּן הָעֵצִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהָבִיא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית אֲבוֹתֵינוּ לְעִתִּים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בְּשָׁנָה לְבַעֵר עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֵינוּ כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה".

וְעַמָּהֶם כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְכָל מִי כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנַן: מָה הָיוּ בְּנֵי גוֹנְבֵי עֶלִי וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת? אָמְרוּ: פַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרִשָּׁעָה שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַבִיאוּ עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, וְשֶׁלֹּא יַבִיאוּ בִּכּוּרִים לִירוּשָׁלַיִם, וְהוֹשִׁיבוּ פְּרוֹזְדָאוֹת עַל הַדְּרָכִים כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל.

מָה עָשׂוּ כְּשֵׁרִין וְיִרְאֵי חֵטְא שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר? הֵבִיאוּ סַלֵּי בִכּוּרִים וְחִיפּוּם בְּקִצְיעוֹת וּנְטָלוּם, וְעָלֵי עַל כְּתֵפֵיהֶן. וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעוּ אֵצֶל פְּרוֹזְדָאוֹת, אָמְרוּ לָהֶם: לְהֵיכָן אַתֶּם הוֹלְכִין? אוֹמְרִין לָהֶם: לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי עִגּוּלֵי דְּבֵילָה בַּמַּכְתֶּשֶׁת שֶׁלְּפָנֵינוּ, וּבְעֶלֵי שֶׁעַל כְּתֵפֵינוּ. כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ מֵהֶן — עִיטְרוּם בְּסַלִּים, וְהֵבִיאוּם לִירוּשָׁלַיִם.

תָּנָא: הֵן הֵן בְּנֵי סַלְמַאי הַנְּתוֹפָתִי. תָּנוּ רַבָּנַן: מָה הֵן בְּנֵי סַלְמַאי הַנְּתוֹפָתִי? אָמְרוּ: פַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרִשָּׁעָה שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַבִיאוּ עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, וְהוֹשִׁיבוּ פְּרוֹזְדָאוֹת עַל הַדְּרָכִים כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט עַל הַדְּרָכִים, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל.

מָה עָשׂוּ יִרְאֵי חֵטְא שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר? הֵבִיאוּ גְּזִירֵיהֶן וְעָשׂוּ סוּכּוֹת, וְהִנִּיחוּ עַל כְּתֵפֵיהֶם וְהָלְכוּ לָהֶם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ אֶצְלָן, אָמְרוּ לָהֶם: לְהֵיכָן אַתֶּם הוֹלְכִין? אָמְרוּ לָהֶם: לְהָבִיא

גּוֹזָלוֹת מִשּׁוֹבָךְ שֶׁלְּפָנֵינוּ וּבַסּוּלָּמוֹת שֶׁעַל כְּתֵפֵינוּ. כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ מֵהֶן פֵּירְקוּם וֶהֱבִיאוּם וְהֶעֱלוּם לִירוּשָׁלַיִם.

וַעֲלֵיהֶם וְעַל כֵּיוֹצֵא בָּהֶם הוּא אוֹמֵר: ״זֶכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״, וְעַל יָרְבְעָם בֶּן נְבָט וַחֲבֵרָיו נֶאֱמַר: ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״.

בְּעֶשְׂרִים בּוֹ בְּנֵי פַּחַת מוֹאָב בֶּן יְהוּדָה. תָּנָא: בְּנֵי פַּחַת מוֹאָב בֶּן יְהוּדָה — הֵן הֵן בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֵן הֵן בְּנֵי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה.

בְּעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל בְּנֵי עָדִין בֶּן יְהוּדָה וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: בְּנֵי עָדִין בֶּן יְהוּדָה — הֵן הֵן בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֵן הֵן בְּנֵי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה.

בְּאֶחָד בְּטֵבֵת שָׁבוּ בְּנֵי פַּרְעוֹשׁ שְׁנֵיָה כּוּ׳. מַנִּי מַתְנִיתִין? לָא רַבִּי מֵאִיר, וְלָא רַבִּי יְהוּדָה, וְלָא רַבִּי יוֹסֵי. אִי רַבִּי מֵאִיר, לִיתְנֵי: שָׁבוּ בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה שְׁנֵיָה!

אִי רַבִּי יְהוּדָה, לִיתְנֵי: שָׁבוּ בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה שְׁנֵיָה! אִי רַבִּי יוֹסֵי, לִיתְנֵי: שָׁבוּ בְּנֵי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה שְׁנֵיָה!

לְעוֹלָם רַבִּי יוֹסֵי, וּתְרֵי תַּנָּאֵי אֲלִיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי.

בְּאֶחָד בְּטֵבֵת לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד כּוּ׳. אָמַר לֵיהּ מָר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אָשֵׁי:

## דף כח:

מַאי שְׁנָא הַלֵּל דְּדָחֵי דִּידֵיהּ, וּמַאי שְׁנָא מוּסָף דְּלָא דָּחֵי דִּידֵיהּ?

אָמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי: הַשְׁתָּא דְּלָאו דִּידֵיהּ דָּחֵי — דִּידֵיהּ לָא כָּל שֶׁכֵּן? אָמַר לֵיהּ, הָכִי קָאָמֵינָא לָךְ: לָא לִידָּחֵי אֶלָּא דִּידֵיהּ!

אָמַר לֵיהּ: אִיכָּא רַבִּי יוֹסֵי דְּקָאֵי כְּווֹתָךְ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּסָף יֵשׁ בּוֹ מַעֲמָד. מַעֲמָד דְּמַאי? אִילֵימָא מַעֲמָד דְּשַׁחֲרִית, הָא תַּנָּא קַמָּא נָמֵי הָכִי קָאָמַר! אֶלָּא מַעֲמָד דְּמוּסָף — דִּידֵיהּ נָמֵי לָא דָּחֵי?!

אֶלָּא דְּמִנְחָה — קָרְבַּן עֲצִים דָּחֵי! אֶלָּא לָאו, דִּנְעִילָה. שְׁמַע מִינַּהּ: דִּידֵיהּ דָּחֵי, דְּלָאו דִּידֵיהּ — לָא דָּחֵי. שְׁמַע מִינַּהּ.

וְלִיתְנֵי נָמֵי: בְּאֶחָד בְּנִיסָן לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַלֵּל וְקָרְבַּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֲצִים! אָמַר רָבָא: זֹאת אוֹמֶרֶת הַלֵּילָא דִּבְרֵישׁ יַרְחָא לָאו דְּאוֹרָיְיתָא.

דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: שְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה יָחִיד גּוֹמֵר בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג, וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנוּכָּה, וְיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת. וּבַגּוֹלָה, עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם, וְאֵלּוּ הֵן: תִּשְׁעַת יְמֵי הַחַג, וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנוּכָּה, וּשְׁנֵי יָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל פֶּסַח, וּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל עֲצֶרֶת.

רַב אִיקְלַע לְבָבֶל, חֲזָנְהוּ דְּקָא קָרוּ הַלֵּילָא בְּרֵישׁ יְרֵחָא, סְבַר לְאַפְסוֹקֵינְהוּ. כֵּיוָן דַּחֲזָא דְּקָא מְדַלְּגֵי דַּלּוֹגֵי, אֲמַר: שְׁמַע מִינַּהּ מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. תָּנָא: יָחִיד לֹא יַתְחִיל, וְאִם הִתְחִיל גּוֹמֵר.

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵירְעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז וְכוּ'. נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, מְנָלַן? דְּתַנְיָא: בְּשִׁשָּׁה לַחֹדֶשׁ נִיתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ. מַאן דְּאָמַר בְּשִׁשָּׁה נִיתְּנוּ — בְּשִׁשָּׁה נִיתְּנוּ, וּבְשִׁבְעָה עָלָה מֹשֶׁה.

מַאן דְּאָמַר בְּשִׁבְעָה — בְּשִׁבְעָה נִיתְּנוּ, וּבְשִׁבְעָה עָלָה מֹשֶׁה, דִּכְתִיב: "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", וּכְתִיב: "וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה". עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה דְּסִיוָן, וְשִׁיתְּסַר דְּתַמּוּז, מְלוֹ לְהוּ אַרְבָּעִין.

בְּשִׁיבְסַר בְּתַמּוּז נָחֵית, אָתָא וְתַבְרִינְהוּ לְלוּחוֹת, וּכְתִיב: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדָיו אֶת הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר".

בָּטַל הַתָּמִיד — גְּמָרָא.

הוּבְקְעָה הָעִיר. בְּשִׁבְעָה עָשָׂר? וְהָכְתִיב: "בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בָּעִיר", וּכְתִיב בָּתָרֵיהּ: "וַתִּבָּקַע הָעִיר וְגוֹ'"!

אָמַר רָבָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן — בָּרִאשׁוֹנָה, כָּאן — בַּשְּׁנִיָּה. דְּתַנְיָא: בָּרִאשׁוֹנָה הוּבְקְעָה הָעִיר בְּתִשְׁעָה בְּתַמּוּז, בַּשְּׁנִיָּה בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בּוֹ.

שָׂרַף אַפּוֹסְטְמוֹס אֶת הַתּוֹרָה — גְּמָרָא.

הֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל, מְנָלַן? דִּכְתִיב: "וּמֵעֵת הוּסַר הַתָּמִיד וְלָתֵת שִׁקּוּץ שֹׁמֵם".

וְחַד הֲוָה? וְהָכְתִיב: "וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם"! אָמַר רָבָא: תְּרֵי הֲווֹ, וּנְפַל חַד עַל חַבְרֵיהּ וְתַבְרֵיהּ (לֵיהּ) לִידֵיהּ, וְאִשְׁתְּכַח דַּהֲוָה כְּתִיב:

## דף כט.

אַנְתְּ צְבִית לְ[אַ]חְרוֹבֵי בֵּיתָא — יְדָךְ אַשְׁלִימְתְּ לֵיהּ.

בְּתִשְׁעָה בְּאָב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ, מְנָלַן — דִּכְתִיב: "וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן". וְאָמַר מָר: שָׁנָה רִאשׁוֹנָה עָשָׂה מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, שְׁנִיָּה הֵקִים מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְשָׁלַח מְרַגְּלִים. וּכְתִיב: "וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת".

וּכְתִיב: "וַיִּסְעוּ מֵהַר ה' דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים". אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם סָרוּ מֵאַחֲרֵי ה'. וּכְתִיב: "וְהָאסַפְסֻף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה וַיָּשֻׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'", וּכְתִיב: "עַד חֹדֶשׁ יָמִים וְגוֹ'" — דְּהָווּ לְהוּ עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין בְּסִיוָן,

וּכְתִיב: ״וַתִּסָּגֵר מִרְיָם שִׁבְעַת יָמִים״ — דְּהָווּ לְהוּ עֶשְׂרִין וְתִשְׁעָה בְּסִיוָן, וּכְתִיב: ״שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים״,

וְתַנְיָא: בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּסִיוָן שָׁלַח מֹשֶׁה מְרַגְּלִים, וּכְתִיב: ״וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם״. הֲנֵי אַרְבָּעִים יוֹם נָכֵי חַד הָווּ!

אָמַר אַבָּיֵי: תַּמּוּז דְּהַהִיא שַׁתָּא מַלּוֹיֵי מַלְיוּהּ, דִּכְתִיב: ״קָרָא עָלַי מוֹעֵד לִשְׁבֹּר בַּחוּרָי״.

וּכְתִיב: ״וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא״, אָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹתוֹ לַיְלָה לֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חִנָּם — וַאֲנִי קוֹבֵעַ לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת.

חָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה, דִּכְתִיב: ״וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הִיא שְׁנַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שְׁנָה לַמֶּלֶךְ נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים עֶבֶד מֶלֶךְ בָּבֶל יְרוּשָׁלִָם וַיִּשְׂרֹף אֶת בֵּית ה׳ וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הִיא שְׁנַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל בִּירוּשָׁלִָם וְגוֹ׳״.

וְתַנְיָא: אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּשִׁבְעָה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״בֶּעָשׂוֹר״. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בֶּעָשׂוֹר, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״בְּשִׁבְעָה״, הָא כֵּיצַד? בְּשִׁבְעָה נִכְנְסוּ נָכְרִים לַהֵיכָל, וְאָכְלוּ וְקִלְקְלוּ בּוֹ שִׁבְעִי שִׁמְּנִי.

וּתְשִׁעִי סָמוּךְ לַחֲשֵׁיכָה הֵצִיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר, וְהָיָה דּוֹלֵק וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב״. וְהֵיכִנוֹ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִלְמָלֵי הָיִיתִי בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר לֹא קָבַעְתִּיו אֶלָּא בָּעֲשִׂירִי, מִפְּנֵי שֶׁרוּבּוֹ שֶׁל הֵיכָל בּוֹ נִשְׂרַף. וְרַבָּנַן — אַתְחַלְתָּא דְּפוּרְעָנוּתָא עֲדִיפָא.

וּבַשְּׁנִיָּה מְנָלַן, דְּתַנְיָא: מְגַלְגְּלִין זְכוּת לְיוֹם זַכַּאי, וְחוֹבָה לְיוֹם חַיָּיב.

אָמְרוּ: כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּרִאשׁוֹנָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה, וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיָה, וּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הָיָתָה, וּמִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁל יְהוֹיָרִיב הָיְתָה. וְהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה, וְעוֹמְדִין עַל דּוּכָנָם. וּמָה שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים? ״וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם״, וְלֹא הִסְפִּיקוּ לוֹמַר ״יַצְמִיתֵם ה׳ אֱלֹהֵינוּ״, עַד שֶׁבָּאוּ נָכְרִים וּכְבָשׁוּם. וְכֵן בַּשְּׁנִיָּה.

נִלְכְּדָה בֵּיתֵר — גְּמָרָא.

נֶחְרְשָׁה הָעִיר — תַּנְיָא: כְּשֶׁחָרַשׁ טוֹרְנוּסְרוּפוּס הָרָשָׁע אֶת הַהֵיכָל, נִגְזְרָה גְּזֵרָה עַל רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַהֲרִיגָה. בָּא אוֹתוֹ הֶגְמוֹן וְעָמַד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְאָמַר: בַּעַל הַחוֹטָם מִתְבַּקֵּשׁ, בַּעַל הַחוֹטָם מִתְבַּקֵּשׁ. שָׁמַע רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲזַל טְשָׁא מִינַּיְיהוּ.

אֲזַל לְגַבֵּיהּ בְּצִנְעָא אֲמַר לֵיהּ: אִי מַצֵּילְנָא לָךְ מַיְיתֵית לִי לְעָלְמָא דְּאָתֵי? אֲמַר לֵיהּ: הֵן. אָמַר לֵיהּ: אִשְׁתְּבַע לִי. אִשְׁתְּבַע לֵיהּ. סְלֵיק לְאִיגָּרָא נָפֵיל וּמֵית. וּגְמִירִי, דְּכִי גָּזְרִי גְּזֵירְתָּא

וּמִית חַד מִינַּייהוּ מְבַטְּלִי לְגֶזֵרָתַייהוּ. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: אוֹתוֹ הֶגְמוֹן מְזוּמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

תָּנוּ רַבָּנָן: מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה, נִתְקַבְּצוּ כִּיתּוֹת כִּיתּוֹת שֶׁל פְּרָחֵי כְהוּנָּה וּמַפְתְּחוֹת הַהֵיכָל בְּיָדָן, וְעָלוּ לְגַג הַהֵיכָל, וְאָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הוֹאִיל וְלֹא זָכִינוּ לִהְיוֹת גִּזְבָּרִין נֶאֱמָנִים — יִהְיוּ מַפְתְּחוֹת מְסוּרוֹת לָךְ. וּזְרָקוּם כְּלַפֵּי מַעְלָה. וְיָצְתָה כְּעֵין פִּיסַּת יָד וְקִיבְּלָתַן מֵהֶם. וְהֵם קָפְצוּ וְנָפְלוּ לְתוֹךְ הָאוּר.

וַעֲלֵיהֶן קוֹנֵן יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא: "מַשָּׂא גֵּיא חִזָּיוֹן מַה לָּךְ אֵפוֹא כִּי עָלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת. תְּשֻׁאוֹת מְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עַלִּיזָה חֲלָלַיִךְ לֹא חַלְלֵי חֶרֶב וְלֹא מֵתֵי מִלְחָמָה". אַף בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נֶאֱמַר: "מְקַרְקֵר קֹר וְשׁוֹעֵ אֶל הָהָר".

מְשֻׁנְכָנַס אָב מְמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: כְּשֵׁם שֶׁמְּשֻׁנְכָנַס אָב מְמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה — כָּךְ מְשֻׁנְכָנַס אֲדָר מַרְבִּין בְּשִׂמְחָה.

## דף כט:

אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ בַּר יִשְׂרָאֵל דְּאִית לֵיהּ דִּינָא בַּהֲדֵי נָכְרִי, לִישְׁתְּמִיט מִינַּיְיהוּ בְּאָב — דְּרִיעַ מַזָּלֵיהּ, וְלֵימְצֵי נַפְשֵׁיהּ בַּאֲדָר — דְּבָרִיא מַזָּלֵיהּ.

"לֹתֵת לָכֶם אַחֲרִית וְתִקְוָה", אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֵלּוּ דְּקָלִים וּכְלֵי פִּשְׁתָּן. "וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'", אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: כְּרֵיחַ שָׂדֶה שֶׁל תַּפּוּחִים.

שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, אֲסוּרִין לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס. אָמַר רַב נַחְמָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְכַבֵּס וְלִלְבּוֹשׁ, אֲבָל לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ — מוּתָּר. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֲפִילּוּ לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ אָסוּר.

אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: תֵּדַע, דְּבָטְלִי קַצָּרֵי דְּבֵי רַב.

מֵתִיב רַב הַמְנוּנָא: בַּחֲמִישִׁי מוּתָּרִים, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. לְמַאי? אִילֵימָא לְכַבֵּס וְלִלְבּוֹשׁ — מַאי כְּבוֹד שַׁבָּת אִיכָּא?

אֶלָּא לְהַנִּיחַ. וּבַחֲמִישִׁי הוּא דִּשְׁרֵי, אֲבָל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ — אָסוּר! לְעוֹלָם לְכַבֵּס וְלִלְבּוֹשׁ, וּכְשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא חָלוּק אֶחָד. דְּאָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא חָלוּק אֶחָד מוּתָּר לְכַבְּסוֹ בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְכַבֵּס וְלִלְבּוֹשׁ, אֲבָל לְהַנִּיחַ — מוּתָּר.

מֵיתִיבִי: אָסוּר לְכַבֵּס לִפְנֵי תִּשְׁעָה בְּאָב, אֲפִילּוּ לְהַנִּיחַ לְאַחַר תִּשְׁעָה בְּאָב. וְגִיהוּץ שֶׁלָּנוּ, כְּכִיבּוּס שֶׁלָּהֶן. וּכְלֵי פִּשְׁתָּן אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גֵּהוּץ. תִּיוּבְתָּא.

שְׁלַח רַב יִצְחָק בַּר גִּיּוֹרֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ כְּלֵי פִּשְׁתָּן אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גְּהוּץ, אֲבָל אָסוּר לְלוֹבְשָׁן בְּשַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ.

אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְפָנָיו, אֲבָל לְאַחֲרָיו — מוּתָּר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ לְאַחֲרָיו נָמֵי אָסוּר. מֵיתִיבִי: שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ — אָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס, וּבַחֲמִישִׁי — מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. כֵּיצַד? חָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת — מוּתָּר לְכַבֵּס כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ.

בַּשֵּׁנִי בַּשְּׁלִישִׁי בָּרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי, לְפָנָיו — אָסוּר, לְאַחֲרָיו — מוּתָּר. חָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מוּתָּר לְכַבֵּס בַּחֲמִישִׁי מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאִם לֹא כִּבֵּס בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת — מוּתָּר לְכַבֵּס בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. לְיֵיט עֲלַהּ אַבָּיֵי וְאִיתֵּימָא רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אַהָא.

חָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי — קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וּמַפְטִיר אֶחָד. בַּשְּׁלִישִׁי וּבָרְבִיעִי — קוֹרֵא אֶחָד וּמַפְטִיר אֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְעוֹלָם קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וּמַפְטִיר אֶחָד. תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל!

אָמַר לְךָ שְׁמוּאֵל: תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְכֵן עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל צָרְכּוֹ, וּמַעֲלֶה עַל שׁוּלְחָנוֹ אֲפִילּוּ כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשָׁעָתוֹ. וְאָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְעַד הַתַּעֲנִית, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַחֹדֶשׁ כּוּלּוֹ אָסוּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אוֹתָהּ שַׁבָּת בִּלְבָד.

וְתַנְיָא אִידַּךְ: וְנוֹהֵג אֵבֶל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְעַד הַתַּעֲנִית, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַחֹדֶשׁ כּוּלּוֹ אָסוּר, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אוֹתָהּ שַׁבָּת בִּלְבָד.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּשְׁלָשְׁתָּן מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ, דִּכְתִיב: "וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבַּתָּהּ". מַאן דְּאָמַר מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְעַד הַתַּעֲנִית —

## דף ל.

מ"חַגָּהּ". וּמַאן דְּאָמַר כּוּלּוֹ אָסוּר — מ"חָדְשָׁהּ", וּמַאן דְּאָמַר כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ אָסוּר — מ"שַׁבַּתָּהּ".

אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְאָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. וְתַרְוַיְיהוּ לְקוּלָּא, וּצְרִיכָא. דְּאִי אַשְׁמוּעִינַן הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר, הָוֵה אָמֵינָא: אֲפִילּוּ מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, קָמַשְׁמַע לַן הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

וְאִי אַשְׁמוּעִינַן הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָוֵה אָמֵינָא: אֲפִילּוּ לְאַחֲרָיו, קָמַשְׁמַע לַן הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר.

עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב לֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין כּוּ׳. אָמַר רַב יְהוּדָה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, אֲבָל מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַטָּה — מוּתָּר. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּסָעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת בָּהּ, אֲבָל בְּסָעוּדָה שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק בָּהּ — מוּתָּר.

וְתַרְוַיְיהוּ לְקוּלָּא, וּצְרִיכָא. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בְּסָעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת בָּהּ, הֲוָה אָמֵינָא: אֲפִילּוּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַטָּה — קָמַשְׁמַע לַן מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, הֲוָה אָמֵינָא: אֲפִילּוּ בְּסָעוּדָה שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק בָּהּ — קָמַשְׁמַע לַן בְּסָעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת בָּהּ.

תַּנְיָא כְּלִישָׁנָא קַמָּא. תַּנְיָא כְּלִישָׁנָא בָּתְרָא. תַּנְיָא כְּלִישָׁנָא בָּתְרָא: הַסּוֹעֵד עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב, אִם עָתִיד לִסְעוֹד סְעוּדָה אַחֶרֶת — מוּתָּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן, וְאִם לָאו — אָסוּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן.

תַּנְיָא כְּלִישָׁנָא קַמָּא: עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב לֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין, לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יְשַׁנֶּה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כֵּיצַד מְשַׁנֶּה? אִם הָיָה רָגִיל לֶאֱכוֹל שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין — יֹאכַל מִין אֶחָד, וְאִם הָיָה רָגִיל לִסְעוֹד בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם — סוֹעֵד בַּחֲמִשָּׁה, הָיָה רָגִיל לִשְׁתּוֹת עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת — שׁוֹתֶה חֲמִשָּׁה כּוֹסוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, אֲבָל מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַטָּה — מוּתָּר.

תַּנְיָא אִידַּךְ: עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב לֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין, לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְשַׁנֶּה. וּמְמַעֵט בַּבָּשָׂר וּבַיַּיִן. כֵּיצַד מְמַעֵט? אִם הָיָה רָגִיל לֶאֱכוֹל לִיטְרָא בָּשָׂר — יֹאכַל חֲצִי לִיטְרָא, הָיָה רָגִיל לִשְׁתּוֹת לוֹג יַיִן — יִשְׁתֶּה חֲצִי לוֹג יַיִן, וְאִם אֵינוֹ רָגִיל כָּל עִיקָּר — אָסוּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיָה רָגִיל לֶאֱכוֹל צָנוֹן אוֹ מָלִיחַ אַחַר סְעוּדָתוֹ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

תַּנְיָא אִידַּךְ: כֹּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם תִּשְׁעָה בְּאָב — אָסוּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְאָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְאָסוּר לְרָחוֹץ. כָּל שֶׁאֵינוֹ מִשּׁוּם תִּשְׁעָה בְּאָב — מוּתָּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְאָסוּר לְרָחוֹץ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: כָּל שָׁעָה שֶׁמּוּתָּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר — מוּתָּר לְרָחוֹץ.

תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל מִצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּאָבֵל — נוֹהֲגוֹת בְּתִשְׁעָה בְּאָב; אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּה, וּבְסִיכָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְאָסוּר לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה בַּנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים, וְלִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה בַּתַּלְמוּד וּבַמִּדְרָשׁ וּבָהֲלָכוֹת וּבָאַגָּדוֹת.

אֲבָל קוֹרֵא הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לִקְרוֹת, וְשׁוֹנֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לִשְׁנוֹת, וְקוֹרֵא בְּקִינוֹת בְּאִיּוֹב, וּבִדְבָרִים הָרָעִים שֶׁבִּירְמְיָה. וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן בְּטֵלִין, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ”פִּקּוּדֵי ה׳ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב״.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אֵינוֹ קוֹרֵא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לִקְרוֹת, וְאֵינוֹ שׁוֹנֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לִשְׁנוֹת. אֲבָל קוֹרֵא הוּא בְּאִיּוֹב וּבְקִינוֹת וּבִדְבָרִים הָרָעִים שֶׁבִּירְמְיָהוּ. וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן בְּטֵלִים בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב".

לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן. תָּנָא: אֲבָל אוֹכֵל הוּא בָּשָׂר מָלִיחַ וְשׁוֹתֶה יַיִן מִגִּתּוֹ. בָּשָׂר מָלִיחַ עַד כַּמָּה? אָמַר רַב חִינְּנָא בַּר כָּהֲנָא מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: כָּל זְמַן שֶׁהוּא כִּשְׁלָמִים. וְיַיִן מִגִּתּוֹ עַד כַּמָּה? כָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס. תָּנָא: יַיִן תּוֹסֵס אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּילּוּי, וְכַמָּה תְּסִיסָתוֹ — שְׁלֹשָׁה יָמִים.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בִּרַבִּי אִילְעַאי: עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב מְבִיאִין לוֹ פַּת חֲרֵבָה בְּמֶלַח, וְיוֹשֵׁב

## דף ל:

בֵּין תַּנּוּר לְכִירַיִם וְאוֹכֵל, וְשׁוֹתֶה עָלֶיהָ קִיתּוֹן שֶׁל מַיִם, וְדוֹמֶה כְּמִי שֶׁמֵּתוֹ מוּטָל לְפָנָיו.

תְּנַן הָתָם: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּתִשְׁעָה בְּאָב — עוֹשִׂין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת — אֵין עוֹשִׂין. וּבְכָל מָקוֹם, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטֵלִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה כָּל אָדָם עַצְמוֹ כְּתַלְמִיד חָכָם. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה אָדָם עַצְמוֹ כְּתַלְמִיד חָכָם, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַנֶּה.

תַּנְיָא אִידַּךְ, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בְּאָב — כְּאִילּוּ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּתִשְׁעָה בְּאָב — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם.

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּתִשְׁעָה בְּאָב וְאֵינוֹ מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם — אֵינוֹ רוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ", מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם — זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ, וְשֶׁאֵינוֹ מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם — אֵינוֹ רוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: כָּל הָאוֹכֵל בָּשָׂר וְשׁוֹתֶה יַיִן בְּתִשְׁעָה בְּאָב — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם עַל עַצְמוֹתָם".

רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב בִּכְפִיַּית הַמִּטָּה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. תַּנְיָא, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: לְדִבְרֶיךָ, עוּבְּרוֹת וּמְנִיקוֹת מָה תְּהֵא עֲלֵיהֶן? אָמַר לָהֶם: אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּיָכוֹל.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים בְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל, וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּיָכוֹל. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שְׁאָר מִטּוֹת.

כִּדְתַנְיָא: כְּשֶׁאָמְרוּ לְכִפּוֹת הַמִּטָּה, לֹא מִטָּתוֹ בִּלְבַד הוּא כּוֹפֶה, אֶלָּא כָּל הַמִּטּוֹת כּוּלָּן הוּא כּוֹפֶה. אָמַר רָבָא: הִלְכְתָא כְּתַנָּא דִּידַן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים כָּל עִיקָּר.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים. בְּשֶׁלָּמָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים — מְשׁוּם דְּאִית בֵּיהּ סְלִיחָה וּמְחִילָה, יוֹם שֶׁנִּיתְּנוּ בּוֹ לוּחוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת.

אֶלָּא חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב מַאי הִיא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: יוֹם שֶׁהוּתְּרוּ שְׁבָטִים לָבוֹא זֶה בָּזֶה.

מַאי דִּרוּשׁ? "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לִבְנוֹת צְלָפְחָד וְגוֹ'" — דָּבָר זֶה לֹא יִהֵא נוֹהֵג אֶלָּא בְּדוֹר זֶה.

אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב נַחְמָן: יוֹם שֶׁהוּתַּר שֵׁבֶט בִּנְיָמִין לָבוֹא בַּקָּהָל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בַּמִּצְפָּה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בִּתּוֹ לְבִנְיָמִן לְאִשָּׁה". מַאי דִּרוּשׁ? אָמַר רַב: "מִמֶּנּוּ", וְלֹא מִבָּנֵינוּ.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יוֹם שֶׁכִּלּוּ בּוֹ מֵתֵי מִדְבָּר. דְּאָמַר מָר: עַד שֶׁלֹּא כָּלוּ מֵתֵי מִדְבָּר לֹא הָיְתָה דִּבּוּר עִם מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת. וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי". אֵלַי הָיָה הַדִּבּוּר.

עוּלָּא אָמַר: יוֹם שֶׁבִּיטֵּל הוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה פְּרוֹסְדָיוֹת שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט עַל הַדְּרָכִים שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל, וְאָמַר:

## דף לא.

לְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצוּ יַעֲלוּ.

רַב מַתְנָה אָמַר: יוֹם שֶׁנִּיתְּנוּ הֲרוּגֵי בֵיתֵר לִקְבוּרָה. וְאָמַר רַב מַתְנָה: אוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּיתְּנוּ הֲרוּגֵי בֵיתֵר לִקְבוּרָה, תִּקְנוּ בְּיִבְנֶה "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", "הַטּוֹב" — שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ, "וְהַמֵּטִיב" — שֶׁנִּיתְּנוּ לִקְבוּרָה.

רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: יוֹם שֶׁפָּסְקוּ מִלְכָרוֹת עֲצִים לַמַּעֲרָכָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וְאֵילָךְ תִּשַּׁשׁ כּוֹחָהּ שֶׁל חַמָּה, וְלֹא הָיוּ כּוֹרְתִין עֲצִים לַמַּעֲרָכָה, לְפִי שֶׁאֵינָן יְבֵשִׁין.

אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא: וְקִרּוּ לֵיהּ יוֹם תְּבַר מַגָּל. מִכָּאן וְאֵילָךְ, דְּמוֹסִיף — יוֹסִיף, וְדִלָּא מוֹסִיף — יֵאָסֵף. מַאי "יֵאָסֵף"? אָמַר רַב יוֹסֵף: תִּקְבְּרֵיהּ אִימֵּיהּ.

שָׁבְּהֶן בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: בַּת מֶלֶךְ שׁוֹאֶלֶת מִבַּת כֹּהֵן גָּדוֹל, בַּת כֹּהֵן גָּדוֹל — מִבַּת סָגָן, וּבַת סָגָן — מִבַּת מְשׁוּחַ מִלְחָמָה, וּבַת מְשׁוּחַ מִלְחָמָה — מִבַּת כֹּהֵן הֶדְיוֹט, וְכָל יִשְׂרָאֵל שׁוֹאֲלִין זֶה מִזֶּה כְּדֵי שֶׁלֹּא (יִתְבַּיֵּישׁ) [וְלַבַּיֵּישׁ] אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ.

כָּל הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲפִילּוּ מְקוּפָּלִין וּמוּנָּחִין בְּקוּפְסָא.

בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בַּכְּרָמִים. תָּנָא: מִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, נִפְנֶה לְשָׁם.

מְיוּחָסוֹת שֶׁבָּהֶן הָיוּ אוֹמְרוֹת: בָּחוּר וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: יְפֵיפִיּוֹת שֶׁבָּהֶן מָה הָיוּ אוֹמְרוֹת — תְּנוּ עֵינֵיכֶם לַיּוֹפִי, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה אֶלָּא לְיוֹפִי. מְיוּחָסוֹת שֶׁבָּהֶן מָה הָיוּ אוֹמְרוֹת — תְּנוּ עֵינֵיכֶם לַמִּשְׁפָּחָה, לְפִי שֶׁאֵין הָאִשָּׁה אֶלָּא לְבָנִים. מְכוֹעָרוֹת שֶׁבָּהֶם מָה הָיוּ אוֹמְרוֹת — קְחוּ מִקַּחֲכֶם לְשׁוּם שָׁמַיִם, וּבִלְבַד שֶׁתְּעַטְּרוּנוּ בִּזְהוּבִים.

אָמַר עוּלָּא בִּירְאָה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מָחוֹל לְצַדִּיקִים, וְהוּא יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם בְּגַן עֵדֶן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ".

## הֲדַרַן עָלָךְ בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים וּסְלִיקָא לַהּ מַסֶּכֶת תַּעֲנִית